

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİHİ BİNALARDA YENİ EK VE İŞLEV
UYGULAMALARININ ULUSLARARASI ANTLAŞMA VE
BİLDİRGELER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İrem CENİK

Mimarlık Ana Bilim Dalı

Mimarlık Programı

AĞUSTOS, 2022

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ BİNALARDA YENİ EK VE İŞLEV
UYGULAMALARININ ULUSLARARASI ANTLAŞMA VE
BİLDİRGELER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İrem CENİK
(Y1913.050041)**

**Mimarlık Ana Bilim Dalı
Mimarlık Programı**

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Ayşe SİREL

AĞUSTOS, 2022

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Tarihi Binalarda Yeni Ek ve İşlev Uygulamalarının Uluslararası Antlaşma ve Bildirgeler Bağlamında İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça ’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../20..)

İrem CENİK

ÖNSÖZ

“Tarihi Binalarda Yeni Ek ve İşlev Uygulamalarının Uluslararası Antlaşma ve Bildirgeler Bağlamında İncelenmesi” adlı tez çalışması; restorasyon kavramının çıktığı günden bugüne kadarki süreçte tarihi binaların korunması için alınan uluslararası antlaşmalar ve bildirgelerin kararları ışığında, yeni ek ve işlev almış uluslararası tarihi bina örneklerinin analizleri ve ardından sonuç ve değerlendirmeler ile son bulmaktadır.

Tez çalışması süresince bilgi birikimleri, tecrübeleri ve değerli görüşleri ile her zaman yardımcı ve destek olan değerli hocam Doç. Dr. Ayşe SİREL’e teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her alanında maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olan, beni her koşulda destekleyen ve geleceğime ışık olan sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ağustos, 2022

İrem Cenik

TARİHİ BİNALARDA YENİ EK VE İŞLEV UYGULAMALARININ ULUSLARARASI ANTLAŞMALAR VE BİLGİRGELER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

ÖZET

Günümüzde inşa edildikleri dönemin özgün işlevlerini yitirmiş birçok tarihi bina, yeni işlev verilerek veya yeni ek yapılarak “yeniden uyarlama” sürecine tabi tutulmaktadır. Böylece içinde bulunduğu dönemin sosyal-ekonomik-politik-kültürel etkenler sonucu beliren güncel gereksinimleri karşılayabilecek hale getirilmektedir. Yeniden uyarlama sürecinde tarihi yapıları koruma esas ve ilkelerini belirten uluslararası antlaşma, tüzükler, bildirgeler ve standartlar yayınlanmıştır. Bu belgelerin içerdiği “koruma esas ve ilkeleri”, tarihi binalara yapılacak yeni ek ve işlev uygulamalarına rehber oluşturması bağlamında önem arz etmektedir.

Bu tezde, farklı kültür ve topluluklardaki yeni ek ve işlev müdahalesi konusunun uluslararası antlaşmalarda alınan kararlar ışığında tartışılması amaçlanmıştır. Öncelikle tarihi binaların ekleri ile birlikte çevrelerine bağlamsal ölçekte ne derecede entegre olduklarını ve bu entegrasyonu belirleyen faktörlerin neler olduğu incelenmiştir. Araştırmada çalışmanın belirleyici çerçevesi olarak uluslararası anlaşma, bildirge ve yönergelere başvurulmuştur. Bu bağlamda günümüze kadar yapılmış olan uluslararası anlaşmaların yeni ek ve işlev ile alakalı maddeleri tespit edilmiştir. Bu maddeler, Almanya, Türkiye, Kanada, Hollanda gibi ülkelerden seçilmiş toplamda 6 adet tarihi öneme sahip binanın değerlendirilmesinde belirleyici kriter olarak kabul edilmiştir. Tarihi binalardaki yeni ek ve işlev uygulamalarının uluslararası antlaşmalara uygun yapılmasının kültürel ve sosyo-ekonomik katkısı var mı? sorusunun yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda; tarihi çevrede yeni ek almış ve yeniden işlevlendirilmiş örneklerin birçoğunda söz konusu antlaşmalara hassasiyetle uyulduğu, bir kısmında da bazı eksiklerin olduğu görülmüştür. Her kritere uyan tarihi yapıların uluslararası antlaşmaları dikkate alan uyarlayarak kullanım sayesinde hem tarihi miras değerlerini

sürdüğü hem de yer aldıkları bölgenin birer odak noktası haline geldiği ve sosyo-ekonomik, turizm açısından faydalı olduğu görülmüştür. Diğer örneklerde ise tarihi yapıya yeni gelen işlev veya ek uygulamalarının turizm açısından ilgi çekici hale gelmesini sağladığı, tarihi yapının âtıl durumundan kurtulup, kullanımını arttırdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Bina, Yeni Ek, Yeni İşlev, Koruma ilkeleri

INVESTIGATION OF NEW ADDITIONAL AND FUNCTIONAL APPLICATIONS IN HISTORICAL BUILDINGS WITHIN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL AGREEMENTS AND INFORMATION

ABSTRACT

Today, many historical buildings that have lost their original functions of the period in which they were built are subjected to the process of “re-adapting” by giving a new function or making a new addition. Thus, it is made to be able to meet the current needs that emerged as a result of the social-economic-political-cultural factors of the period it is in. During the re-adaptation process, international treaties, statutes, declarations and standards, which specify the principles and principles of preserving historical buildings, have been published. The “conservation principles and principles” contained in these documents are important in terms of forming a guide for new additions and functional applications to be made to historical buildings.

In this thesis, it is aimed to discuss the issue of new addition and function intervention in different cultures and communities in the light of the decisions taken in international treaties. First of all, the extent to which historical buildings are integrated with their surroundings on a contextual scale and the factors that determine this integration are examined. In the research, international agreements, declarations and directives were used as the determining framework of the study. In this context, new annexes and functional clauses of international agreements made up to now have been determined. These items were accepted as the determining criteria in the evaluation of 6 historically important buildings selected from countries such as Germany, Turkey, Canada and the Netherlands. Is there a cultural and socio-economic contribution to the implementation of new additions and functions in historical buildings in accordance with international agreements? The answer to the question has been sought.

As a result of the research; It has been observed that most of the examples that have been newly added and re-functionalized in the historical environment were sensitively complied with, and some of them had some deficiencies. It has been seen that historical buildings that meet every criterion both maintain their historical heritage values and become a focal point of the region they are located in, and are beneficial in terms of socio-economic and tourism, thanks to the adaptive use taking into account international agreements. In other examples, it has been determined that the new functions or additional applications of the historical structure make it interesting in terms of tourism, get rid of the idle state of the historical building and increase its use.

Keywords: Historic Building, New Addition, New Function, Conservation principles

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xxi
I. GİRİŞ	1
A. Tezin Konusu	1
B. Literatür Taraması: Tez Konusu ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	2
C. Tezin Amacı ve Önemi	3
D. Tezin Araştırma Sorusu ve Hipotezi	3
E. Araştırma Yöntemi.....	4
F. Tezin Kapsamı ve İçeriği	5
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
A. Tarihi Bina Kavramı	7
B. Tarihi Binaları Koruma-Restorasyon Teknikleri	17
C. Tarihi binalarda Yeniden İşlev Olgusu	27
1. Tarihi Binalarda Yeniden İşlevlendirilmeyi Gerektiren Nedenler	29
2. Tarihi Binalarda Yeniden İşlev Seçimini Etkileyen Faktörler	32
3. Tarihi Binalarda Yeniden İşlevlendirme Süreci	34
4. Tarihi Binalarda Yeniden İşlevlendirmenin Faydaları	38
D. Tarihi Binalarda Yeni Ek Olgusu.....	39
1. Tarihi Binalarda Yeni Ek Yapmanın Nedenleri	41
2. Tarihi Binalarda Yeni Ek Yapmanın Faydaları.....	41
3. Tarihi Binalarda Yeni Ek Tasarımını Belirleyen Kriterler.....	42

4. Tarihi Binalarda Yeni Ek Tasarım Yaklaşımları ve Simbiyotik Bütünleşme	43
5. Tarihi Binalarda Yeni Ek Çeşitleri	45
E. Bölüm Sonucu	50
III. ULUSLARARASI ANTLAŞMA VE BİLDİRGELER, YENİ EK VE İŞLEV KONULARINI İÇEREN İLKELER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	53
A. Uluslararası Antlaşma ve Bildirgeler	53
B. Uluslararası Anlaşma ve Bildirgelerde Yeni Ek ve İşleve Yönelik Değerlendirme Kriterleri	63
1. Tarihi binaya saygılı yaklaşım.....	65
2. Tarihi binadan ayırt edilebilirlik.....	65
3. Kütle, biçim, ritim açısından uyum	65
4. Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtmaya	65
5. Strüktürel ve estetik değer	65
6. Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum	65
7. Renk, malzeme, materyal bütününe uyum	65
8. Özgünlük.....	66
9. Kullanılabilirliğini artırma.....	66
10. Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik	66
C. Bölüm Sonucu	66
IV. TARİHİ BİNALARDA YENİ EK ve İŞLEV UYGULAMALARININ, ULUSLARARASI ANTLAŞMA VE BİLDİRGELER BAĞLAMINDA ÖRNEKLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ.....	69
A. Örnek Binaların Seçimi ve İncelemede Esas Alınacak Kriterler	69
B. Örnek Binaları İncelemede Kullanılacak Yöntem	69
C. Çalışma Kapsamında İncelenen Örnek Binalar	70
1. Berlin Parlamento Binası (Reichstag)	70
2. Amsterdam Stedelijk Müzesi.....	76
3. Santral İstanbul	83
4. Nürnberg Nazi Dokümantasyon Merkezi.....	88
5. Beyazıt Devlet Kütüphanesi	93
6. Kanada Royal Ontario Müzesi	98

D. Bölüm Sonucu.....	103
V. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	107
VI. KAYNAKÇA	111
ÖZGEÇMİŞ.....	121

KISALTMALAR LİSTESİ

- TÜBİTAK** : Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ICOMOS : International Council on Monuments and Sites
AB : Avrupa Birliği

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Araştırma Yöntemi	5
Şekil 2 Tasarım Kavramları	14
Şekil 3 “La Remunta” kışla binalarının sağlamlaştırma projesi	18
Şekil 4 Geniş duvar çatlaklarında dikiş elemanı ile sağlamlaştırma.....	19
Şekil 5 Moritzburg Müzesi bütünleme çalışması.....	20
Şekil 6 Bodmin Jail Hotel, İngiltere’de eski bir hapisanenin otele dönüşümü	21
Şekil 7 Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nin yenilenmiş iç mekanları.....	22
Şekil 8 Almanya Nürnberg de 2. Dünya savaşında yıkılıp yeniden yapılan konutlar	23
Şekil 9 Varşova Meydanı: Savaş öncesi ve sonrası rekonstrüksiyonu yapılan konutlar	23
Şekil 10 Eski Augsburg Oberpostdirektion postane binasının çatı çağdaş eki	24
Şekil 11 Almanya’nın Bremen meydanında tarihi bir yapı	25
Şekil 12 Washington Üniversitesi McKelvey Mühendislik Okulu / Perkins Eastman	25
Şekil 13 Crew Collective Montreal Bürosu iç mekan eklentileri	26
Şekil 14 Albert Dürer ’in Nürnberg ’teki Müzeye çevrilen evi	26
Şekil 15 Driehaus Müzesi öncesi ve sonrası	27
Şekil 16 Orijinal işlevini kaybeden Viyana Gazometrelerinin bugün ki görünümü ..	30
Şekil 17 Orijinal işlevini kaybeden Hasanpaşa Gazometrelerinin bugün ki görünümü	30
Şekil 18 Orijinal işlevini kaybeden Tate Elektrik Santrali bugün ki görünümü	31
Şekil 19 Salt Galata’nın kat görünümleri.....	35

Şekil 20 Salt Galata iç mekân görünümü.....	35
Şekil 21 Kasımpaşa tuz ambarının çelik konstrüksiyonla ilave edilen asma kat genel görünümü	36
Şekil 22 Beyoğlu belediye binasının yenilenen elektrik tesisatı	37
Şekil 23 Sebile hanım konağı cephe çalışması.....	38
Şekil 24 Tarihi yapıyı taklit etme ve yok sayma arasındaki tasarımsal sıralama.....	40
Şekil 25 Yeni ek kavramı için farklı uzmanların görüşü	43
Şekil 26 Krakow Teknoloji Üniversitesi çatı tamamlama eki.....	46
Şekil 27 Çin The Great Wall Güzel Sanatlar Müzesi.....	46
Şekil 28 Ulm Sanat müzesi tarihi bina ile yeni bina arasındaki geçiş elemanı	47
Şekil 29 Castello dei Doria a Dolceacqua yatay ve düşey sirkülasyon elemanı	48
Şekil 30 Viyana Albertion Müzesi Saçak Eki	48
Şekil 31 Leuven Tren Garı Üst Saçak	49
Şekil 32 “Dancing House” Binası	49
Şekil 33 Uluslararası antlaşmaların yeni ek ve işlev konularını kapsayan maddeleri	64
Şekil 34 Berlin Parlamento binasının harita üzerindeki konumu.....	71
Şekil 35 Berlin Parlamento binası.....	71
Şekil 36 Berlin Parlamento binası orijinal plan ve ön görünüşü.....	72
Şekil 37 II. Dünya Savaşı sonrası Berlin Parlamento binası görünüşü.....	72
Şekil 38 Berlin Parlamento binasının yenilenmiş planı ve şeffaf çatı eki.....	73
Şekil 39 Berlin Parlamento binasının orijinal çatısı ve ek almış şeffaf kubbe.....	74
Şekil 40 Parlamento salonu üzerindeki ek şeffaf kubbenin iç ve dış görünüşleri.....	74
Şekil 41 Berlin Parlamento binası iç yerleşim görünümü.....	75
Şekil 42 Stedelijk müzesi harita üzerindeki görünümü.....	77
Şekil 43 Amsterdam Stedelijk müzesi restorasyon sonrası görünüşü.....	78
Şekil 44 Amsterdam Stedelijk müzesi restorasyon iç ve dış görünüşleri	79

Şekil 45 Amsterdam Stedelijk müzesi kesitleri	80
Şekil 46 Amsterdam Stedelijk kat planı ve üç boyutlu dijital gösterimi	81
Şekil 47 Santral İstanbul'un İstanbul harita üzerindeki konumu.....	84
Şekil 48 Santral İstanbul binası.....	84
Şekil 49 Silahtarağa Elektrik Santralinin orijinal görünümü	85
Şekil 50 Santral İstanbul kat planları	86
Şekil 51 Santral İstanbul kesit ve cephe görünümü	86
Şekil 52 Nürnberg Nazi dokümantasyon merkezi harita görünümü.....	88
Şekil 53 Nürnberg Nazi dokümantasyon merkezi binasını görünüşü.....	89
Şekil 54 Cam ve çelikten yapılan koridor eklentisinin plan ve üç boyutta görünüşü	90
Şekil 55 Tuğla duvarlardan geçen koridor iç görünüşü	90
Şekil 56 Nürnberg Nazi Dökümantasyonunun dışa uzanan cam ve çelik koridoru...	91
Şekil 57 Beyazıt devlet kütüphanesi İstanbul haritası görünümü	94
Şekil 58 Beyazıt devlet kütüphanesi eski görünümü	94
Şekil 59 Beyazıt devlet kütüphanesi restorasyon sonrası çalışma salonu.....	95
Şekil 60 Beyazıt devlet kütüphanesi iç ve dış görünüş	95
Şekil 61 Beyazıt devlet kütüphanesi A ve B kesiti	96
Şekil 62 Beyazıt devlet kütüphanesi siyah cam kutu	96
Şekil 63 Beyazıt devlet kütüphanesi avlusu.....	97
Şekil 64 Kanada Royal Ontaris müzesi harita görünümü	99
Şekil 65 Royal Ontaris müzesi dış görünüm.....	100
Şekil 66 Kompozit ve çelik cephe montajı	100
Şekil 67 Royal Ontaris müzesi kesit planları	101
Şekil 68 Yeni ile eski yapının iç mekan görünüşü	101

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1 Berlin Parlamento Binası analizi	76
Çizelge 2 Amsterdam Stredeljik Müzesi analizi.....	83
Çizelge 3 Santral İstanbul analizi.....	88
Çizelge 4 Nürnberg Nazi Dokümantasyonu analizi.....	93
Çizelge 5 Beyazıt Devlet Kütüphanesi analizi.....	98
Çizelge 6 Royal Onteris Müzesi analizi.....	103
Çizelge 7 Tarihi Binaların Antlaşmalardan Elde Edilen Kriterlerce Toplu Analizi	105

I. GİRİŞ

A. Tezin Konusu

Tarihi binalar buldukları toplumdaki insanlara kültürel bir ayna görevi görür. Hangi toplum olursa olsun eğer tarihi bir değer arkasında bırakmadıysa unutulmaya mahkumdur. Bu nedenle tarihi değerlerimizi korumak ve gelecek nesillere aktarmak oldukça önem taşımaktadır. İnsanlığın zaman içerisinde artan nüfusu, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler yeni yapı ihtiyacına neden olmuş ve artık günümüzde tarihi çevrede yeni yapılaşma, tarihi binalarda ise yeni ek veya işlev gibi uygulamalar gündeme gelmiştir.

Tarihi binayı yeniden kullanma ve hayata kazandırmak hem kültürel hem de ekonomik anlamda önemlidir. Tüm bunları yaparken koruma için belli kurallar gerekmektedir. Tarihi binalar konu alanında uzmanlar tarafından değerlendirilmeden yenilenmesi veya değiştirilmesi tarihi binaya geri dönüşü mümkün olmayan zararlar verebilir, değerini ve fiziki özelliklerini kaybedebilir. Bu nedenle 1931 yılında Carta Del Restauro'dan itibaren tarihi yapıları koruma esas ve ilkelerini belirten uluslararası tüzükler, bildirgeler, ilke ve standartlar yayımlanmıştır. Yıllar içerisinde değişen ihtiyaçlar doğrultusunda yayımlanan belgelerin içerdiği "koruma esas ve ilkeleri", tarihi binalara yapılacak yeni ek ve işlev uygulamalarının değerlendirilmesinde önem arz etmekte ve bu tez çalışmasının ana konusunu oluşturmaktadır. Tezde, tarihi binaların yenilenme sürecinde, yeni ek ve işlev verilmesi konusunda uluslararası antlaşmaları ve maddelerini temel alan 10 önemli kriter belirlenmiştir. Bu bağlamda belirlenen kriterlere göre Dünya'dan ve Türkiye'den seçilen örnek binalar analiz edilerek, tarihi binaların yenilenme sürecinde yeni ek ve işlev olgusu değerlendirilmiştir.

B. Literatür Taraması: Tez Konusu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Tarihi binalara yapılan yeni ek ve işlev konusu hayatımıza girdiği günlerden beri birçok mimar ve tasarımcının üzerine konuştuğu bir konu olmuştur. Çok farklı fikir ve yorum geliştirilmiştir. Yapılan literatür çalışmalarında yeni ek ve yeni işlev konusunda yapılmış bazı çalışmalar aşağıdaki gibidir.

Ahunbay (2019), “Tarihi Çevre Koruma, Restorasyon” kitabında birçok araştırmacı için önemli olan koruma konusuna değinmiş ve en sade şekliyle korumayı tanımlamıştır. Korunacak değerler ve anıtlar üzerinde durmuş aynı zamanda dünden bugüne kadarki uluslararası tüzük, bildirge, standart vb. konularına yer vermiş, maddelerinden bahsetmiştir. Restorasyon çalışmaları öncesinde ve sonrasında ne gibi basamakların yer aldığından bahsetmiştir. Restorasyon tekniklerinden yeni ek, çağdaş ek gibi terimlerin de mimarideki, yenilemedeki karşılığını açıklamıştır. Kitabında kültürel varlıkların korunması ile ilgili örgütlenme, yasalar ve koruma eğitime, Türkiye ve uluslararası koruma düzenlemelerine de değinmiştir.

Yavuz (2020), hazırlamış olduğu makalesinde tarihi binaların çağdaş mimari tasarımın analizini yasal çerçevede ve görsel algı kriterlerince değerlendirmesini yapmıştır. Bu değerlendirmeler hem uluslararası bildirgeler, standartlar gibi yasal bir çerçeveden hem de temel tasarım yöntem ve metotları gibi soyut maddeleri barındırmaktadır. Tarihi binada yeni ek kavramıyla ilgili oluşturduğu yöntem ve metotları literatür taramasında yer alan Düzgün (2010), Yüceer ve İpekoğlu (2012), Akbıyık (2013), Kılıç (2015), Kut (2017), Sağlam ve Tavşan (2019) gibi isimlerin çalışmalarındaki yer verdikleri yöntem ve metotların birleşimi ile oluşturmuştur.

Düzgün (2010), kabuk ve bağlam ilişkilerini ele aldığı tezinde mimarlığın ortak materyallerini ve tasarımın peşindeki düşüncenin ifadesi olan kavramlar vesilesiyle yapı cephesini anlamayı sağlamak ve günümüzdeki sosyal, teknolojik değişmeler ile tarihi çevreler içerisine yapılacak yeni yapılarda bağlamsal ilişkileri incelemiştir. Tarihi çevrelerde inşa edilmiş yeni yapılar incelendiğinde, yapı kabuğunda ön plana çıktığı gözlemlenen bazı özelliklerin ve bunların oluşturduğu kavramların, kabuk ve bağlam ile ilişkileri çeşitli kavramlarla incelenerek gösterilmiştir.

Sağlam (2019), makalesinde Avrupa’dan ve Türkiye’den 2000 yılından itibaren inşa edilmiş 15’er bina seçilmiştir. Çalışmada çağdaş yeni ek örneklerinin; tasarım tutumunu, mekânsal koordinasyonunu, biçim yönünden ve kavramsal şartlarla

analizinin edilmesi ve iki değişik örneklem grubunun birbirleriyle değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu konuların dışında, tarihi binaların yeni ek ve işlev uygulamalarında nelere dikkat edilmesi konusu ile ilgili yasalar, yönetmelikler, tüzükler ve ilke kararlarını konu edinen ve bu kararları örnek binalar üzerinde değerlendiren az sayıda çalışma görülmüştür. Bu nedenle tez çalışmasında, yeni ek veya işlev almış binaların bu uluslararası antlaşmalara ne ölçüde uyduğunu araştırmak bu tezin odak noktası olmuştur.

C. Tezin Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı; değişen ve dönüşen dünyada tarihi binaları tekrar hayata kazandırmak için uygulanan yeni ek ve işlev olgusunu değerlendirmektir. Tarihi binanın almış olduğu yeni ek ve işlevleri değerlendirmek adına günümüze kadar yapılmış olan uluslararası antlaşmalar doğrutusunda test edilmesinin objektif bir gözlem için uygun olduğuna karar verilmiştir. Uluslararası antlaşmaların tüm maddeleri taranmış, yeni ek ve işlevle alakalı maddelerin analizi ve literatürdeki okumaları sonucunda on ilke belirlenmiştir. Tezde, fiziksel ve kültürel miras değerlerini taşıyan tarihi binaların yeni ek ve işlev uygulamalarında uluslararası antlaşmalar sonucunda alınan kararlara ne ölçüde uyulduğu analiz edilmek istenmiştir.

Herkesin ortak mirası sayılan tarihi binalara yeni ek ve işlev uygulamalarının, bireysel zevkler ve beğenilerden sıyrılıp, objektif değerlendirmeler ışığında, uluslararası antlaşmaların ilke kararları doğrutusunda yapılmasının önemi tezde vurgulanmıştır.

D. Tezin Araştırma Sorusu ve Hipotezi

Araştırma sorusu; tarihi binaları koruma esas ve ilkelerini belirten uluslararası tüzükler, bildirgeler, ilke ve standartların; tarihi binaların yenilenmesi sürecinde dikkate alınmalı gereği üzerine oluşturulmuştur. Araştırma konusuna bağlı olarak,

- Tarihi binalara yapılan değişikliklerde uluslararası antlaşmaların belirlediği ilkeler, maddeler tasarım ve uygulama aşamasında dikkate alınıyor mu?

- Söz konusu antlaşma, tüzük ve bildirgelere dayalı ilkelere bağlı tasarım ve uygulamalar, tarihi binaların çevresel değerini arttırarak hem fiziksel hem de manevi sürdürülebilirliğini katkı sağlıyor mu?

- Yapılı çevreye kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan zenginleşmesine olarak tanıyor mu?

- Araştırmalar doğrultusunda tezin hipotezi:

- Tarihi binalara yeni ek ve işlev uygulamalarının uluslararası antlaşmalara göre belirlenmiş kriterler doğrultusunda, objektif değerlendirmeler ışığında yapılması doğru uygulama örneklerini oluşturur.

- Tarihi binaya yeni ek ve işlevde uluslararası antlaşmalardaki konuyla alakalı maddelere uyulmasın yapılı çevreyi kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan da zenginleştirir.

E. Araştırma Yöntemi

Çalışmada öncelikle literatürde yer alan yerli ve yabancı kaynakların yazılı ve elektronik versiyonlarına başvurarak genel bir konu analiz çalışmaları yapılmıştır. Literatür taraması ile farklı kaynaklardan tarihi yapıların eskime ve yenilemeye ihtiyaç duyulma nedenleri, tasarım aşamasında dikkat edilmesi gereken faktörler ve tasarım yöntemleriyle ilgili koruma ilkeleri incelenmiştir. Literatür çalışması sonucu oluşturulan kuramsal çerçevede değerlendirme yapılarak, koruma kavramının başlangıcı sayılan 1931 tarihindeki Carta Del Restauro'dan itibaren bugüne kadarki tüm uluslararası antlaşma, bildirgeler, ilkeler ve standartlar incelenmiş, tarihi binalardaki yeni ek ve işlev konularını kapsayan maddelerin sentezinden 10 ilkeden oluşan değerlendirme kriterleri ortaya koyulmuştur.

Kuramsal çerçevede ele alınan konu; 21. Yüzyılda tarihi binalara yapılan yeni müdahaleler ile ek ve/veya işlev olarak hayata kazandırılan uluslararası örneklerin, belirlenen on kriter doğrultusunda incelenmesini içermektedir. Seçilen tarihi binalar uluslararası ölçekte bir değerlendirme olması açısından Dünya'nın çeşitli yerlerinden seçilmiş örneklerdir. Bu örneklerin seçiminde dikkat edilen başlıca unsur, buldukları şehirlerde hem tarihi değer olarak restorasyon öncesi hem de restorasyon sonrası önemli binalar olmalarıdır. Tarihi değerleri yüksek olan bu yapıların yeni ek ve işlev sonrası belli sosyo-ekonomik amaçları da bünyelerinde barındırmalarıdır.

Pandemi koşulları sebebiyle farklı ülkelerdeki her bir örnek için yerinde inceleme ve gözlem yapabilmek mümkün olmamıştır. Yerinde inceleme yapılamayan örnek binalar ile ilgili; internet kaynakları üzerinden müdahaleden önceki planları ile müdahale sonrası ek almış planları, görünüş, kesitler ve görseller (fotoğraf, 3D çalışmalar vb.) gibi teknik detaylara ulaşılmış ve tablolar oluşturulmuştur. Literatür okumalarına dayalı tablolar üzerinden yapılan analizler ile ek alan yapıların belirlenen kriterlere ne ölçüde uyduğu ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgular aracılığıyla, tezin tamamını kapsayacak bir değerlendirme yapılarak sonuç yazılmıştır. Aşağıda yer alan Şekil 1 de araştırmanın yöntemi şematize edilmiştir.

Şekil 1 Tez Akış Şeması

F. Tezin Kapsamı ve İçeriği

Birinci bölümde, tezin konusu belirtilerek yapılmış olan literatür taramalarına, tezin sorusunun ne olduğuna ve hipotezine yer verilmiştir. Ardından tezin amacı, önemi, kapsamı ve tez araştırmasında kullanılacak yöntem açıklanmıştır.

İkinci bölümde, kavramlara yer verilmiştir. Tarihi bina kavramı, koruma kavramı ve önemi belirtilmiştir. Ayrıca koruma yöntemlerinden yeniden işlev ve yeni ek konuları geniş bir çerçevede incelenmiştir.

Üçüncü Bölümde, uluslararası antlaşma ve bildirgelere yer verilmiştir. Konuyla alakalı maddeler içeren uluslararası sözleşmelerin içeriğinden ve genel öneminden bahsedilmiştir. Uluslararası antlaşma ve bildirgelere, yeni ek ve işleve yönelik

maddeler incelenerek, tarihi yapılara yapılacak ek için “değerlendirme kriterlerinin” neler olabileceği tespit edilmiştir.

Dördüncü bölüm, tarihi binaların uluslararası antlaşma ve bildirgeler ışığında değerlendirildiği bölümdür. Bu bölümde örnek olarak seçilmiş tarihi binalar hakkında bilgi verilmiş, III. bölümde belirlenmiş olan “yeni ek ve işleve yönelik değerlendirme kriterleri” ile analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır.

Son olarak beşinci bölümde, genel bir değerlendirme yapılarak sonuç yazılmıştır. Yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda; tarihi binalara uygulanan yeni ek ve işlevin tarihi binayı eski ve kullanılmaz halinden kurtarıp, kültürel ve sosyo-ekonomik katkılar sağladığı görülmüştür.

II.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Tarihi Bina Kavramı

Bizlerden önceki insanlıktan günümüze kadar geriye kalan yerleşimler ve kalıntılar tarihi çevremizi oluşturmaktadır. Tarihi binalar bu kalıntıların en önemlileridir. Tarihi binada kullanılan malzemeler, yapının mimari tasarımı ve üslubu, yapım tekniği bize sunmuş olduğu bilgilerle eski döneme ait bir kültür alışverişi edinilmiş olur.

Bir yapının eski olması her zaman onu tarihi bina olarak tanımlamaz. Ahunbay (2019)'ın da kitabında geçtiği gibi, taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunması gerekli doğal sit alanlarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinasyonunda, faaliyetleri ile ilgili kurum ve kuruluşlara danışılarak yapılır. Alınan kararlarda kültür ve tabiat varlıklarının tarihi, sanatı, alanı ve diğer özellikleri dikkate alınır. Devletin olanakları dikkate alınarak yeterince emsal teşkil eden ve ait olduğu dönemin özelliklerini yansıtan eserler korunmaya muhtaç kültür varlığı olarak belirlenecektir. Yüksek Kurulun Tabiat ve Kültürel Varlıkların Korunmasına ilişkin 600 sayılı ilke kararnamesi ile tarihi çevrenin bir parçasını oluşturan münferit binalar iki gruba ayrılmaktadır: 'Anıtsal yapılar' ve 'Çevresel değerli yapılar'.

Anıtsal yapılar; tarihsel ve estetik değere sahip yapı olarak nitelendirilirler. Çevresel değerli yapılarda ise; bulunduğu kentin tarihsel kimliklerini ortaya çıkaran kentsel sitlerin unsurları olarak tanımlanmaktadır. Tarihi çevrenin bir başka bileşeni, yukarıda aktarılan bu fiziki yapılanmanın yanında, bu çevreyi oluşturan yaşantıdır. Fiziksel çevreyi örgütleyen onun oluşumuna neden olan bu çevrede yaşamış olan toplumun ya da topluluğun yaşam biçimi sosyo-kültürel girdileridir. Fiziki yapılanma ve bu yapılanmayı örgütlemiş olan sosyo-kültürel veriler aslında tamamıyla tarihsel çevrenin kimliğinin oluşturulmasıdır (Ahunbay, 2019).

Tarihi Binaları Koruma Kavramı ve Teknikleri

Tarihi değerler kavramı içerisinde birçok alt başlığı barındırır. İnsanlık tarihinin ortak mirasını, kültürünü, görsel ve yazısal birikimlerini bizlere somut olarak sunar. Bu tarihi değerlerden hiç şüphesiz en önemlileri de tarihi binalardır. Yüzyıllar öncesinde atalarımızın içerisinde yaşadığı, dönemini bir imza gibi üzerinde taşıyan binalar bizlere çok şey anlatır. Nesilden nesile taşınması gereken bu ortak değerler dün ile bugünü birbirine bağlar. Bu nedenledir ki koruma kavramı yıllar içerisinde daha üzerinde düşünülen, tartışılan bir konu haline gelmiştir.

Koruma kavramı; 18. yüzyılın sonlarına doğru, sanayi devrimi ve ortaya çıkan sosyal, ekonomik problemlerle beraber şehir ve bölge planlaması konu edinilmiştir. 1800-1940 yılları arasında ve II. Dünya Savaşı sonrasında planlama alanında öncü olacak şekilde mühim adımlar atılmıştır. Özellikle Avrupa ülkeleri koruma olgusuna sahip çıkarak kentlerinin tarihsel kimliklerini muhafaza etmeye çalışmışlardır. Tarihi bina ve sitlerin korunmasına ilişkin ilk çalışmalar, 1923'te Avusturya'da; 1907 Danimarka'da; 1931 Belçika'da; Finlandiya'da 1883; Fransa'da 1830; İngiltere'de 1877; 1892'de İtalya'da; Hollanda'da 1875; 18, Norveç'te; 1860 İspanya'da; 1630 İsveç'te; 1911'de İsviçre'de başlamıştır (Rodwell, 1975).

20. yüzyıl başında ise Gustavo Giovannoni (1873-1947) tarafından korumaya dair yeni fikirler ortaya çıkmıştır. Daha önceleri onarım yapılan yapıların, mimarların gelişi güzel uygulamalarını bir çeki düzen vermek için ilk kez Giovannoni tarafından, koruma kavramının tarihi yapıya ya da çevresine zarar vermeden korumak gerektiğini dile getirmiştir (Ahunbay,2009; Arslan,2020). Kültür varlıklarını ortak ilkelere doğrultusunda evrensel boyutta korumak amacıyla oluşturulan önemli uluslararası kuruluşlar ve imzalanmış sözleşmeler yapılmıştır. Bunların bir kısmı kronolojik olarak şu şekilde sıralanabilir;

Aşağıdaki gibi gösterebilirsin

- Atina Sözleşmesi (1931)
- Venedik Tüzüğü (1964)
- Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (1965)
- Tarihsel Doku ve Kültür Mirasından Sorumlu Bakanlar Avrupa Konseyi Toplantısı (Brüksel, 1969)

• Avrupa Mimarî Mirasını Koruma Kongresi, Amsterdam ve Avrupa Konseyi Deklarasyonu (1975)

• Floransa Sözleşmesi (1981)

• Avrupa Mirasının Korunması Sözleşmesi (1985)

• Washington Sözleşmesi (1987)

Atina yapılan Carta de Restauro, 1931 yılında ilk defa uluslararası düzeyde toplanmış ve bu toplantıda; anıtı bireysel bir yapı olmaktan çıkarıp çevresiyle bir bütün olarak ele alınması gerektiği, saygılı bir tutumda olunması gerektiği, yapı ve çevresindeki yapılaşmanın yıkılarak yalnız bırakılmasının ya da hacim, renk, üslup bakımından uygun olmayan yapılarla çevrelenmesini engellenmek gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'nın sonucu olarak yok olan şehirler için kentsel ve kırsal alanların koruması ivme kazanmış, 1964 Venedik Tüzüğü restorasyon için bilgi temelini oluşturmuş ve bu sorun için özel önlemler alınmıştır (Arslan, 2020). Avrupa'da koruma kavramı gündemden güne daha çok konuşulur hale gelince bazı ülkeler de kendi tüzüklerini düzenlemeyi önermiştir. 1975 yılında Avrupa'nın tüm ülkelerinin delegelerinin katıldığı Amsterdam Kongresinde tüm dünyanın ortak kültürel mirasını Avrupa mimarlığı olarak belirtmiş ve birleştirici bir nitelikte olduğu onaylanmıştır. Daha sonraki yıllarda birçok önemli tüzük ve bildirgeler yayınlanmıştır. Yeniden kullanım kararları, yapılacak uygulamalar ve müdahaleler açısından, tarihi binayla entegrasyonuna ilişkin estetik, fiziksel ve performans konularında belirli kararların alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, onarım, güncellenme, güçlendirme gibi konuların yanı sıra tarihi binaya ek yapıyı estetik, fiziksel ve performans kararları gerektiren önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Samuel, 2001; Zakar, 2018).

UNESCO'un 1976 yılında yapılan görüşmede tarihi çevrede yeni bina yapılacağı zaman yeni binada özen gösterilmesi gereken unsurları renkler, malzemeler, cephe çalışmaları, çatı, oran şeklinde ifade edilmiştir. ICOMOS, 1987 yılında gerçekleştirdiği Washington tüzüğünde tarihi çevrede korunması gereken unsurları; şehir sınırlar, yeşil alanlar, işlev çeşitliliği, form, oran, malzeme ve tasarım gibi fiziksel ve soyut birleşenler olarak belirtmişler. Bunun beraberinde tarihi bölgedeki değişiklikten kaynaklı kazanılacak zenginliğe değinilmiştir. 1999 tarihli ICOMOS toplantısında, yapıya gelecek yeni eklerde sökülüp takılabilir olması

gerekliliği, 2003 de ise, en az müdahale, tarihi bina ile uyum, müdahalelerin geri dönüştürülebilirliği ve bütünleşik tasarım ilkeleri vurgulanırken, 2008 tarihli tüzükte, kalıcı eklerin etkin ve sürekli bakımın sağlanabileceği bir yaklaşımla yapılması gerekliliği ortaya konmuştur (Zakar, 2018).

2013 yılında ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde, kültürel ve çevresel gelişmenin bir parçası olan tarihi binaları korumada, mirasın bütünlüğüne ve içinde bulunduğu sosyal ve kültürel bağlama dikkat edilmesi önerilmiştir (ICOMOS, 2013). UNESCO, ICOMOS ve Avrupa Konseyi gibi milletlerarası kuruluşların, sıklıkla yapmakta oldukları toplantılarında koruma prensipleri, geleneklerine dayanan malzemenin korunma durumu, tarihsel yapılar ve çevrelerinin modern yaşam içerisindeki konumları, kültürel kimlik tanımlamasına katkısı gibi konular çerçevesinde tartışma ortamı oluşturarak, gelişen koşullara elverişli yol gösterici ilkeler belirlemiştir (Ahunbay, 2019).

Tarihi Binada Bağlam

Tarihi şehirler ve binalar; yüzyılları aşkın süredir ait olduğumuz tarihi, kültürel, sosyal öğeleri içerisinde barındıran çok katmanlı bir oluşumlardır. Bir nevi arşiv niteliğindeki bu yaşam alanları hem teknik üslup hem yaşamsal olgular açısından bugün bizlere ve yarınların gelecek nesillerine ışık tutar. Kültür ve tarihin oluşması bir bilgi birikimiyle gerçekleşmektedir. Tarihsel süreç içinde günümüze ulaşan, değişen, gelişen binalarla bu binaların ortaya çıkardığı şehir dokuları birleşerek tarihi çevre kavramını meydana getirmektedir (Koçarlan, 2010). Tarihi çevrede yeni yapılaşma çeşitlerinden tarihi binaya ek olarak bina yapımı, tarihi binayla doğrudan ve yakın ilişki içinde olduğu için tarihi çevrenin sürdürülmesi bakımından önemle üzerinde durulması gereken bir konudur (Schittich, 2003).

Tarihi binalarda bağlam, birçok yan etkeni içinde barındıran karmaşık bir konudur. Farrelly (2011), mimari ve kentsel tasarımda yer kavramını, orada geçmiş ve gelecek olaylar dikkate alınır. Bina ve mekânlar, bu aktivite ve olaylar göz önünde bulundurularak tasarlanırlar demıştır. Tarihi binaları tek başına değerlendirmek çevreden edinilecek olan eskiye dair değerleri göz önünde bulundurmamak oldukça yanlış bir yorumlama olur. Tarihi bina ile ek bina birleşimini farklı türde kriterlerle bir araya geldiklerini hesaba katarak, bütünsel bir yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmelidir. Klasik tasarım yaklaşımı binaları birbiri ile ilişkili fakat farklı

fragmanlar olarak değerlendirirken, bütünleşik tasarım bir binayı olun olan tüm fragmanların birbirine yarar sağladığı, parçaların hepsinin bütüne etki ettiği bir bütünsel organizma olarak değerlendirmektedir (7Group, Reed ve Fedrizzi, 2009; Zakar, 2020). Tarihi binaların nerede yer aldığı yani konumu, yapımında kullanılan malzeme ve çevresine göre ölçeği, çevresine kattığı değer, tüm bunların bilinmesi tarihi binayı almak için oldukça önemlidir. Binayı çevresiyle birlikte değerlendirmek, orada yer alan tüm tarihi, kültürel ve sosyal geçmişini anlamamızı kolaylaştırır. Böylelikle geçmişle geleceği birleştirir. Tarihi bir binanın kimliğini bağlam yani çevre olmadan anlamak oldukça güçtür ve mutlaka bir şeyler eksik kalır.

Çalışmanın amacına uygun olarak; çevre-bağlam ilişkisini irdelerken yardımcı olacak önemli kavramsal tasarım elemanları şu şekilde tanımlanmıştır;

Konum İlişkisi: Yapının parsel boyutları göz önüne alınarak, parsel içerisine yerleşmiş şeklidir. Yerleşme dokusunun, bölgesel ve yöresel çeşitlilik gösterecek biçimde oluşturulması daha sağlıklı olmaktadır. Çevresel konum bağlamında da yapılacak yeni yapıların tarihi doku bütünlüğünü bozmayacak şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Biçim, kütle, malzeme, giriş ve manzara gibi tasarım problemleri yapı konumlandırılırken beraber düşünülmalıdır. Tarihi çevrede uygulanan yeni yapılar için de konum çok önemli bir faktördür. Mevcut çevreye zarar vermeyecek, komşu parsellerdeki yapılar ile birebir ilişkisini koruyacak ve yeniliğini ifade ederken tarihi yansıtabilecek şekilde konumlandırılmalıdır.

Oran İlişkisi: Kuban (2018), kitabında oran kelimesini “İki büyüklük arasındaki sayısal ilişki veya bütünle onu meydana getiren elemanlar arasındaki ilişkiler bütünü” şu şekilde açıklamıştır. Hasol (2019) sözlüğüne göre ise yapının farklı parçalarının yapının tümü ile ve birbirleriyle oluşturduğu uygun ölçü ilişkilerini ifade etmektedir. Oran kavramını “Bir parçanın hem öteki parçalarla hem de bütünle kurduğu harmonik ilişkisi” olarak da ifade edilmiştir (Ching, 2015). Tarihi binanın çevresiyle ya da almış olduğu çağdaş ek ile ilişkisini ifade etmekte kullanılan bir sözcüktür. Tarihi bina ve ek yapı arasındaki kütleli ilişki, yapı elemanları arasındaki boyut ilişkisi, infill gibi kavramlar oran bazında incelenerek değerlendirilmektedir.

Renk İlişkisi: Ching (2015), rengi “Bir yüzeyin yoğunluğu ve tonal değeri” olarak tanımlamaktadır ve Ching’e göre renkler, tarihi binadaki yeni eki vurgulamak için kullanılabilir. Renk, tarihi binada aldığı yeni ek konusunda görsel etkileşimi

sağlayan bir tasarım elemanıdır. Tarihi bina ile yeni çağdaş ek uyumunda renkleri kullanarak yeni eki vurgulayabilir ya da soft bir ifadede kullanabilir. Renkler tasarıma büyük katkılar sağlayabilir. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında görsel ilişkiyi sağlayan etkenlerden birisi de renktir. Özellikle tarihi çevrede ek yapı tasarımında, değişik malzemelerin geçiş bölgelerinde ve aynı tür malzeme kullanıldığı durumlarda eski-yeni ayrımını yapabilmek için, renk farklılığına, benzer malzeme kullanımında da renk benzerliği yöntemlerine başvurulabilmektedir (Düzgün, 2010).

Doku İlişkisi: Ching doku kavramını, bir şeklin parçalarının ebatları, biçimleri, düzenlenmesi ve oransal durumları ile yüzeyde elde edilmiş olan görsel ve özel olarak da dokunsal özellik şeklinde tanımlar (Kaçar, 2015). Kullanıcı tarafından tarihi binaya eklenen yeni ekin görsel olarak ayırt edilebilmesi ve hissedilebilmesi için doku ögesi kullanılabilir. Doku, belli bir yüzeyin rengi ve formu dışındaki yapısal özelliklerin göstergesidir. Yapı malzemelerinin değişik dokuları, bina cephesinde çeşitli efektlerin yaratılmasına olanak sağlaması nedeniyle, önemli bir tasarım ögesidir. Türeyen (2010), doku etkisinin sonuçlarını ifade etmek için mermer kaplama örneklerini kullanmıştır.

Biçim İlişkisi: Bir nesnenin ve mimarlık alanında ise bir yapının dış sınırlarını ifade etmektedir. Şekil yolu ile tarihi yapıyla yeni ek bina arasında bulunan ilişki görsellik açısından sağlanırken tasarımcı tarafından anlatılmak istenen şekil üstünden kullanıcılara aktarılabilir (Kaçar,2022). Şekil ve biçim ile eş anlamlı olarak kullanılan forma bir objenin dış görünümüne, kabuğuna verilen addır (Türeyen, 2010). Başka bir tanıma göre ise; nesnelere ayırt edici özelliklerini veren maddi öğelerin kurgusudur (İzgi, 1999; Düzgün, 2010). Kant'a göre, zihnin bir niteliği olarak kişinin maddi nesneye yüklediği özelliği ifade etmektedir. Biçimin yorumlama özelliğine bağlılığını vurgulayan bu görüş, yapıda görsel iletişimin başlaması, algılamanın sürmesi ile geçerlilik kazanır (İzgi, 1999; Düzgün, 2010).

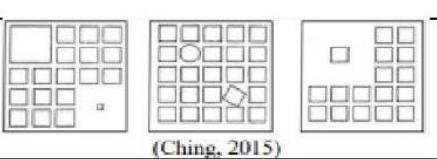

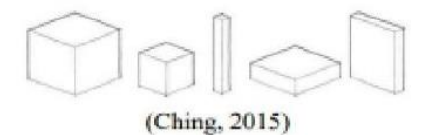

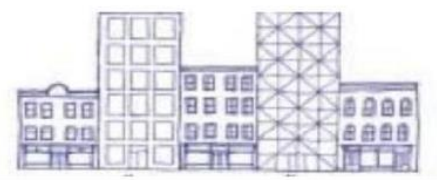

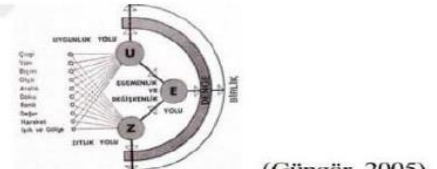

Ritim İlişkisi: Belirli dokuların, biçimlerin, şekillerin ya da renklerin düzenli ve belirli aralıklarla kendini tekrar etmesine ritim denir. Tekrarlar düzenli ve sürekli hale gelerek bir sonraki görüntünün ne olacağını tahmin etmemizi sağlar. Tarihi binalar bu tanıma göre ritim algısı analizi yapılarak yeni gelecek ekte bu düzenin devamlılığı sağlanabilir, yeni eki tasarlarken ritim göz önünde bulundurulabilir. Var olan yapıya ilave edilecek yeni ek ritim etkisini şekilsel açıdan muhafaza ederek tarihi çevre içinde bir uyum yakalanırken, yapı temelinde çeşitlenen biçim, renk gibi etkilerden

faydalanarak tekrarı bir noktada kesip farklı bir döneme ait olduğu hissettirilebilir (Kaçar, 2022).

Malzeme İlişkisi: Kullanılabilir yapılar oluşturma gayesi için doğal yollarla ya da suni şekilde meydana getirilmiş tüm maddelere malzeme denilmektedir. Yapılarda kullanılan malzemeler yapılar hakkında birçok bilgi vermektedir. Tarihi çevrede yeni yapı için ihtiyaç olan malzemenin seçimi cephe etkisine etki edecek bir etmendir. Klasik malzemeler kullanılarak yapılan binalardaki tarihi dokuda, yeni binanın tasarlanmasında zıt veya benzer malzemelerden faydalanılması mümkündür, fakat her iki durumda da yapının çağdaşlığının tartışılabilir olmamasına özen gösterilmelidir (Duralı, 2007). Soygeniş (2006), her malzemenin kendine özgü bir karakteri olduğunu ifade etmiş ve bu karakter, o malzemeye dair renk, doku gibi görsel nitelikler olabildiği gibi o malzemenin kimyasal, fiziki özellikleri, taşıyıcılık niteliği, dayanıklılık durumu, elde edilebilirlik durumu, maliyet tutarı, işlenme kolaylığı gibi nitelikler de olabilmektedir (Soygeniş, 2006).

Sürdürülebilirlik İlişkisi: Sürdürülebilirlik; genel olarak geçmişten aldıklarımızı, geleceğe devredebilmektir. Sürdürülebilirlik, mimari açıdan oldukça geniş bir terimdir ve yapım yöntemi, malzeme seçimi ve kaynakların kullanımı gibi konuları ifade etmektedir. Sürdürülebilir mimari tasarım yapılırken tasarımcı kullandığı malzemeye, malzemelerin üretimine ve kaynakların nasıl kullanıldığına dikkat etmek zorundadır. Bu şekilde yapılar çevre içerisinde yerlerini ifadenin tam karşılığı şeklinde alırlar (Akbiyık, 2013).

Literatür taraması sonucu elde edilen tasarımlarda kullanılan öge ve ilkelerin çeşitli araştırmacılar tarafından farklı ele alındığı görülmüş, bu nedenle ortak bir paydada buluşulması için tabloda sunulmuştur (Ching, 2015; Düzgün,2010; Güngör, 2005; Kaçar & Semerci,2022; Sağlam & Tavşan, 2019; Soosani, 2013; Yavuz & Yıldırım 2020) (Şekil 2).

Temel Tasarım Kavramları	
Konum İlişkisi	 <p>(Ching, 2015)</p>
Oran İlişkisi	 <p>(Ching, 2015)</p>
Renk İlişkisi	 <p>(Ching, 2015)</p>
Doku İlişkisi	 <p>(Ching, 2015)</p>
Biçim İlişkisi	 <p>(Ching, 2015)</p>
Ritim İlişkisi	 <p>(Ching, 2015)</p>
Malzeme İlişkisi	
Sürdürülebilirlik	 <p>(Güngör, 2005)</p>

Şekil 2 Tasarım Kavramları [Cenik, 2022]

Tarihi binalarda olduğu gibi tarihi çevrede de ihtiyaçların zaman içerisinde artması ve değişmesiyle birlikte değişim süreci başlar. ‘Değişim sürecinde tarihi çevre, toplumun zaman içerisindeki boyutunu anlatmaktadır. Günümüzde hızlı kentleşme, düzensiz ve karmaşık yapılaşma, göç gibi büyük problemlerle karşı karşıya kalan şehirler, günün ihtiyaçlarına yetmeyen yapıları çevrenin değişmesi ve gelişmesi için gayet doğal bir durumdur. Yapılı çevrenin unsurlarından biri de tarihi çevrede koruma bilincinin insanlara aktarılmasıdır. Koruma bilinci yerleşmiş toplumlarda, yapıların değişiminden dolayı tahrip ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar. Bu tehlikeyle karşı karşıya kalmamak adına koruma olgusu, yaşatma ve aktarma bilinci tüm kullanıcılara doğru bir şekilde aktarılmalıdır’ (Akbiyık, 2013). Feilden (1982) koruma kavramı için, yapının çürümesinin önüne geçmek üzere uygulanan eylemler olarak ifade etmiştir. Koruma, korunacak olan tarihi yapıdaki kültürel ve fiziksel mirasın sürdürülmesinde ve tarihi binaların özünde barındırdığı sanatsal ve kültürel birikim kaybolmasını engellemeyi amaçlayan eylemlerin tamamıdır. Genel olarak tarihi binaların meydana getirdiği yapıları çevrede korumanın içeriği, şehir planlamasından insan eliyle yapılan ürünlerin dayanıklılığının artırılmasına kadar uzamaktadır (Feilden, 1982; Sağlam, 2019).

Tarihi Binaları Koruma Amacı

Kimliği zaman içerisinde kaybetmiş örneklere baktığımızda görüyoruz ki döneminin ihtiyaçlarını karşılayamayan binalar sahipleri tarafından terk edilmiş ya da kullanıcıları değişerek fiziksel yapılarıyla birlikte sosyal alt yapılarını da kaybolmuştur. Toplumun kimliği olarak ifade ettiğimiz tarihi binalar döneme tanıklık eden sivil mimari örneklerimizdir ve gelecek nesil ile tarihimizi birbiri ile buluşturur. Zeren’in (2010) de belirttiği gibi: ‘Korunmasının esas gayesi fiziki ve kültürel kalıtın, sonraki kuşaklara aktarımıdır.’

Tarihi binalar var olan değerlerinin dışında aynı zaman da yapı stokudur. Var olanın kullanılmayıp yerine yenisinin yapılması sürdürülebilir değildir ve her yönden toplum için zarardır. ‘Kültürel varlıkların tekrar kullanılması, korunma kavramının ve iyileştirme sürecinin bir alt ögesi durumunda bulunmaktadır. Yapıldığı zamanın izlerine sahip olan yapılar, toplumsal kimlik ve yapının değişim göstermesi neticesinde zaman içinde kendilerinden beklenen ihtiyaca cevap veremez olmaktadır. Bu çerçevede yapıların yıkılması veya pasif nitelikli bir koruma yerine, var olan yapıların hayatlarını devam ettirme konusunda yardımcı olunması sürdürülebilirlik bakımından

önem taşımakta, toplumsal ve ekonomik faydaları da beraberinde getirmektedir (Aksoya ve Aydın, 2015). Mevcut yapı stoklarını iyi değerlendiren gelişmiş ülkeler tarihi yapıları nasıl hayata katabilecekleri konusunda bu zamana kadar birçok örnek sunmuşlardır ve sunmaya da devam etmektedirler. Bugün gelişmiş ülkelere baktığımızda yüzlerce yıllık binaların hala kullanıldığını ve değişen, gelişen dünyaya nasıl entegre olduğunu görmek mümkün. Sonuç olarak tarihi binaları korumak hem sosyo-kültürel bir sürdürülebilirlik hem de ekolojik sürdürülebilirlik için oldukça önemlidir.

Tarihi Binaların Bozulma Nedenleri

Tarihi binalar, toplumumuzun tarihine, kültürüne ve sosyal yapısına ışık tutan önemli ortak değerlerimizdir. Yapıldığı dönemin kimliğini taşıyan ve nesiller boyu hikayesini anlatan somut örneklerdir. Tarihi binaların günümüze kadar uzanan hikayesinde zaman zaman, değişen dünya, artan ihtiyaçlar doğrultusunda yanlış kullanımdan kaynaklı yıpranmalar meydana gelmektedir. Bu sadece yapının kendisi için olmasa bile çevresinde değişen atmosfer de bu yıpranmalara neden olabilmektedir. Yanlış yapılan imar düzenlemeleri, yanlış yapılan bina onarım çalışmaları geri dönüşü mümkün olmayan hasarlara neden olur. Tarihi binanın; değerini, kimliğini tam anlamadan, tüm yönleri ile incelemeden üzerinde müdahale yapmak oldukça yanlıştır.

Bu konuyla ilgili Chitty (1999) yaptığı çalışmada koruma yönteminin bir döngü olduğunu ve işlem sırasındaki sıralamanın doğru şekilde yapılmış olması sonucu doğrudan etkiler. Tarihi binada, herhangi bir değişikliğe gidilmeden önce yapılacak düzgün bir analizi çok kritik önem taşımaktadır. Tarihsel bir koruma sürdürülebilirlik için önemlidir (Chitty 1999). Bu tip yanlışların altında yatan neden çoğu zaman ekonomik temellere dayanmaktadır. Pasif korumayla hayatta kalan tarihi binalar, uzmanı olmayanlar kullanıcıları tarafından derme çatma tadilatlar yapılarak tarihi binanın zarar görmesine neden olurlar. Her geçen gün ihtiyaçları karşılanamayan tarihi binalar terk edilip boş bırakılarak hızla daha da yıpranmasına neden olunur.

Ahunbay (2019), Anıtlarda bozulmaya neden olan etkenleri öncelikle iki gruba ayırmıştır. Bunlar;

İç Nedenler:

- Yapının konumu kaynaklı bozulmalar,
- Zemin özelliklerinden kaynaklı bozulmalar,
- Strüktür tasarımındaki hatalardan kaynaklı bozulmalar,
- Yanlış malzeme kullanımından kaynaklı bozulmalar,
- Kötü işçilik ve detay kullanılmasından kaynaklı bozulmalar,

Dış Nedenler:

- Uzun süreli doğal etkenlerden,
- Doğal afetlerden,
- İnsanın neden olduğu hasarlardan,
- Kötü kullanım ve onarımlardan,
- Yetkili kurumların etkisinden,
- Yangından kaynaklı,
- Hava kirliliğinden,
- Trafik 'ten kaynaklanan nedenlerdir.

B. Tarihi Binaları Koruma-Restorasyon Teknikleri

Koruma kavramı önceleri belli bir disipline dayanmayan, mimarın ya da mühendisin kişisel görüşüne ve tercihinin bırakılan, belirli bir düzeni olmadan yapılmaktaydı. 19. yüzyıla geldiğimizde dönemin önemli isimlerinden Eugene Emmanuel Viollet le Duc tarafından ortaya koyulan restorasyon kavramı ile restorasyonu mimarlık tarihi araştırmalarına dayandırmak, kuramsal bir temel oturtmak gerektiğini dile getirmiştir. Böylelikle kişisel tercihlerden çok belli bir sistem ve düzen içerisinde yapının ruhunu kaybetmeden koruma fikri ortaya çıkmıştır. O günden bugüne kadar geçen zaman içerisinde koruma kavramını geliştirmek ve genelleştirmek için ulusal ve uluslararası birçok tüzük, bildiri ve standart yayınlanmıştır. Viollet le Duc 'un başlattığı bu yaklaşımla günümüzde tarihi değer

taşıyan yapılar belli standartlarda ama en önemlisi de yapıyı en orijinal haliyle ortaya çıkarmayı temel alan çalışmalar yapılmaktadır.

Hangi dönemde olursa olsun tarihi binayı ya da yapıyı korumadaki temel unsur yapının kimliğini, özgünlüğünü bozmadan, en az dokunuşla korumaktır. İşte bu süreç sağlamlaştırmaktan başlayıp yeniden yapmaya kadar uzanmaktadır. Tarihi binaların onarımında aşağıda yer alan teknikler kullanılmaktadır (Ahunbay, 2019).

- Sağlamaştırma (Consolidation)
- Bütünleme (Reintegration)
- Yenileme (Renovasyon)
- Yeniden İnşa Etme (Rekonstrüksiyon)
- Çağdaş ek
- Yeniden işlevlendirme-Canlandırma (Revitalizasyon/Rehabilitasyon)
- Temizleme-Arındırma (Cleaning)

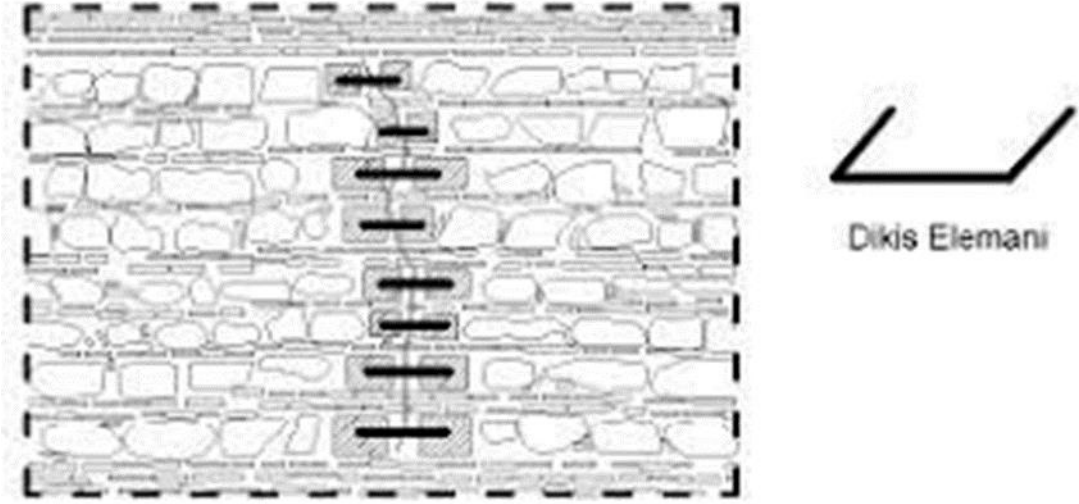
Sağlamaştırma (Consolidation)

Sağlamaştırma, kültürel varlığın gerçek yapısına, sürmekte olan dayanıklılığının ya da strüktürel bütünlüğünün garanti altına alınması için, fiziki bir eklenti, yapıştırıcı ya da destekleyici bir müdahale yapılmasına yöneliktir (Feilden, 2003: 9). Koruma kavramları içinde en temel koruma yöntemidir. Hemen hemen tüm tarihi yapılar bu süreçten geçer. Sadece düzenli aralıklarla yapılan sağlamaştırma çalışmaları bile tarihi binanın ömrünü önemli ölçüde uzatmaktadır. Sağlamaştırma bina malzemesinde, taşıyıcı sisteminde ya da binanın bulunduğu yüzeyde olmak üzere 3 farklı şekilde ele alınır.

Şekil 3 “La Remunta” kışla binalarının sağlamaştırma projesi [URL-1]

Binanın yapı malzemesinin sağlamlaştırılması; Tarihi binanın dışında bulunan malzemelerin zaman içerisinde zarar görmesinden kaynaklı yapıda hızlanan bir ivme ile çürüme başlar. Bu tip çürümelerin önüne geçebilmek için koruma uzmanları geliştirdikleri kimyasallarla binanın dokusunu sağlamlaştırarak, tarihi binanın daha uzun süre ayakta kalması için destek olur. Birçok geleneksel malzemenin korunmasında günümüz teknolojisinin büyük bir önemi vardır (Şekil 4).

Şekil 4 Geniş duvar çatlaklarında dikiş elemanı ile sağlamlaştırma [Yaldiz, 2011]

Binanın taşıyıcı sisteminin sağlamlaştırılması; Tarihi bir binanın belki de en çok hasar alan tarafı taşıyıcı sistemlerdir diyebiliriz. Yüzeşte oluşan hareketlenmeler, depremlerden kaynaklı oynamalar bunlar tarihi bina için tehlike unsurlarıdır. Her geçen gün gelişen teknoloji, bu konuda da insanoğluna yardımcı olur. Eski restorasyonlarda yararlanılan strüktürel sağlamlaştırma yöntemlerine günümüzde modern teknolojiyle sağlanan enjeksiyon, öngerme, ankraj, temel genişletme ve sağlam zemine indirilen kazık temelle destekleme gibi teknikler eklenmiştir (Ahunbay, 2019).

Ahunbay, (2019) binanın çemberleme, bağlantı çubukları- gergi uygulaması ile sağlamlaştırma; çatlamış, dağılma tehlikesi gösteren düşey taşıyıcıların çevrelerinin metal çemberlerle sarılarak sıkıştırılması çok eski çağlardan bu yana uygulanan bir teknik olarak ifade etmiştir.

Bütünleme (Reintegration)

Tarihi bir binanın bir kısmı herhangi bir nedenle yok olmuş ya da hasar görmüş olması durumunda, binanın bu eksik ya da yok olmuş kısmı geleneksel ya da çağdaş malzemeler kullanılarak tamamlanması, bütünlemesi işlemidir. Ancak bütünleme işlemi binaya dair yeterince veri olması durumunda gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca her tarihi bina için bu yöntem uygun değildir. Örneğin işlevini tamamlamış, şu an ilk halindeki işleviyle kullanılmayan yapılarda bütünleme işlemine başvurulmaz [URL-42]

İkinci dünya savaşından sonra neredeyse yok olan birçok Avrupa şehri bu yöntemle hayata kazandırılmış ve bugün bizlere bundan sonra ise gelecek nesillere ulaşması sağlanmıştır. Moritzburg Müzesi ve Bodmin Jail Oteli bütünleme çalışmasına örnek verilebilir (Şekil 5, 6).

Şekil 5 Moritzburg Müzesi bütünleme çalışması [URL-2]

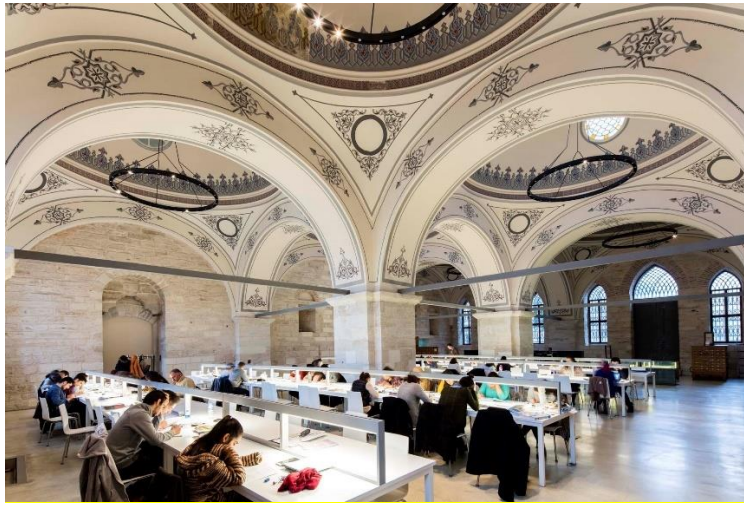

Şekil 6 Bodmin Jail Hotel, İngiltere’de eski bir hapishanenin otele dönüşümü [URL-3]

Yenileme (Renovasyon)

Renovasyon; bir şehrin, şehrsel parçaların ya da bir yapıdaki belirli kısımların, tekniğine uygun olarak yenilik sağlayarak korunmasıdır. Burada sözü geçen, bütünün alt bileşenlerinden bazılarının tamamen yeni bir özelliğe kavuşturulmasıdır (Hasol, 2005: 495). Yenileme konusunu tarihi bina üzerinden ifade edecek olursak; hasar görmüş tarihi binaların belli başlı korunmuş ve onarılması mümkün olan noktaları dışında kalan kısımlarında yapılan yenileme çalışmasına verilen isimdir. Yenileme işleminde aslına bağlı kalınabileceği gibi başka bir koruma tekniği olan yeniden işlevlendirme ile de ortaklaşa çalışılabilir.

Teknikler seçilirken tarihi bina için en uygun olan teknik ön incelemeler sonucunda belirlenir. Bu tekniklerin seçiminde ana unsur yapıyı en uzun ve en doğru şekilde koruyacak olanın seçilmesidir (Şekil 7).

Şekil 7 Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin yenilenmiş iç mekanları [URL-4]

Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon)

Yeniden yapım oldukça özel durumları kapsayan bir koruma tekniğidir. Yeniden yapım tamamıyla harap olmuş, yıkılmış, yok edilmiş binalar için başvurulan bir yöntemdir. Uygulamayı gerçekleştirebilmesi için öncelikle sağlam veri kaynaklarına ihtiyaç vardır. Yıkılan tarihi binanın Fotoğrafları, rölöveleri, teknik detayları, kullanılan malzeme bilgileri gibi belgelerin var olması gerekir. Birçok Avrupa kenti özellikle Polonya'nın Varşova şehri gibi ya da Almanya'nın Nürnberg şehri gibi şehirler 2. Dünya savaşının sonunda tüm şehirde binalar büyük hasarlar almış ya da tamamen yok olmuştur. Bu şehirlerdeki tarihi ve kültürel değerlerin geleceğe ulaşabilmesi adına tüm şehir baştan başa yeniden yapım tekniği ile yaşatılmıştır. İşte bunun mümkün olabilmesindeki en önemli etken ellerinde var olan fotoğraflar, rölöveler yani kısacası tarihi belgelerdir (Şekil 8, 9).

Şekil 8 Almanya Nürberg de 2. Dünya savaşında yıkılıp yeniden yapılan konutlar [Cenik, 2020]

Şekil 9 Varşova Meydanı: Savaş öncesi ve sonrası rekonstrüksiyonu yapılan konutlar [URL-5]

Rekonstrüksiyonun gerçekleştirilebilmesi için ancak herhangi bir yer zarar görmüş ya da fiziki değişme sebebiyle tamamlanmamış ise ve bu fiziki değişimi düzelmek için yeterince plan, fotoğraf, arşiv varsa tatbik edilmesi uygun olmaktadır. Rekonstrüksiyon bir yerin kültür açısından öneminin sürdürülmesini sağlayan bir kullanım veya uygulamanın parçalarından biri olması durumunda da uygulanabilmektedir (ICOMOS, 1999). Yeniden yapım tekniğinde yenilenen binalar tarihi bir değer taşımaz ancak bulunduğu konum ya da içinde bulunduğu kompozisyondaki önemi bu tekniğe başarılı kılar. Tarihi bir değeri olmasa bile bir yapım tekniğinin sürdürülmesiyle ya da bir geleneği yaşatmanın verdiği etki ile tarihi değerlerimizi korur.

Çağdaş Ek

Tarihi binalar için bazı durumlarda şu ana kadar bahsetmiş olduğumuz koruma teknikleri tek başına yeterli gelmeyebilir. Bu gibi durumlarda tarihi binanın tekrar hayata kazandırılması için ihtiyaca göre yeni ek tasarlanabilir. Çağdaş eklerin uygulanabilmesi için belli başlı standartlar belirlenmiştir. Bu standartlar, yeni ek ile tarihi bina arasındaki kütle uyum, çevresel uyum gibi sıralanabilir. Bugüne kadar birçok uluslararası tüzük ve bildirgelerde bu duruma değinilmiştir. Örneğin Venedik tüzüğünün 13. Maddesine göre, eklemelere yalnızca yapının ilgi çeken kısımlarına, klasik konum, denge, çevre ve kompozisyonuna zarar vermeyecek durumlarda izin verilmektedir (ICOMOS, 1964) (Şekil 10, 11, 12).

Şekil 10 Eski Augsburg Oberpostdirektion postane binasının çatı çağdaş eki [Cenik, 2020]

Yeni ek, bir diğer adıyla çağdaş ek adından da anlaşıldığı üzere çağdaş bir tasarım yaklaşımı ve çağın gerektirdiği tasarımda eklenmelerdir. Yeni ek, tarihi binaya yapılacak tüm müdahalelerdeki gibi öncelikli olarak işlevsel bir problemi çözmek adına eklenir. Gereksinimi karşılayan çağdaş ek, bağlama özgü olup onu detaylı biçimde kullanıp ona göre yönlendirilmektedir (Sağlam, 2019).

Şekil 11 Almanya'nın Bremen meydanında tarihi bir yapı [Cenik, 2021]

Şekil 12 Washington Üniversitesi McKelvey Mühendislik Okulu / Perkins Eastman [URL-6]

Yeniden işlevlendirme-Canlandırma

Tahrip edilmiş ya da terkedilmiş eski yapıların, tarihsel yerlerin, çağımızın değişken ihtiyaçlarını tatmin edecek şekilde onarılarak kazandırılan yeni bir işlevle modern yaşama katılımının sağlanmasıdır (Hasol, 2019). Korumadaki en önemli amaç olan gelecek nesillere ulaştırma olgusu zamanla değişen istekler, ihtiyaçlar doğrultusunda tarihi binalar görevini yerine getiremez ve terk edilmeler, hasarlar meydana gelir. Tarihi binaların birçoğu mevcut işlevini gerçekleştirilemese bile, ayakta durmaya devam ederler. Orijinal işlevi olmadan hayatta kalan binalar için en çok tercih edilen uygulamaların başında çoğunlukla yeniden işlevlendirme yöntemi gelmektedir (Tyler, 2000; Kandemir, 2013). Yenileme ve yeni işlev bu gibi durumlarda devreye girer ve tarihi binanın günümüzün ihtiyacı doğrultusunda yenilenmesi ve bazı durumlarda yeni işlev verilmesi ile sonuçlanır. Binanın yenilenmesinde ve yeni işlev verilmesindeki kritik nokta ise yapının mevcut kimliğini, tarihi değerini, simgeselliğini

bozmadan mümkün olduğunca planlamada büyük değişikliklere gidilmeden yapılmasıdır. Bu yöntem eski binaların yok olmamasında kurtarıcı rol oynar (Şekil 13, 14).

Şekil 13 Crew Collective Montreal Bürosu iç mekân eklentileri [URL-7]

Şekil 14 Albert Dürer 'in Nürnberg 'teki Müzeye çevrilen evi [Cenik, 2021]

Temizleme-Arındırma (Cleaning)

Tarihi binalarda yer alan estetik ya da tarihi bir değeri barındırmayan eklemelerin temizlenmesi yapıdan arındırılması işlemidir. Venedik tüzüğünde temizleme konusuyla ilgili 11. Maddesi anıta mal edilmiş farklı dönemlerin katkılarının saygı görmesi gerektiğini ve onarımın definin tarz birliği olmadığını ifade etmektedir. Maddenin devamında tarihi bir yapı bünyesinden birden fazla dönemin kalıntlarına sahipse ve bu kalıntıların çıkarılacağı esnada yapı zarar görme ihtimalindeyse işlemin gerçekleştirilebilmesi için ortaya çıkarılacak kalıntının büyük önem taşıyor olması gerekir. Yine de bu işlem sırasında arkeolojik, estetik gibi unsurların yıpranma ihtimali varsa çıkarılacak kalıntının zarar göreceği olana göre karşılaştırılması yapılmalıdır. Bu değerlendirmeyi uzman olmayan kişi veya kurumların inisiyatifine bırakılmamalıdır (ICOMOS, 1964).

Şekil 15 Driehaus Müzesi öncesi ve sonrası [URL-8]

C. Tarihi binalarda Yeniden İşlev Olgusu

Dünyamız yaşamını sürdüren bir varlık olarak devamlı bir yenilenme ve değişim içerisindedir. Bu değişim sürecinde binalar eskir ve tarihi yapıya evrilir. Tarihi çevrelerde önemli olan tarihi çevrenin zaman içerisinde kendisinde ne gibi kültürel bir etki bıraktığı ve var olduğu çağımıza ne ölçüde ayak uydurabildiği ile doğru orantılıdır. Her gün yeni bir ihtiyacın ve teknolojinin ortaya çıktığı günümüz koşullarında tarihi bina orijinal işlevleriyle ya da mevcut mekânsal sınırlarıyla yeterli gelmemektedir, dolayısıyla eski yapıların yeniden işlevlendirilmesi veya yeni eklemelerle yeni alanlar

eklenmesi gerektirmektedir. Bu noktada hata yapmamak çok önemlidir. Yapılmış olan her yanlış geçmişteki medeniyetlerden günümüze gelen fiziki izlerin silinmesine, bu sebeple de kimliğini kaybetmiş bir fiziki çevre ve bu çevrede kökü ve kimliği olmayan bir sosyal yapı oluşumuna sebep olmaktadır.

Günümüz koşullarına adapte olabilen yapılar olduğu gibi potansiyel olarak da adaptasyona uygun yapılar da vardır. Kendi mevcut yapılış amacını gerçekleştiremeyen potansiyel sahibi binaların tekrardan işlevlendirilerek kullanılması yapı stoklarımızı kullanmamız açısından hem çevreci bir tutumdur hem de ekonomik olarak büyük farklar yaratır. Kültürel sürdürülebilirlik açısından da oldukça önemli ve değerlidir.

Ahunbay`a (2019) göre tekke, hamam, manastır, kervansaray gibi tarihsel yapılar sadece özel durumlar söz konusu olduğunda fonksiyonlarını devam ettirdiklerinden, bu yapıların çeşitli amaçlar için kullanılması zorunlu hale gelmektedir. Otel ve konut gibi zamanımızda da fonksiyonelliği devam eden binalar ise günümüzde yapılan benzer yapıların konfor şartlarını sağlamaktan uzak olmasından dolayı, fonksiyonel açıdan eskimekte, standardın altında kalmakta, güncelleme yapılmadığı için terk edilmekte ve harap olmaktadır. Sadece tarihi yapıların değil, her binanın ayakta kalabilmesinin yolu ona verilmiş işlevin yerine getiriş olmasıdır. İşlevini kaybetmiş herhangi bir yapı zaman içerisinde kullanılmamaktan, bakımlarını yerine getirilmemesinden kaynaklı hem fiziksel hem de değer olarak yok olmaya mahkumdur. İşlevin bu kadar önemli olması onu koruma kavramının bir parçası haline gelmesini sağlamaktadır. Tarihi binalarda yeniden işlevlendirme binanın çevre koşullarına uygun getirilmesi, bulunduğu ortamda hem tarihi değeri hem fiziksel yapısıyla sürdürülebilir fırsatlar sunar. Tarihi binalarda korumayı gerektiren sebepleri iyi tespit etmek gerekir. Binanın neye ihtiyacı olduğunu, işlevini neden yerine getiremez bir hal aldığı analiz etmek ve doğru bir restorasyon yapmak tarihi değerlerimizin yıpranmaması, gelecek nesillere aktarılabilmesi için çok önemlidir.

1. Tarihi Binalarda Yeniden İşlevlendirilmeyi Gerektiren Nedenler

Tarihi binalardaki yeniden işlevlendirmek için gerekli olan nedenler oldukça çeşitlidir. Öncelikle binanın ne kadar eski olduğuyula oldukça alakalıdır. Yıllar içerisinde artık kullanılmayan medrese, manastır, tekke gibi yapılar günümüzde tamamen işlevini yitirmiş yapı sınıfına girmektedir. Bu gibi yapılar için zorunluluk olabildiği gibi sadece 50 yıllık bir bina için de farklı gereklilikler olabilmektedir. Bulunduğu çevrenin zaman içerisinde farklılaşması ve çevresel olarak işlevin değişmesi de binayı işlev değişikliğine zorunlu bırakabilir. Bunun yanında deprem, yağmur, sel, kasırga, yıldırım ve yangın gibi doğal afetlerin sebep olduğu ve tarihi binaların birçoğunun yok olduğunu, kullanılmaz hale geldiği zamanlar vardır. Nedenlerin genel olarak ortak noktalarına bakıldığında zaman fiziksel süresi dolmadan işlevsel süresinin bitmesinin altındaki nedenler şu şekilde sınıflandırılır;

- Binanın orijinal işlevini kaybetmesi
- Çevresel Nedenler
- Ekonomik Nedenler

Binanın Orijinal İşlevini Kaybetmesi: Binaların ilk yapılış aşamasındaki özgün görevinin artık bitmiş olması, binanın bu işlevi yerine getiremiyor durumda olmasıdır.

Altınoluk (1998) “Yapıların fiziksel özelliklerinin işlevlerinden daha uzun ömürlü oldukları düşünülürse, işlevlerini sürdüren binalar için bile, her konudaki gelişmeler nedeniyle sorunlar olabilmektedir. O binaya ait işlevin tamamen değiştirilmesi ya da işlevin geliştirilmesi gerekebilir.” şeklinde açıklamıştır.

Eski zamanlarda evlerde banyo gibi ıslak hacimlerin bulunmamasından kaynaklı hamam yapıları oldukça talep görmekteydi ancak gelişen konut yapılarıyla birlikte her evde hayatımıza giren banyolar hamam yapılarının kullanılabildiğini sınırlamış ve zamanla tarihi değer taşıyan bu yapılar ya Hürrem sultan hamamında olduğu gibi restore edilip tekrar kullanılabilir hale getirilmiş ya da Kosova Mitroçava’daki Zeynullah Bey Hamamı gibi müze olarak yeni bir işlevle bugün varlığını sürdürmektedir.

Bunlarla beraber bilhassa endüstriyel binalar, teknolojinin değişmesi sonucu üretim, hammadde çıkarımı ya da depolama gibi işlevlerde kullanılan endüstri binalarının zamanla işlevini yapamaz hale gelmesi sonucu boşaltılmış ve bakımsız bir şekilde yıllarca işlevsiz olarak eskimiştir.

Enerji üretim teknolojisinin değişiminin neticesi olarak da Gazhane, Elektrik Santralleri gibi yapılar kullanılmaz hale gelmiş. Bu türdeki yapılar büyük alanlara gereksinim duyulması nedeni ile geriye büyük yapı stokları kalmıştır. İstanbul'daki Hasanpaşa Gazhanesi, Londra'daki Tate Elektrik Santrali, Viyana Gazometreleri bu yapılar için örnek teşkil etmektedir (Şekil 16, 17, 18).

Şekil 16 Orijinal işlevini kaybeden Viyana Gazometrelerinin bugün ki görünümü [Cenik, 2015]

Şekil 17 Orijinal işlevini kaybeden Hasanpaşa Gazometrelerinin bugün ki görünümü [URL-9]

Şekil 18 Orijinal işlevini kaybeden Tate Elektrik Santrali bugün ki görünümü [URL-10]

Çevresel Nedenler: Günümüz şartlarında çok hızlı ilerleyen teknoloji ile yapıların ihtiyaç duyduğu altyapısal unsurlar da artmaktadır. Bu hızlı yapılaşmalarla birlikte bazı temelleri sağlam atılmayan projelerin sonucu olarak çarpık yerleşme görülebilmektedir. Hızlı nüfus artışıyla birlikte büyük şehirlerdeki kalabalık nüfus tarihi yapının çevresini oluşturuyor. Bölgede oluşan yeni işlevleri var olan yapı stoğuyla değerlendirebilmek sürdürülebilirlik adına çok önem arz etmektedir. Tarihi değeri olan her yapı sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Eğer bulunduğu çevrenin gereksinimlerini gerçekleştiriyorsa yeni bir işlev verilmelidir. Yeniden işlevlendirme esnasında kendisinin ve çevresinin sahip olduğu önem kaybolmamalıdır (Büyükarıslan, 2013).

Yeniden işlevlendirilmiş bir binanın yakın çevresinde sürdüreceği etkinin haricinde, global dünyamızda da çevre bilimi açısından engelleyeceği negatif etkilerden söz etmek gereklidir. Yeniden işlev kazandırma, yeni baştan kullanma yerine yıkılmasını sağlayarak yeni bir yapı yapılmasının ihtiyacı duyulan yapının yıkılması neticesinde, sarf edilecek enerji, molozların kaldırılma ve taşınma durumları için gereken enerji çoğu zaman petrol benzeri yakıtlarla elde edilecek, bunun neticesinde de dünyanın enerji kaynaklarında azalma durumuna sebep olacaktır. Bunun yanında bu safhalar

sırasında oluşan atık gazlar nedeniyle çevre kirliliği olacaktır. Ayrıca kullanımı mümkün olmayan inşaat kalıntılarının ve molozların bırakılacağı bir saha bulunacak ve dünyada çevre kirliliğine yeni bir katkı daha sağlanacaktır. Yeni bir yapı oluşturmak için gereken enerji, yapı malzemelerini elde etme, hammaddeler ve temini için gereken tabii kaynaklar düşünüldüğü takdirde, yeniden işlevlendirme, çevre saygısı ve tutumu, tabii kaynakların daha az kullanımı ve doğal çevrede daha az kirlilik temeline dayandırılmış bir üretim yöntemi şeklinde karşımıza çıkabilmektedir (Kocabıyık, 2006).

Ekonomik Nedenler: Ekonomik nedenler de aslında diğer nedenlerden çok da farklı değildir. Bunun sebebi tüm tarihi yapılar hem fiziksel hem de manevi anlamda değer taşır ve bu değerler koruma kavramını ortaya çıkarır. Binaların korunmasında hiç yadsınamaz nedenlerin başında ekonomik nedenler gelir. Kaşlı (2009), bu konuda “Binaların yeniden işlevlendirme kararına varmadan önce, ekonomik sebepleri değerlendirmek, pozitif ve negatif sonuçlarını incelemek gereklidir. Fiziki açıdan kullanılabilir halde olan fakat işlev açısından eski kalan bir binayı, yeniden fonksiyonel hale getirmek, ekonomik olarak olumlu bir yaklaşım olacaktır. Fakat var olan binanın değerlendirilmesi yerine yıkılarak yerine yeni yapıyı inşa edilmesi, çok daha fazla malzeme, maliyet, enerji, iş gücü ve zaman gerektirmektedir. Genel olarak, yeni olmayan yapıların onarılma ve yeniden kullanıma kazandırılma maliyetlerinin, yeni yapı inşa etme maliyetine nispeten %50-80 daha az olduğu söylenebilir.” demiştir. Bu gibi durumlarda Tarihi binalar ekonomik götürü oluşturmamasının dışında tarihi binadaki yapılacak işlev değişikliği ile ekonomik bir katkı unsuruna da dönüşebilmektedir. Tarihi binanın yeni kazanmış olduğu işlevle birlikte tarihi değerini de sayarsak turizm açısından oldukça önemli bir konumdadır. Çoğu tarihi bina, yapılan yerinde koruma uygulamalarıyla, yapıldığı çağdan daha yüksek bir ilgiyi günümüzde de kazanabilir.

2. Tarihi Binalarda Yeniden İşlev Seçimini Etkileyen Faktörler

Tarihi bina için eğer işlevsel değişiklik kararı alındıysa, bundan sonraki süreç çok kritiktir. Binanın doğru işlevi alıyor olduğundan emin olmak gerekir. Yanlış alınan kararlar tarihi binada geri dönüşü olmayan hatalarla sonuçlanabilir. Öncelikle binanın mimari yapısı çok iyi analiz edilmeli ve tarihi binadaki korunması zorunlu, kurtulması mümkün noktaları belirlenmelidir. Yeni alacak işlev binanın mevcut mimari yapısına

yakın seçilmeye özen gösterilmelidir. Binanın sınırlarını zorlayan kararlar alınmamalıdır. Altınoluk (1991)'e göre yapının mekân oluşturma planı, beklenen işleviyle doğrudan ilişkilidir ve belki de en fazla önem taşıyan etmendir.

Kocabıyık (2014), secimi etkileyen faktörleri üç ana başlık altında toplamıştır. Bunlar;

Binanın hacimsel ve mekânsal kurgusu: Binanın özgün plan şeması, yeni işlevin gerçekleştirilmesinde en önemli etken olmuştur. Yenilenen proje, hacimsel ve mekânsal durumu göz önüne alındığında, yapılacak restorasyonun sınırlarını belirledi. Bu bağlamda fonksiyonel değişim için yapılan eylem olumlu sonuçlar vermektedir.

Binanın işlevsel kurgusu: Bir binanın işlevsel düzenini tanımlarken, mekânsal düzeninin yanı sıra çevredeki yapılarla etkileşiminden kaynaklanan işlevsel ilişkiyi de tartışabiliriz. Yeni işlev alacak yapı sadece binanın kendi plan kurgusundan yola çıkarak seçilmemeli aynı zamanda çevresini de hesaba katmalıdır. Bölgesel olarak ihtiyaç duyulmayan herhangi bir işlev tarihi binaya yüklendiği zaman bu binanın tekrar kullanımını tehlikeye atabilir ve yine âtıl durumda kalmasına neden olabilir. İhtiyaç programını çevresel etkenleri de düşünerek planlamak gerekir.

Binanın konumu: Binanın konumu, binanın işlevi ile doğrudan ilişkilidir. Yapının kütselleştirilmesi mekânsal düzenleme ve işlev açısından sorun teşkil etmese de, yapının yeni işlevi çevresiyle uyumlu değilse yapının yeniden kullanımı başarılı olamamaktadır. Yapının yeni işlevsel kararları, bölgede yaşayan insanların ihtiyaçları, ekonomik gerçekler, alanın doğal ve coğrafi özellikleri de dikkate alınmalıdır (Kocabıyık, 2014).

İnan (2013) ise bunlara ek olarak mimari kimlik, kültürel mirası da işlev seçimini etkileyen faktörler arasına almış ve şöyle ifade etmiştir. “Kültür kimliğinin oluşturmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında yapının önem arz eden noktası kamusal bellekle birlikte kendisini göstermektedir. Yapı kullanılsa da bir yapı dahi, o çevrede hayatını sürdüren insanların yaşamında çok önem arz ettiğini söyleyebilmekteyiz. Yeniden işlev kazandırma, toplum hayatında referans özelliği gösteren, kültürel sürekliliği sağlamak için bir kilometre taşı olan yapı için bir hayata döndürme ve süreklilik kazandırma politikasıdır.”

3. Tarihi Binalarda Yeniden İşlevlendirme Süreci

Tarihi binaya yapılacak olan yeni işlev tercihidenden sonra, binanın sahip olabildiği orijinal potansiyel ile gereksinim planının örtüştürülmesinin sağlanması sürecinde, yapı zorunlulukları nedeniyle oluşturulamayan mekân gerekliliklerini yerine getirmek amacıyla yapılabilecek müdahaleler şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Mekân Kurgusuna Yapılan Müdahaleler ve Eklemeler
- Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler ve Eklemeler
- Tesisat Sistemlerine Yapılan Müdahaleler ve Eklemeler
- Cepheye Yapılan Müdahaleler
- Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

Mekân Kurgusuna Yapılan Müdahaleler ve Eklemeler: Mekân Kurgusu olarak ifade edilen kavram aslında binada mevcut olan plan şemasındaki müdahaleleri kapsar. Bu müdahaleler mutlaka tarihi binaya saygılı bir biçimde yaklaşılarak kazandırılmalıdır. Mekân kurgusu için gelecek yeni işlev mevcut işlevin ihtiyaç programıyla örtüşme oranı ne kadar yüksek olursa yapılan müdahalelerden tarihi binanın alacak olduğu zarar o oranda azalır. Örneğin, Viyana'daki gazometre binasında yapılanmış olan konut birimlerinin elde edilmesi için zemine ışınsal duvar bölmeleri yapılmıştır. Aynı biçimde İstanbul'daki Feshane binasında da içeride ufak ticari üniteler oluşturmak amacı ile çelik kolon millerine uygun bölücüler eklenmiş ve plan değiştirilmiştir. İstanbul Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü'nde hangar binasında derslik için dönüştürülme faaliyeti sürecinde aynı sistemle alanlar bölünmeyle yeniden işlevlendirilmiştir (Selçuk, 2006).

İlk işlevi bir Osmanlı Bankası olan ve yıllar önce işlevini yitiren ve şimdi Salt Galata olarak hayatına devam eden binanın tasarımı aslen iki farklı kurumun merkezi şeklinde yapılmıştır. Salt Galata mimari faaliyetler bünyesinde, binanın kendine has karakterini yansıtacak şekilde eklerden arındırılmış ve mekân kurgusu, çok katmanlı program ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir (İtez, 2016).

Şekil 19 Salt Galata'nın kat görünümleri [Cenik, 2019], [URL-11]

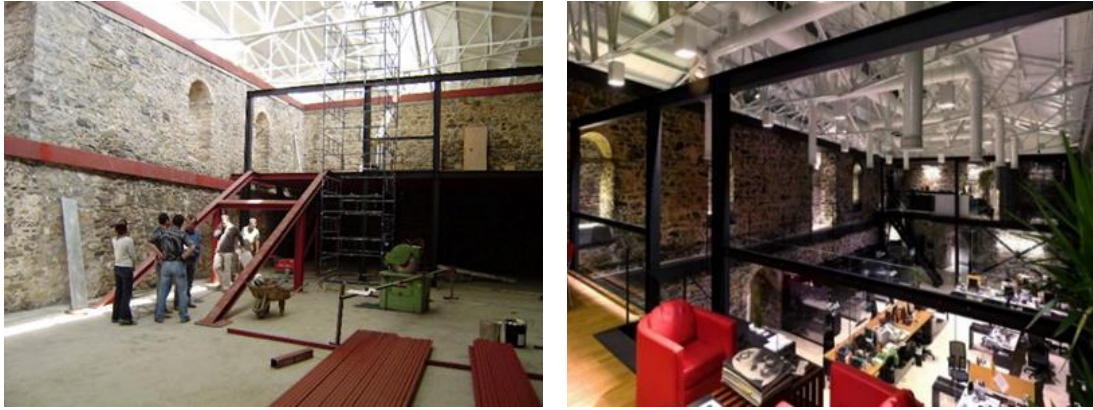
Salt Galata'da binanın orijinal görüntüsünde korumaya gidilirken, iç mekânlarda işlev değişikliği yapılmıştır. Şu an bünyesinde Kültür merkezinden, restorana, müzeden, kütüphaneye kadar birçok işlev grubu yer almaktadır (Şekil 19, 20).

Şekil 20 Salt Galata iç mekân görünümleri [Cenik, 2019], [URL-11]

Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler ve Eklmeler: Tarihi yapının tekrar fonksiyonel hale getirilmesinde, yapının strüktürel açıdan dayanıklı hale getirilmesi gerekliyse ve kullanımı için güncel koşullara uyulması talep ediliyorsa, taşıyıcı elemanlara müdahale edilebilmektedir. Taşıyıcı sisteme müdahale edilmesi esnasında tarihi bina dokusunun zarar görmeyecek biçimde müdahalenin yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede, duvarlara zarar verilmemesi gerekli olan yapının, içeride bağımsız biçimde hareket eden asma kat ve benzeri ekler yapılabilmektedir (Kocabıyık, 2014).

Kasımpaşa'da yer alan ve eski işleviyle tek el olan tuz ambarı kapsamlı bir restorasyon çalışmasıyla işlev değişikliğine gidilmiştir (Şekil 21).

Şekil 21 Kasımpaşa tuz ambarının çelik konstrüksiyonla ilave edilen asma kat genel görünümü [URL-12]

Tesisat Sistemlerine Yapılan Müdahaleler ve Eklmeler: Bir binayı ayakta tutan, eski olmasının önüne gecen unsurların başında binada altyapısal sağlamlıktır. Tarihi bir binadan bunu beklemek pek doğru değildir. Bu nedenle herhangi bir işlevsel değişikliğe gidileceği noktada tesisat sistemlerine yapılacak müdahaleler asla atlanmamalıdır. Yapının ihtiyaç duyduğu tüm tesisat sistemleri elden geçirilmeli ve yenilenmelidir. Bu yenileme esnasında binayı zedelememeye, tarihi değer taşıyan noktalara gelmemesine özen gösterilmelidir.

Tesisatla alakalı elemanlar genel olarak binanın sıva altları, şaftları, döşeme altları, asma tavanın içi gibi bölümlerde bulunması nedeniyle müdahale de zorluk olmaktadır. Ayrıca bu binalara yeni bir sistem entegre etmek güçtür. Yapıda yapılabilecek her müdahale, onun orijinalliğine ve tarihsel niteliklerini tahrip etme riski taşımaktadır (İnan, 2013) (Şekil 22).

Şekil 22 Beyoğlu belediye binasının yenilenen elektrik tesisatı [URL-13]

Cepheye Yapılan müdahaleler: Selçuk (2006), cepheye yapılan müdahaleler için şunları söylemiştir. ‘Yeniden işlevlendirme sürecinde yapı dış cephesinde birçok nedenden dolayı müdahale edilebildiği görülmüştür. Bu müdahaleler genel olarak, binanın dış cephesinin çok fazla zarar görmesi ve yenilenme gerekliliğinden, yeniden kazandırılan işlevin dış cepheye yansıtılmasından, yapımının dönemi itibari ile düşük ısı yalıtma değeri gösteren cephenin iyileştirilmesinden ve yenilenmiş yapıya yeni bir sima yaratma arzusundan kaynaklanmaktadır.’

Şekil 23 Sebile hanım konağı cephe çalışması [Cenik, 2021]

Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler: Tarihi binanın restorasyon çalışmaları arasında tarihi binanın çevresi de oldukça önemlidir. Yeni yapılan müdahalelerle hayata kazandırılan binanın öncelikle ulaşılabilir olması, çevresinin temiz ve insanları davet eder nitelikte olması gerekir. Bu nedenle yakın çevresi için müdahalelere örnek olarak otoparklar, yeşil alanlar, kent mobilyaları gibi sıralanabilir (Selçuk, 2006).

4. Tarihi Binalarda Yeniden İşlevlendirmenin Faydaları

Tarihsel açıdan önemli olan yapılar somut kültür miraslarının örneklerini oluşturmaktadır. Fakat bununla birlikte toplumsal sosyo-kültürel değerleri yansıtan soyut kültür miraslarına da dönüşebilirler. Bununla bağlantılı şekilde, bu tüp yapıların tekrar işlevsel hale getirilmesi gelecek nesil ve kültürel değerlere katkı sağlayacaktır (Doğan, 2018).

Yeniden işlev kavramı, kültürel mirasın korunması ve devam ettirilmesi için önem taşımaktadır. Ahunbay (2011), “Mimari anıt yapım amacını karşılayamazsa, yapının korunması artık pratik bir ihtiyaç olmaktan çıkıp kültürel bir zorunluluk haline gelecektir. Bu konuya duyulan önem gelecek nesillerin kültürel olgunluğuna ve tarihi miraslarını koruma konusunda duyacakları ilerlemeye bağlıdır” demiştir.

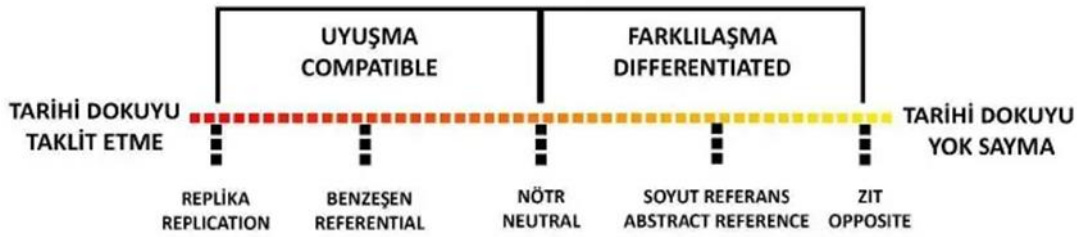
Yeni fonksiyonların talebi ve var olan binaların adaptasyonu sağlandığında, yeni kullanıcıların yaşanabilirliği de oldukça yararlı duruma gelecek ve işlevlerin devamlılığı gerçekleşecektir. Yenileme işlemi yapılan yapıda çeşitli fonksiyonların yapısı ile uyumlu olmayı sağlamak, yapısal fonksiyonlar ve elemanlar örtüşmediği için, alanın kullanım verimliliği az, sürekli bakım ve yenileme, ölü bölge oluşması gibi olumsuz durumlar oluşabilmektedir. Bunlar önceki fonksiyonlar ile örtüşmeyen belirli bir yeni fonksiyonun sonucudur. Örnek olarak özgün ve keskin yapıları ve oldukları ortamdaki çeşitli mimari nitelikler sebebiyle diğer yapılar ile önemli ölçüde dengesizlik ve tutarsızlık oluşturabilirler. Doğal olarak bu yapıların dönüştürülmesinde mimari alandaki trendler, sosyal ve kültürel değerler ve kentsel peyzajlar açısından bütünlük ve devamlılık sağlanması için kültürel, teknik ve tarihi platformlarda kent dokusu koordine edilmelidir. Kısaca, yeniden işlevlendirilmeleri ve iç yerleşimin uygun ve etkili biçimde düzenleme yapılamaması sebebiyle, bu kültürel ve tarihi bakımdan önem taşıyan yapılar, iç ve dış mekân ile örtüşmeyen, tarihi izlerini ortadan kaldıran, kimliği belirli olmayan ve sahte birer yapı halini almıştır (Aydın ve Yıldız, 2010).

D. Tarihi Binalarda Yeni Ek Olgusu

Tarihi yapılar, yapıya farklı zamanlarda eklenen eklemeler nedeniyle farklı dönemlerin izlerini taşımaktadır. Bunlar arasında ya dış eklemeler ya da iç değişiklikler şeklinde, tarihi koruma işleminin bir parçası olarak yaygın olarak uygulanan çağdaş yeni eklemeler, orijinal binanın dış sınırlarını genişletir ya da bina içlerinde yeni alanlar yaratır (Dişli, 2018). Tarihi binalar bazen mevcut işlevini yapabiliyor halde iken yetersiz alan nedeniyle binanın kullanışsız hale gelmesine neden olabilir. Bu gibi durumlarda tarihi yapıya gerekli ekler yaparak bu ihtiyaç giderilebilir. Tarihi değerleri korumak bireysel beğenilerle değil gerekli üst kurulların belirlemiş olduğu müdahale kurallarıyla yapılmalıdır. Dünden bugüne yapılmış Uluslararası anlaşma ve bildirgelerde, genel olarak yeni ek için daima savunulan fikir

tarihi binayı geri planda bırakmayacak ölçekte, renkte ve tasarımda olması gerektiğini vurgulamaktadır. Venedik tüzüğü'nün 12. Maddesinde yeni ek için şunlar söylenmiştir: “Madde 12: Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir” Bu da demek oluyor ki yeni ekler geleceğin mirası olarak binayla kalacağı için mutlaka eklemenin olduğu önemi yansıtmalıdır.

Erkartal ve Özür (2006) çalışmalarında tarihi yapıya yeni ek kavramını ele almışlar ve iki uç yaklaşım arasında bulunan ve eski-yeni doku arasında bulunan etkileşime göre farklılaşma ve uyuşma grubunda değerlendirilebilecek beş farklı aşamadan bahsetmiştir. Bu kademeler ek yapı ve mevcut karakter arasında kurulan ilişkinin türü ve derecesi dikkate alınarak saptanmıştır. Ek yapının mevcut dokuyu devam ettirmesi, sürekliliğini kırması ya da farklı yöne evirmesi gibi kritik eşikler, ortaya konan alternatif yaklaşımların temelini oluşturmaktadır. Şekil 24’te Özür ve Erkartal’ın tasarımsal yaklaşımlar için hazırladıkları görsel yer almaktadır.

Şekil 24 Tarihi yapıyı taklit etme ve yok sayma arasındaki tasarımsal sıralama [Erkartal ve Özür, 2016]

Tarihi binalar için gerekli olan restorasyon tekniği eğer yeni ek ise, binanın yeni eke neden ihtiyacı olduğuna bakılmalıdır. Fayda-zarar ilişkisi iyi düşünülmelidir. Bunun yanında tarihi binaya eklenecek ek için tasarım kriterlerinin neler olduğunu tespit etmek gereklidir. Tasarım yaklaşımı mevcut tarihi binanın izin verdiği sınırlarda kalmalıdır. Doğru bir restorasyonun en kilit noktası, binayı tanımak, elimizdeki seçeneklerin ne olduğunu tespit edebilmek ve doğru uygulamalar ile mevcut binaya eklemeler yapmaktır.

1. Tarihi Binalarda Yeni Ek Yapmanın Nedenleri

Bir binanın sağlıklı bir şekilde ayakta kalabilmesi için öncelikle binaların kullanımının devam etmesi çok önemlidir. Tarihi binalarda eskimenin en çok yaşandığı durumlar binanın terk edilip âtil durumda bırakılmasıdır. Fakat tarihi bir binanın günümüz koşullarına entegre olamaması bu gibi kaderine terk edilmiş yapı stokları haline gelmektedir. Tarihi binanın günümüze entegre olmamasının birçok alt ve üst ölçekli nedenleri vardır. Mimari çalışmalar, eski yapıların yeniden kullanımını etkileyen birçok faktörü ve bunların yeni ve farklı şekillerde eklenmesi konusunda nasıl ele alınacağını ortaya koymuştur. Doğal değişiklik, ekonomik, kültürel, siyasi ve sosyal dönüşüm, afet gibi faktörler, çeşitli model ve türlerde eklemelere neden olur (Al Jameel, 2011). Tarihi bina kullanım için yeterli fonksiyonlara sahip değilse ya da yeni bir işlevde kullanılacak iken yeterli kapasiteye sahip değilse tarihi binaların adaptasyonu için yeni ek gibi alternatif çözümler gerektirebilir. Zeren'in (2010), kitabında da belirttiği gibi "Tarihi yapıların yeni hizmet verecekleri fonksiyonları ile olan uyumsuzlukları ya da yetersizliğini çözmek için ek mekanlar yapılması gerekli olur."

Tarihi binalar fiziksel hasarlar nedeni ile de yeni ek yapılmasına ihtiyaç duyabilir. Tarihi binanın doğal kaynaklı nedenler, bina kullanımı sırasında ya da sonrasında insan kaynaklı nedenler ya da eskime kaynaklı nedenlerle hasara uğrayabilir. Yine bu gibi durumlarda restorasyon çalışması olarak yeni ek tercih edilebilir.

2. Tarihi Binalara Yeni Ek Yapmanın Faydaları

Tarihi binaya yeni eki yapmak tarihi bina ve çevresinin sürdürülebilirliğinin yanı sıra çağdaş ek mevcut yapıya değer katarak tarihi dokuyla beraber gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Tarihi binaya gelecek ek tarihi binanın tekrar ele alınarak kullanılacak olması günümüz çevresel sorunlarını azaltmak mevcut stokların kullanılarak değerlendirilmiş olmasından kaynaklı çevresel katkısı azımsanmayacak ölçektedir. Karbon ayak izinin gün geçtikçe artan bir problem olması bu konudaki farkındalığa da katkı sağlar.

3. Tarihi Binalarda Yeni Ek Tasarımını Belirleyen Kriterler

Çağdaş yeni ekler, yeni tasarım ürünleridir ve eklemlendikleri yapı ve çevre şartlarına göre biçimlenmektedirler. Bu sebeple tarihi yapıyla ek arasında bulunan ilişki, çağdaş ekin var olan dokuda ön plana çıkması veya uyumlu olması gibi farklı biçimlerde algılanmasında etkili olmaktadır. Tasarım girdilerini meydana getiren kararlar, tarihi yapı çerçevesinde şekillendiğinden var olan yapının tanınması, tanımlanması ve onu örnek alarak tasarıma yön verecek faktörlerin meydana getirilmesi saplanabilmektedir. Bu faktörler yeni tasarıma ilişkin fonksiyonel, algısal ve estetik algılarına bilirliliği ile kalitesinin oluşturulmasına ve arttırılmasına yöneliktir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde yeni tasarımlara yön veren ve bu çalışmada da temel alınan başlıklar; tasarım yaklaşımı, mekân organizasyon türü, biçimsel kriterler, kavramsal kriterler olarak sıralanmaktadır.

Mimar, yeni ek tasarımı uygulaması yaparken, taklit-zıtlık arasındaki tasarım yöntemlerini ifade edebilmek adına tarihi yapı-yeni ek ilişkisinde tasarım kavramlarını (oran, renk, doku vb.) kullanmaktadır.

Ekin tasarımında yapının koruma sınıfı da önemlidir. 1. Grup yapılar plan, cephe, strüktür, malzeme ve bezeme özellikleriyle direkt korunması gerekmektedir. 2. Grup yapılar ise önemli iç mekân bezemeleri ve niteliği taşımıyorsa, yapının yüksekliğini aşmayacak ve dış cepheye yansımayacak biçimde ek tasarımı yapılabilir (Ahunbay, 2009).

Tarihi binalarda ekler birçok sınıfsal gruba ayrılabilir. Örneğin bir ek tasarım biçimine göre sınıflanabileceği gibi, ek yapının konumuna göre de sınıflandırılabilir. Literatür taramasında, kaynaklardan elde edilen bazı ek sınıflama yaklaşımlarının bir kaçı aşağıda yer alan Şekil 25'te özetlenmiştir.

Violet Le Duc, 19.yy	CamilloBoito, 1883 Gustavo Giovanni, 1930 Aktaran: Ahunbay (2019)	Düzgün, (2010)	Zeren (2010)	Sağlam ve Tavşan (2019)
Yapıyı eski halinden farklı olarak, yeni ek yapıları kullanarak bütünleştirme	Yapıya yeni eklemelerden kaçınılma, Sade ve Nötr yaklaşım sağlama	Taklit Uyum Zıtlık	Üslup Taklidi Geleneksele Öykünme Saygılı Yaklaşım Aykırı Yaklaşım	Replika Benzeşen Nötr Soyut Referans Zıt

Şekil 25 Yeni ek kavramı için farklı uzmanların görüşü

4. Tarihi Binalarda Yeni Ek Tasarım Yaklaşımları ve Simbiyotik Bütünleşme

Tarihi binalarda yapılacak herhangi bir uygulama çok kritik özen gerektirir. Binaya yapılacak müdahaleler minimum ölçekte tutulmaya çalışılır. Tarihi binalar için yeni ek tasarımında da prensip olarak olabildiğince tarihi binanın karakteristik özelliklerine saygılı olunması ve tarihi binanın önüne geçmemesidir. Venedik Tüzüğü'nün 13. Maddesinde "Eklemelere ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresi ile olan bağlantısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir" denilmiştir.

Tarihsel çevrede ek kavramı; özgün yapıya çeşitli nedenlerle çağdaş malzeme ve yapım teknikleri kullanılarak yapılan müdahaleleri ifade etmektedir. Tarihi yapı ile ek olan yapı arasındaki ilişki biyolojiden yola çıkılarak mimaride isimlendirilmiştir. Buna göre; ek alan özgün yapı "konak" olarak adlandırılırken, eski-yeni arasında kurulan ilişkiyi tanımlamak için "simbiyotik ilişki" ifadesi kullanılmıştır (Tabak,2022).

Simbiyotizm her iki tarafın da yaptığı ortaklıktan fayda gördüğü bir ilişki üzerine kurulmuştur. Bu dengede bir bozulma olur ve sadece tek taraf bu ilişkiden faydalanırken, diğer taraf zarar görürse bu durumda ilişkide parazitizmden bahsedilmektedir (Sijakovic ve Peric, 2018). Özgün dokuda yapılan ek uygulamalarında; yapılan müdahalenin çok baskın olması, onun kültürel değerine veya fiziksel yapısına göre dominant şekilde öne çıkarak konak yapıya zarar vermesi durumunda parazit ilişkiden bahsedilir.

Ek kavramının gerek olgu olarak gerekse tasarım prensipleri açısından nasıl olacağı konusunda farklı uzmanlar ve araştırmacılar farklı tezler ortaya koymaktadır. şahin ek tanımını bitmiş bir kurguya “t” zaman sonra katılarak var olan kurguyu oluşturacak yeni bütünü bir bileşeni haline getirir diyerek tanımlamaktadır. Gereksinimlere yanıt veremeyen bir yapının bu eksikliğini giderme çabası olarak tanımlanabilmektedir. Ek, simbiyotik bir ilişkinin parçası olarak var olan, kimi zaman ihtiyaç duyulan ve uygun olarak değerlendirilen, Viollet le Duc’un tarz birliğine ulaşma konusundaki düşüncesinde görüldüğü gibi kimi zaman da istenmeyen bir asalak yapıdır (şahin, 2011).

Tarihi binalarda ekler birçok sınıfsal gruba ayrılabilir. Örneğin bir ek tasarım biçimine göre sınıflanabileceği gibi, ek yapının konumuna göre de sınıflandırılabilir. Zeren (2010), tarihi binada yeni ekin tasarlama biçimlerini 4 farklı yaklaşımın ifade etmiştir. Bu yaklaşım biçimleri;

- Üslup Taklidi (Aynısını yapma),
- Geleneksele Öykünme (Benzetme),
- Saygılı Yaklaşım (Uyumlu yaklaşım),
- Aykırı Yaklaşım (Zıtlık)’tır.

Üslup Taklidi: Tarihi dokuya uygulanan analiz sonucunda, o çevrede yaygın şekilde saptanan, mekân örgütlemesi, cephe kurgusu, taşıyıcı sistemler ve malzeme niteliklerinin değerlendirilme işlemi ve bu tespitler doğrultusunda dokudaki başka yapıların benzerlerinin yeniden üretilmesi metodu şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu yöntemle ortaya çıkarılan yeni yapı; yeni onarımı yapılan mı yoksa tarihi dokuya eklenen mi bir yapıml olup olmadığına ilişkin karmaşa yaratır, buna yönelik bir tartışmaya neden olur (Zeren, 2010).

Geleneksele Öykünme: Tarihi dokunun verdiği referansları yorumlayarak günümüze taşıma yöntemi olarak tanımlanabilen bu yaklaşım çoğu koruma kuramcıları tarafınca kabul görmüştür. Geçmişte var olan izleri ayağa kaldıran, yorumlayan ve onlara öykünen yapılar üretimidir. Bu yaklaşımda önemli olan öykünmenin oranıdır (Zeren, 2010).

Saygılı Yaklaşım: Tarihi dokuya saygı duyan, yalın ve modern şekillenmesi ile çevrede bulunan tarihi yapılar için fon oluşturarı vurgularını pekiştiren bir tarzla üretilme şeklini ifade eden yöntemdir. Bu yaklaşımda, yapının sade bir şekilde şekillenmesine ve tarihi yapının önüne geçmemesine, yeni yapının modernleştirilmesine ve ait olduğu dönem tarzını devam ettirmesine müsaade edilse de geri planda kalmasına özen gösterilmektedir. Önemsenen yine tarihi yapı ve dokudur (Zeren, 2010).

Aykırı Yaklaşım: Tarihi dokuya dahil edilecek yeni yapının tasarımında başka bir yöntem de yeni binanın mevcut olan eskiyi domine etmesi, ait olduğu dönemin mimari şekillenmesini proporsiyon ve oran kavramları ve inşa edileceği çevre tarafından koyulan girdilerden bağımsız olarak kurgulamasıdır. Bu tasarım şeklinde önem verilen yeni yapıdır. Bu yeni yapı bağlamdan ayrı olarak örgütlenir veya örgütlenmesinin arkasında doku ile kontrast yaratma düşüncesi olabilir (Zeren, 2010).

Onur (1991), ek binaların tarihi binaya göre bulunduğu konum baz alınarak sınıflama yapılmasını tavsiye etmiştir. Bu sınıflandırma ek yapıları yatay, düşey, toprak altında ve karma olarak sınıflara ayırmış ve revak kapama, avlu kapama ve tarihi binaya ek eleman ekleme gibi kendi başına bina niteliğinde olmayan ekler ayrı şekilde değerlendirmeye alınmıştır.

Düzgün (2010), binaya yapılacak ek tasarımını cephe kurgusu ile ilgili temel olarak taklit, zıtlık kurma ve uyum şeklinde üç ayırmıştır (Şekil 25).

5. Tarihi Binalarda Yeni Ek Çeşitleri

Zeren, eski yapılara verilen ikincil işlevlerin mekân ve program gereksinimleri kapsamında oluşturulan yeni eklemeleri şu şekilde gruplandırmıştır (Zeren, 2010: 37-38);

- Çatı tamamlamaları,
- Cephe tamamlama,
- İki bina arasındaki geçiş elemanları (Sirkülasyon E.),
- Tarihi binalara bağlı yangın merdivenleri ve
- Saçak eklemeler.
- Yeni yapı

Çatı tamamlaması: Tarihi yapının tamamında bir değişikliğe ihtiyaç duyulmadığı durumlarda yapının çatıda ihtiyaç duyduğu bölgenin eklenmesidir. Tarihi yapılara eklenmenin yanı sıra arkeolojik kalıntıların üstünün örtülmesi için de kullanılmaktadır (Zeren, 2010) (Şekil 26).

Şekil 26 Krakow Teknoloji Üniversitesi çatı tamamlama eki [Cenik, 2015]

Cephe tamamlaması: Tarihi binalarda cephe eklemesi de oldukça sık karşımıza çıkan bir tamamlama yöntemidir. Cephe eklemelerinde hem tarihi bir binanın cephesinde var olan eksikliği yok etmek için kullanılabilir hem de farklı iki tarihi yapıyı birleştirmek amacı ile de tercih edilebilir. Ekleme türleri arasında en çok bu tamamlama yönteminde eski ile yeni bağlamını hissedebiliriz (Şekil 27).

Şekil 27 Çin The Great Wall Güzel Sanatlar Müzesi [URL-14]

İki yapı arasında geçiş elemanı: Geçiş elemanları, sirkülasyon elemanlarında da olduğu gibi tarihi iki bina arasında yer alabileceği gibi tarihi binanın yakınına eklenen yeni bir yapı arasına da gelebilir. Yatay olarak konumlanabilen geçiş elemanları adından birbirinden farklı iki tarihi yapı arasına veya tarihi yapının yanına ilave edilen yapıyla geçişini sağlamak için yatay sirkülasyon elemanı olarak geçitler eklenebilmektedir (Şekil 28).

Şekil 28 Ulm Sanat müzesi tarihi bina ile yeni bina arasındaki geçiş elemanı [Cenik, 2022]

Sirkülasyon elemanları: İşlevsel olarak yenilenmiş bir bina uygulamasında veya tarihi binalara bitişik olarak inşa edilen bina ölçeğinde ilavelere erişilebilirlik için sirkülasyon elemanlarına başvurulur. Sirkülasyon elemanları diğer tamamlayıcı elemanlar gibi tasarım, biçim vb. konularda oldukça hassas yaklaşılmalıdır. İhtiyaca göre sirkülasyon elemanları yatay veya dikey olarak konumlandırılabilir (Şekil 29).

Şekil 29 Castello dei Doria a Dolceacqua yatay ve düşey sirkülasyon elemanı [URL-15]

Saçak elemanları: Saçak elemanları, tarihi binaların yenilenerek işlev ya da yeni ek aracılığıyla günümüze entegre edildiği esnada ihtiyaç duyulması halinde eklenen ve yapıyı üstlendikleri yeni fonksiyonlarına göre tasarım, biçim ve malzeme ile çağdaş olarak üretilen elemanlara denir (Kıray ve Karaman, 2006) (Şekil 30,31).

Şekil 30 Viyana Albertinum Müzesi Saçak Eki [URL-16]

Şekil 31 Leuven Tren Garı Üst Saçak [URL-17]

Yeni Yapı: Tarihi bir çevrede veya tarihi bir binanın bitişiğinde inşa edilen tarihi binadan bağımsız yeni bir bina olarak tanımlanabilir. Gelişen ve değişen düzen içerisinde insanlar, tarihle iç içe, geçmişten miras kalan yapılarla beraber yaşamak istemektedir. Geçmişte karşılığı olmayan yeni bir işlev için yeni yapılar inşa edileceği gibi, bu artan nüfus nedeniyle de olabilir. Zorunlu olarak yapılması gereken yeni tasarımlar, kentin yüzyıllar içerisinde oluşmuş özgün dokusuna ve kimliğine zarar vermeden gerçekleşmelidir (Cambaz, 2009; Akbıyık, 2013) (Şekil 32).

Şekil 32 “Dancing House” Binası [Cenik, 2021]

E. Bölüm Sonucu

Tarihi binalar ülkelerin, buldukları toplumların ve hatta bazı tarihi binalar tüm toplumların ortak değerlerine sahiplerdir. Bu değerler korumanın asıl amacını temsil eder. Tüm Dünya ve uygarlıklar gibi tarihi binalar da günümüz koşullarına, ihtiyaçlarına cevap verebildiği sürece hayatına devam edebilir. Aksi halde tek edilmeye ve eskimeye mahkumdur. Tarihi bina sadece fiziksel ölçekte eskimez, eğer barındırdığı tarihi değerleri gelecek nesillere aktarma görevini gerçekleştirmezse toplumsal olarak da alt benliklerimiz yok olup zamanla unutulurlar. Bu nedenle restorasyon uygulamaları, bizlerin mevcut varlıklarımızı korumamıza ve manevi olarak tarihimizi gelecek nesillerle buluşturmamıza önemli bir aracı olur.

Tarihi binaların restore edilme fikriyle birlikte koruma kavramı her geçen gün geliştirilmiş ve farklı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalar yapının ihtiyacı doğrultusunda az müdahale ya da gerekli durumlarda birden çok disiplinin aynı anda çalıştığı büyük müdahaleleri kapsamaktadır. Tüm uygulamalarda esas tarihi yapının kültürel ve fiziksel sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Böylelikle gelecek nesillere ulaşan bu tarihi miraslar yaşadığımız dönemin sosyo kültürel yapısına, mimari anlayışına ve yaşam biçimine ışık tutacaktır. Bu nedenle yapılacak tüm müdahalelerde oldukça hasas çalışılması gerekmektedir. Birden çok yüzyılın katmanlarına sahip yapılarda ilerideki araştırmacıları hataya sürükleyecek, yanlış yönlendirebilecek müdahalelerden kaçınılması gerekmektedir. Tarihi binada yapılacak restorasyon tipi hangisi olursa olsun temelinde tarihi binayı hayata kazandırmak ve bu kazanım esnasında değerini azaltacak uygulamalardan kaçınmaktır.

Tarihi bina için uygun olan restorasyon şekli eğer yeni ek ve/ veya işlev olarak karar verildiyse bu uygulamalar esnasında bazı tasarım teknikleri olmalıdır. Yeni ek tasarlanırken tarihi binayı vurgulayan, taklitten uzak, özgün ve yeni ekin eski binayı baskılayacak ve öne çıkacak nitelikte olmamasına dikkat edilmelidir. Yeni ek ve tarihi binanın bir bütünlük sağlaması ve ihtiyaca yönelik adımlar atılması öncelik olmalıdır. Tarihi binaya yeni seçilen işlev esnasında tarihi binanın mevcut planlaması göz ardı edilmemeli, işlev bu planda en az müdahaleyi gerçekleştirecek biçimde seçilmelidir.

Asıl önemli olan sadece bir tarihi binayı kurtarmak, ekonomik kazanç sağlamak değil aynı zamanda mevcut değerlerimizle beraber bugünüümüzü yansıtan, yarınlar için

bir tarih olacak bilinciyle hareket etmek ve dönemimizi de temsil etmemiz gerekmektedir.

İyi uygulanmış bir restorasyon çalışmasının hem tarihi binaya hem de binanın bulunduğu şehre ya da sokağa pek çok faydası olmaktadır. Kültürel ve ekonomik anlamda kazanımları oldukça önemlidir.

III.ULUSLARARASI ANTLAŞMA VE BİLDİRGELER, YENİ EK VE İŞLEV KONULARINI İÇEREN İLKELER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

A. Uluslararası Antlaşma ve Bildirgeler

Günümüzde yapılan restorasyon çağdaş restorasyon kuramı olarak geçmektedir. Çağdaş restorasyon kuramının oluşumu aslında tarihi restorasyon olarak anılan bir önceki restorasyon modeli üzerinde uzun süreler yaşanan deneyimler ve gerçek sorunların irdelenip, düzenlenmesi ile oluşmuştur.

Kuramsal bir çerçeve içerisinde yapılan çağdaş restorasyonu, eski tip restorasyonlardan ayıran en belirgin özellik budur. Gelir geçer mimari akımlara, sanatsal zevklere ya da bireysel deneyim ve hatalara dayalı bir restorasyon anlayışındansa ilkelere bağlı, her ülke için yani ortak değerler için ortak bir restorasyon anlayışı hayal edilerek oluşmuştur.

Çağdaş restorasyon ilk olarak İtalyan Camillo Boito'nun (1836-1914) tarihi restorasyonda mevcut olan kişisel bakış açılarını ve farklı kuramları bir araya getirip, uyumlu bir birleşim yapmasıyla ortaya çıkmıştır. 1883'te çıkardığı ilke çağdaş restorasyonun temeli, öncüsü olarak kabul edilir.

Daha sonra Gustavo Giovannoni'nin (1873-1947) Boito'nun belirlediği ilkeleri geliştirmesiyle 1931'de Atina'da gerçekleştirilmiş olan "Birinci Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi" da uzmanlar tarafından tartışılıp, beğenilmiştir. Sonuç olarak da yayınlanmış olan Atina Tüzüğü ve arkasından yayınlanan Restorasyon Tüzüğü'nde ise; "Carta del Restauro" korumaya değer varlık "anıt" kapsamında "mimari eserler" şeklinde ifade edilmişti. Çağdaş Restorasyon 1932 yılı itibarıyla İtalya'da böyle kabul edilmiştir (Ahunbay, 2019).

Carta del Restauero (1931): 1931’de İtalya’da gerçekleştirilmiş olan “Birinci Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi” neticesinde İtalya için ulusal problem haline gelen restorasyon konusu tartışılmıştır. Belli bir teknikte ve sistemde olunmasının ülkenin tartışılmaz değerini, üstünlüğünü korumak ve mükemmelleştirmek için restorasyonda uyulması gereken zorunlu kurallara değinen Eski Eserler ve Güzel Sanatlar Yüksek Kurulu şunlardan bahsetmiştir;

Restorasyon işleminin tümünde amacın yapıyı sağlamlaştırmak olduğunu ve aynı zamanda daha az kıymetli olmayan müze ve arşivlerdeki sanat öğelerini, arşivleri kapsamlı bir titizlikle incelenmesini ve bulgular kazandırarak araştırmaların önünü açmanın çok yönlü ve önemli sorumluluklar getirdiğini belirtmiştir (ICOMOS, 1931).

Bu durumdan kaynaklı yapılacak her çalışmanın hem korumayla sorumlu genel müdürlüklerin hem de özel sektör ve kamunun bu uygulamaların sorumluluğunu alması gerektiğidir. Böylelikle tarihi değerlere gelebilecek çeşitli zararlardan korunması için ve ileride çalışacak, araştırma yapacak kişilerin yanıtılmasının ya da yanlış yönlendirmesinin önüne geçmek için oldukça önemlidir.

Restorasyon sürecinde farklı kurumların bakış açıları kısmen de olsa birleştirilmeli ve bir bakış açısı diğerinin önüne geçmemelidir. Bir başka ifade ile, tarihinin anıtı meydana getirilen farklı dönemlerin herhangi birinin ortadan kaldırılmaması, bilim adamlarını yanılgıya düşürecek ilavelerin yapılmaması ve analitik çalışmalar esnasında gün ışığına çıkan malzemenin dağıtılmaması gibi konulara hassasiyetle yaklaşmak gerekmektedir. Çevreyle bir düşünülmesi gerektiği ve bu nedenle şehirde yaşayanların da kendilerine has özlem, anı ve görüşleriyle kent ruhundan kaynaklı istekleri son olarak yönetim kurallarıyla kullanıma yönelik kaçınılmaz taleplerin göz önünde bulundurulması gerekir (ICOMOS, 1931).

Carta del Restauero’nun araştırma konusu açısından kapsayan maddeleri 6 ve 8’de belirtilmiştir;

Madde 6; Anıt ve geçirdiği dönemlere saygılı olduğu kadar anıtın çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıt çevresindeki yapıların yıkılması, uygunsuz şekilde anıtın tek başına bırakılması ya da çevresinin rengi, kütlesi, özelliği, tarzı ile rahatsızlık veren yapılarla çevrenmesi engellenmelidir.

Madde 8; Bir anıtın dayanıklı hale getirilmesi, tamamen ya da kısmi şekilde bütünlemek için veya tekrar kullanım sebebi ile ekler yapılması gerektiğinde, uyulması

gereken temel şart yeni öğelerin minimum düzeyde tutulması, yalın ve yapı düzenini yansıtan biçimde olmalarıdır. Benzer biçimde bir ek yalnızca yapının var olan karakterini sürdürmek ve bezemeden temizlenmiş geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir.

Atina Tüzüğü (1933): Atina Kartası'nın ilk ortaya çıkışı C.I.A.M çalışmaları sonrasında olmuştur. Modernleşme hareketinin mimarlarınca 1928'de meydana getirilen CIAM ilkeleriyle şehircilik ve mimarlık alanında klasik düşüncelerin yerini modern düşünceler almıştır. Modern şehirciliğe ilişkin ilkeler 1932'de "Atina Kartası" ismi altında bir araya gelmiştir. IV. Uluslararası Çağdaş Mimari Kongresi neticesinde "işlevsel kent" temasını kabul eden ve şehirselleşme ve şehirleşmede planlama konusunun önemi ile oluşmuştur. Belge kentsel toplulukları yerleşik mirasa katmakta ve yazılı mirasın ekonomik, kültürel ve manevi açıdan değeri üzerinde durmaktadır. Gecekondulardan kurtularak bunlar yerine yeşil alan yapılması çağrısı yapan, buldukları alanlardaki herhangi bir potansiyel miras değerini görmezden gelen tavsiye içermektedir. Öte yandan tarihsel alanlarda yeni yapılan binalarda taklit metotlarından faydalanılmasını kınamaktadır (ICOMOS, 1933).

Atina Tüzüğü ile alınan kararlar kentsel manada sorunların ortaya koyulması ve tavsiyelerde bulunulması neticesinde oluşturulan beyin fırtınasının meyvesidir. Tüzükle tartışılan konular; dinlenme, ikamet, iş ve eğlence alanları, ulaşım ve tarihi mirastır.

Tarihi yapıları kapsayan madde 70. *Madde* olup şu şekildedir;

Estetik kaygı neticesinde geçmişte bulunan bina tiplerinin tarihi alanlardaki yeni yapılarda kullanılması yıkıcı neticeler getirebilir. Bu alışkanlığın kazanılmasına veya sürdürülmesine kesinlikle izin verilmemelidir.

Venedik Tüzüğü (1964): 25-31 Mayıs 1964'te yapılan "İkinci Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi" sonucunda kabul edilen tüzüktür. ICOMOS ve UNESCO'nun çalışmalarında ve UNESCO'nun kültür değerlerinin onarılması ve korunması faaliyetleri için uluslararası bir merkezin kurulunda somut biçimini alan, bu tüzük uluslararası geniş bir hareketin gelişmesine yardımcı olmuştur. Venedik Tüzüğü'nün, kendisinden sonraki bütün tüzüklerde, bu metinlerde önsöz bölümünde de gördüğümüz üzere, atfedilerek, ortaya çıkarılan kavram ve prensiplere taban oluşturan özellikle değerlendirmeye alındığı ve önem gördüğü gözden

kaçırılmamalıdır. Bu sayede devamlı biçimde daha çeşitli ve spesifik hale gelen konuların çözümü için oluşturulmuştur.

ICOMOS'un yayınladığı Venedik tüzüğü'nün araştırma kapsamındaki maddeleri özetle şöyle sıralanabilmektedir:

Madde 6; Anıtın korunması, ölçeğinin dışına çıkmamak kaydı ile anıtın bulunduğu çevrenin bakımını da içermelidir. Şayet geleneksel ortam mevcut ise olduğu gibi kalmalıdır. Renk ve kütle etkileşiminde değişim yaratacak herhangi bir yeni eklenti eklenmesine, yok edilmesine veya değiştirilmesine müsaade edilmemelidir.

Madde 10; Klasik teknikler yetersiz kaldığında, koruma ve inşa için bilimsel veriler ile etkilendiği gösterilen ve deney yolu ile tespit edilen modern tekniklerden biri kullanılarak anıt dayanıklı hale getirilmelidir.

Madde 12; Eksik olan bölümlerin yapılması, bütün ile uyum gözetilerek bağdaştırılmalıdır; ancak onarmanın aynı zamanda artistik ve tarihi tanıklığı yanıltıcı bir biçimde yansıtmaması için orijinal halinden ayrılabilen biçimde yapılması gerekmektedir.

Madde 13; Yalnızca yapının ilgi çeken kısımları, genel kompozisyon dengesi ve çevresi ile olan bağlantısı zarar görmeyeceği durumlarda eklemelere müsaade edilebilir.

Kandemir'in ifadesiyle Venedik Tüzüğü'nün koruma anlayışında tarihi binanın tümlüğüne ve orijinalliğine önem verilmektedir ve uluslararası nitelikte yaparak sosyo-kültürel ve tarihsel devamlılık amaçlanmaktadır (Kandemir,2013;18).

Amsterdam Bildirgesi (1975): 1975'te Avrupa Mimari Miras Yılı'nı kutlayan Avrupa ülkelerini temsil edenlerden meydana gelen Amsterdam Konferansı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından Avrupa'daki bütün millet ve ülkelerin ortak mirasının ve benzersiz mimarisinin olduğunu ifade etmiştir. Üye devletler arasında ve diğer Avrupa hükümetleriyle iş birliğinin yapılması ve bunun devam ettirilmesine yönelik istek dile getirilmiş ve yürürlüğe girmiştir (ICOMOS, 1975).

Bildirgenin en fazla önem taşıyan yönü mimari mirası sadece anıt yapılardan ibaret saymaması bunun yerine çevre açısından da değerlendirme yapılmasına yönlendirmesi, aynı zamanda daha küçük yapıların veya kasaba, köy gibi belirli

kültürel tarihi bulunan alanları bünyesine alan bir bildirgedir. Bildirgede yer alan maddelerden b ve k aşağıda yer almaktadır (ICOMOS, 1975).

Madde b. Mimarlık mirası sadece üstün özellikli tek yapılan ve çevrelerini değil, kültürel ve tarihsel niteliği olan bütün kırsal ve kentsel alanları içerir.

Madde k. Bugün yapılan yeni yapılar geleceğin mirası olacağından, çağdaş mimarlığa yüksek kaliteli olması için her türlü gayret sarf edilmelidir.

Nairobi Bildirgesi (1976): UNESCO'nun (1976) Nairobi'de düzenlediği 19. genel konferansı şehirselle korumanın sosyal boyutunun da ön plana çıkarıldığı ilk uluslararası belgelerdendir. Toplantıda üzerinde durulan esas konulardan birisi de tarihi çevre üzerindeki çalışmaların herhangi bir inşaat projesi ya da koruma projesinin dışında orada yaşayan insanların günlük yaşantısının kültürel mirasın bir parçası olarak kabul etmek gerektiğidir. Bu nedenle korunması gereken miras içerisinde kabul edilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir.

Madde 4. Tarihi alan ve çevresi, her çeşit tehlikeye karşı etkili şekilde korunmalıdır, özellikle özgünlüklerine zarar verebilecek uygunsuz kullanımlar, gereksiz olan ekler, duyarsızca yapılan yanlış değişimler gibi zararlı etkenlere ya da her çeşit kirlenmenin olumsuzluklarına karşı korunmalıdır.

Madde 28. Yeni yapılan yapılar mimari açısından, tarihi yapı gruplarının yerleşim şekilleriyle ve mekânsal organizasyonu ile uyum içinde olması için, yeni yapılara ilişkin denetim sisteminde ve kurallarda özenli olunmalıdır. Bunun için yeni bir inşaat öncesinde, tarihi yerleşimin genel karakteri, kullanılan renk, yüksekliklerin armonisi, kullanılan malzeme, cephe ve çatı şekilleri, parseldeki yerleşimleri, çevreyle ilişkileri gibi konuları kapsayan bir çevre analizi yapılmalıdır. Özellikle parsel büyüklükleri göz önünde bulundurulmalıdır, nitekim herhangi bir yeni parsel düzenlemesi, bütünsel uyumu tehlikeye atacak kütle değişimleri yaratabilir.

Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi (1985): 3 Ekim 1985 tarihinde Grenada'da toplanan Avrupa Konseyi üye devletlerinin ortak kararıyla Avrupa Mimari Mirasının Korunması sözleşmesi maddeleri oluşmuştur. Sözleşmenin başlığında da belirttiği gibi bu sözleşmede "Mimari Miras konuşulmuş ve tanımlamaları yapılmıştır. Bu sözleşmeye göre aşağıda belirtilen kalıcı varlıkları kapsayacak bir sözleşmedir.

1. Anıtlar
2. Bina Grupları
3. Ören Yerleri (Siteler)

Tez konusunu kapsayan *Madde 11*'inci madde olup şu şekildedir;

Tarafların her biri, kültürel mirasın, mimari ve tarihi özelliklerin korunması bakımından,

- Korunan varlıkların, çağdaş yaşamın gereksinimleri göz önünde bulundurulacak biçimde kullanımını,
- Uygun olduğu hallerde, eski binaların yeni kullanımlara intibaklarını desteklemeyi taahhüt eder.

Washington Tüzüğü (1987): Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü olarak da geçen bu tüzük Ekim 1987 yılında Washington'da imzalanmıştır.

UNESCO'nun "Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rolü konusunda Tavsiye" (Varşova-Nairobi 1976) kararında ve pek çok başka uluslararası belgede ortaya konulduğu gibi, "tarihi şehir ve şehirsal alanların korunması" deyimi kent alanlarının ve tarihi kentlerin yasal koruma altına alınması, restorasyon ve bakımı için gereken adımların yanında, çağdaş hayata katılımları ve geliştirilmeleri için gerekli uyarlamaları içinde taşımaktadır (ICOMOS,1987).

Tüzüğün ikinci maddesine göre korunması istenen özellikler kentsel alanın ya da kentin tarihsel karakteriyle bu karakteri meydana getiren maddi ve tinsel bileşenlerdir. Diğer önemli maddeler;

8. Yeni etkinlikler ve fonksiyonların kentsel alan ya da tarihi kentin karakteristik özellikleri ile uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş hayata uyarlanmasında gereken teknik servislerin getirilmesi ya da iyileştirilmesi konusunda özen gösterilmelidir.

10. Yeni binaların inşa edilmesi gerekli olduğunda ya da eski yapılarda uyarlama yapılırken, var olan mekânsal oluşuma saygı duyulmalı, özellikle parsel ve ölçek boyutu göz önüne alınmalıdır. Çevre ile uyumlu çağdaş öğeler yöreye zenginlik katacağından, yeni tasarımlara engel olunmamalıdır.

ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü (1990): ICOMOS

kapsamında gerçekleşen bu tüzük hükümetler, devletler kadar bilim adamı ve alanında uzmanların koruma politika ve uygulamalarına yol gösterici ve fikir kaynağı olan Venedik Tüzüğü'nün göstermiş olduğu başarıdan esinlenilerek oluşturulmuştur.

Tüzük evrensel açıdan kabul görmüş ana prensipleri ve yol gösteren kuralları içermelidir. Bu sebeple ülke ve bölgelerin özel problemleri ve olasılıkları ile ilgilenmez. Bu tarz gereksinimleri karşılamak adına, tüzük ulusal ve bölgesel seviyede ilave kurallar ve ilkelerle beslenmelidir şeklinde açıklamalar barındırır.

Tüzüğün 7.ci Başlığı olan Sunuş, Bilge, Yeniden Yapımda şunlardan bahsedilmektedir: Arkeolojik mirasın halka sunumu, çağdaş toplulukların gelişim ve kökenlerinin anlaşılmasına yardımcı olan bir metottur. Bu öte yandan onun korunmasındaki gerekliliğin anlaşılmasına destek sağlayan bir araç konumundadır. Bilgi verilmesi ve sunum var olan bilimsel verilerin popüler bir yorumu şeklinde ele alınmalı, bu sebeple güncelleştirilmelidir. Sunuşta, geçmişi anlama yaklaşımlarının çok yönlülüğünün gözetilmesi gerekir. Yeniden yapımlar deneysel araştırma ve yorum gibi iki önemli işleve hizmet ederler. Mevcut arkeolojik verilere zarar vermemeleri için çok özenle yapılmalı; özgün nitelikleri yakalayabilmek için bütün kaynaklarda mevcut bilgilerden yararlanılmalıdır. Mümkün ve uygun olduğunda, yeniden yapımlar doğrudan arkeolojik kalıntılar üstünde yapılmamalı; yeniden yapımlar oldukları anlaşılabilir.

ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (1999): ICOMOS'un Ekim 1999'da

Meksika'da yaptığı toplantıda kabul edilen tüzük, geleneksel mimarinin çağdaş müdahaleler sırasında tarihi değer ve kültüre saygılı olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Tüzüğün içerisinde 3 başlık yer almaktadır. Bunlar; Genel ilkeler, koruma ilkeleri ve uygulama ilkeleridir. Uygulama ilkelerinin içerisinde yer alan ilgili maddeler aşağıda yer almaktadır.

4. Malzeme ve mimari öğelerin değiştirilmesi, yenilenmesi: Çağdaş kullanım taleplerinin zorunlu kıldığı ve kabulü mümkün değişimler tümün genel ifadesine uyumlu, görsel, dokusal ve biçimsel yönden uygun materyallerle yapılmalı; yapı malzemelerin birbirleriyle uyumuna itina edilmelidir.

5. Yeni işleve uyarılma: Geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlandırılması ve yeniden kullanılmasında, yapılar kabul edilebilir bir yaşamsal standarda

yükseltirken, bütünlüğü, karakteri ve şekline saygı gösterilmelidir. Eğer geleneksel mimari formlar kullanılmaya devam ediliyorsa, müdahaleler toplumsal kabul görececek etik kurallar çerçevesiyle yapılabilir.

6. Değişiklikler ve dönem restorasyonları: Zaman içerisinde gerçekleştirilen değişimler saygı görmeli ve klasik mimarinin özelliğine ayna tutan bir belge olarak değerlendirilmelidir. Normal olarak klasik yapıların restore edilmesinde amaç yapının tüm parçaları ile tek bir dönem özelliği kazanması olmamalıdır.

Bu tüzükte aynı zamanda eğitimin önemi de vurgulanmıştır. Sadece mevcut uzmanlarla çalışmak değil aynı zamanda bu zanaatların devamı için gelecek kuşaklara öğretilmesinin, kurslar verilmesinin öneminden de bahsedilmiştir.

Bristol Mutabakatı (2005): Bristol'ün sürdürülebilir topluluklar konusundaki fikir birliği, 6-7 Aralık 2005'te İngiltere'nin Bristol kentinde düzenlenen AB Bakanlar Konferansı'nda Avrupa Birliği Konseyi Birleşik Krallık Başkanlığı tarafından kabul edildi (Mimarlar Odası, 2006). Sürdürülebilirliğin geniş anlamda ele alan bu mutabakatta yönetsel konulara da değinilmiştir. Toplantıda İngiltere dönem başkanlığı tarafından Avrupa'daki örnek uygulamalar sunulmuştur.

Sürdürülebilir topluluğun yedi özelliğinden biri olan iyi tasarım ve inşaatın yapıyı çevrede olması durumunda, çevrenin özgün yerel niteliğini tamamlayacak uygun yoğunluk, boyut, tasarım, ölçek ve plana sahip olması beklenir açıklaması tarihi çevredeki orantısal bütünlüğün ve atmosferin önemini ifade etmektedir.

ICOMOS, "Quebec Bildirgesi (2008): ICOMOS 16. Genel kurulda yayınlanmış olan, "Québec Declaration on The Preservation of the Spirit of Place", "yerin ruhunun korunması" ile ilgili Quebec Bildirgesi, kültür mirası özelliğindeki yapıların korunması beklenen ve öneriler sunulan soyut ve somut özellikli özgünlüklerin tamamını kapsayan ve "yerin ruhu" tabiriyle tarihsel süreçte korunmaya yönelik ifade edilen kavramlar ve sunulan öneriler arasındaki bağ kuran yapısı ile, üstünde durulması gerekli bir öneme sahiptir. Bu bildirge; soyut ve somut mirası koruma yoluyla yerin ruhunun korunacağı, bunun ise dünyada sürdürülebilirliği ve sosyal gelişmeyi sağlayabilmesine yönelik yenilikçi ve etkili bir tutum oluşturduğunu belirtmektedir (Uçar, 2013). Burada yerin ruhu, bir yere anlam, değer, duygu ve gizem veren somut (binalar, alanlar, peyzajlar, rotalar, objeler) ve soyut (anılar, anlatılar, yazılı belgeler, ritüeller, festivaller, geleneksel bilgi, değerler, dokular, renkler,

kokular vb.) bir diğere deyişle de fiziki ve ruhsal öge şeklinde tanımlanmıştır (ICOMOS, 2008; Uçar, 2013).

Toplamda 10 maddeden oluşan bu bildirmede;

Madde 3: Yerin ruhu kavramı, topluluklar tarafından devamlılığa ve değışime duyulan gereksinime yanıt vermek için, devamlı şekilde yeniden yapılanarak, zamanla ve bir kültürden diğere kültüre farklar gösterebilir. Yer birden fazla ruhu barındırabilir ve çeşitli gruplar tarafından paylaşılabilir (ICOMOS, 2008).

Madde 8: Yerin ruhu esas olarak insanlarca iletilir. Bu iletim yerin ruhunun korunmasına ilişkin önem taşıya bir parçadır. İnteraktif iletişim, yerin ruhunun kullanımı, gelişimi ve korunmasında en etkili yoldur. İletişim yerin ruhunun canlı tutulabilmesi için en iyi araçtır (ICOMOS, 2008).

ICOMOS, “Yeni Zelanda Tüzüğü (2010): Yeni Zelanda tüzüğü 4 Eylül 2010'daki toplantıda kabul edilmiştir. Uluslararası Anıtlar ve Sitlerin Korunması ve Restorasyonu Sözleşmesi'nin yani Venedik Sözleşmesinin (1964) ruhuna uygun olarak bu sözleşme, Yeni Zelanda'daki kültürel miras değeri olan yerlerin korunmasına rehberlik edecek ilkeleri ortaya koymaktadır.

Bu tüzük aynı zamanda mülk sahipleri, koruyucular, yöneticiler, geliştiriciler, planlayıcılar, mimarlar, mühendisler, zanaatkarlar ve inşaat sektöründe çalışanlar, miras uygulayıcıları ve danışmanları ile yerel ve merkezi dahil olmak üzere koruma çalışmalarının çeşitli yönleriyle ilgilenen herkese rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Hükümet yetkilileri, kültürel miras yerlerinin korunması ve yönetimi ile ilgili topluluklar, kuruluşlar ve bireyler için rehberlik sunar (ICOMOS, 2010).

24 bölümden oluşan tüzükten elde edilen önemli maddeler şöyledir;

Bölüm 20: Yeniden yapılanma, bir yerin işlevi, bütünlüğü, maddi olmayan değeri veya anlaşılması için gerekliyse, varsayımı en aza indirmek için yeterli fiziksel ve belgesel kanıt varsa ve hayatta kalan kültürel miras değeri korunuyorsa uygundur.

Yeniden yapılandırılmış öğeler genellikle bir yerin veya yapının çoğunluğunu oluşturmamalıdır.

Bölüm 21: Uyumlu bir kullanım için gerekli olduğu durumlarda değışiklikler ve eklemeler kabul edilebilir. Herhangi bir değışiklik, gereken minimum düzeyde olmalı,

büyük ölçüde geri döndürülebilir olmalı ve yerin kültürel miras değeri üzerinde çok az veya hiç olumsuz etkisi olmamalıdır.

Herhangi bir değişiklik veya ekleme, mekânın orijinal formu ve dokusu ile uyumlu olmalı ve uygun olmayan veya uyumsuz form, ölçek, kütle, renk ve malzeme kontrastlarından kaçınmalıdır. Orijinal biçime ve dokuya hâkim olmamalı veya önemli ölçüde karartmamalı ve kültürel miras değeri olan bir yerin yerleşimini olumsuz etkilememelidir. Yeni çalışma, orijinal formu ve kumaşı tamamlamalıdır.

Bölüm 23: Herhangi bir yorum, bir yerin kültürel miras değerine saygı göstermelidir. Yorumlama yöntemleri mekâna uygun olmalıdır. Yorumlama amaçlı fiziksel müdahaleler, mekânın deneyiminden uzaklaşmamalı, mekânın somut veya soyut değerlerini olumsuz etkilememelidir.

Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili 'Valetta İlkeleri' (2011): 28 Kasım 2011'de Paris'te 17. ICOMOS Genel Kurulunda kabul edilmiştir. ICOMOS Paris bildirgesi olarak da bilinen bildirmede 'kimliği, kültürel, sosyal ve tarihsel anı değerleri, bütünlüğü, ruhu ve tüm özgünlüğü ile korunabilen bir kültürel mirasın, günümüzdeki gelişme sürecinin vazgeçilmez bir bileşeni olduğu dile getirilmektedir' (Uçar, 2013).

ICOMOS'un 2.bölüm olan Değişimin Farklı Yönleri adlı başlığı kapsamında;

b / Değişim ve yapıli çevre: Tarihi çevreye dahil olan mimari öğelerin ortama ve alanın değerlerine saygılı olması gereklidir. Çağdaş mimari kentsel devamlılığın canlanmasında, kentin estetik açıdan zenginleşmesine katkı sağlayabilir.

Yeni yapılan mimari, tarihsel alanın mekân düzeniyle uyumlu ve klasik şekillenmesine saygılı, yerin ve günün mimari yönelimlerinin gerçek bir ifadesi olmalıdır. Hangi tarzda anlatım aracı ve üslupla olursa olsun, yeni tasarımlarda aşırı zıtlıkların olumsuz etkilerinden, mekânın ve kent dokusunun kesintiye uğraması ve parçalanmasından kaçınılmalıdır.

4.Bölüm olan öneriler ve stratejiler bölümünde yer alan b ve c maddeleri yeni işlev ve çağdaş mimari yani eki ele almaktadır.

b / Yeni işlevler: Yeni işlevler tarihi kentin ünük ve yenilenemez bir ekosistem olduğu düşüncesine koşut olarak, sürdürülebilir gelişme gereksinimini de karşılamalıdır.

c / Çağdaş mimarlık: Yeni binalar yapmaya, veya eskilerini uyarlamaya gerek duyulduğunda, modern mimari kent çevresinin tamamıyla ve tarihsel kentin var olan mekânsal oluşumu ile uyumlu halde olmalıdır. Modern mimarlık alanın ölçeğine saygı duymalı; var olan mimari ve çevresindeki gelişim eğilimleriyle belirgin bir ilişki kurmalıdır.

Bu tavsiyeler ICOMOS tarafından yürütülen geniş çaplı tartışmalara bir katkı olmak üzere CIVVIH'nin ortak çalışmasıyla geliştirilmiştir.

ICOMOS, “Burra Tüzüğü (2013): İlk olarak 1979'da kabul edilen Burra Bildirgesi, kültürel miras yönetimi teori ve pratiğine ilişkin gelişen anlayışı yansıtacak şekilde periyodik olarak güncellenir. Burra Sözleşmesinin mevcut versiyonu Ekim 2013 yılında kabul edilmiştir. “Rekonstrüksiyon” başlıklı 20. maddesinde de “bir yer ancak bozulma ya da değişim nedeniyle bütünlüğünü kaybetmişse ve dokunun eski durumunu yeniden üretmek için yeterli veri varsa rekonstrüksiyon uygun olur” denilmiştir. Bir yerin kültürel anlamını yitirmemesi için de bu müdahalenin “ender olarak” kabul edileceği, fakat her durumda, yakından inceleme halinde yapının orijinal değil, yeniden yapılmış olduğunun ayırt edilir olması gerekliliğini belirtilmiştir.

Madde 15.1: Kültürel önemin devamı için değişim gerekli olabilir. Fakat kültürel değeri azalttığı yerde tercih edilmez. Mekânın değişim miktarı ve kullanımı kültürel değeri ve uygun sunumuyla yol gösterilmelidir.

Madde 21.1: Uyarlama bir mekânın kültürel değerine minimal etkisi olduğunda kabul edilebilir.

Madde 21.2: Uyarlama ancak farklı alternatifler değerlendirdikten sonra olmalı, dokuya minimal değişiklik içermelidir.

B. Uluslararası Anlaşma ve Bildirgelerde Yeni Ek ve İşleve Yönelik Değerlendirme Kriterleri

1931 Carta de Restauro'dan 2013 Burra Tüzüğüne kadar olan süreçteki uluslararası anlaşma ve bildirgelerin içerdiği yeni ek ve işleve ait bilgiler derlenerek Şekil 33'te belirtilmiştir. Bu bilgilerden yararlanarak, yeni ek ve işleve yönelik değerlendirme kriterleri oluşturulmuştur. Söz konusu kriterler, tezde ele alınan yönetmeliklerin okunması ile oluşturulmuş olmakla birlikte ileri okumalarla arttırılması mümkündür.

Uluslararası Antlaşmalar	İlgili Maddeleri
Carta de Restauro (1931)	Yeni ek ve/veya yeni işlev hem tarihi binaya hem de çevresine <i>saygılı yaklaşımda</i> olmalıdır.
Atina Antlaşması (1933)	Yeni yapıların, tarihi çevredeki estetik kaygılarla geçmiş bina tipolojilerini <i>kopyalamaktan, benzetilmeye çalışmaktan kaçınılmalıdır.</i>
Venedik Tüzüğü (1964)	Yeni ek ve/veya yeni işlev <i>orijinalinden ayırt edilebilecek</i> şekilde yapılmalıdır. Modern teknikler ihtiyaç halinde kullanılabilir.
Amsterdam Bildirgesi (1975)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, çağdaş mimarlığın ürünü geleceğin mirası olacağı için <i>üstün kalitede</i> olmalıdır.
Nairobi Bildirgesi (1976)	Yeni ek ve/veya yeni işlev mevcut yapının <i>mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyumlu olmalıdır.</i>
Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi (1985)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, mevcut tarihi <i>binanın kullanımını arttırmalı</i> , intibakını teşvik etmeli
Washington Tüzüğü (1987)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, mevcut tarihi <i>bina ve çevrenin ilişki ve düzeninin korunması</i>
ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü (1990)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, mevcut binadan ayırt edilebilmeli ve <i>istenildiğinde tarihi binadan kolayca çıkarılabilmelidir.</i>
ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (1999)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, mevcut tarihi <i>binanın malzemelerine her anlamda uyumlu olmalıdır.</i>
Bristol Mutabakatı (2005)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, mevcut <i>tarihi binayla boyut, ölçek, yoğunluk, tasarım olarak uyumlu olmalıdır.</i>
Quebec Bildirgesi (2008)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, mevcut tarihi bina ve çevrenin <i>fiziksel-sosyo-kültürel ilişki ve düzeninin korunması</i> (devamının sağlanması)
Yeni Zelanda Tüzüğü (2010)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, <i>orijinal formu ve dokuyu korumalı</i>
Valetta İlkeleri (2011)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, mevcut tarihi binanın <i>malzemelerine her anlamda uyumlu olmalıdır.</i>
Burra Tüzüğü (2013)	Yeni ek ve/veya yeni işlev, mevcut tarihi binaya ancak diğer seçenekler kalmadığında uygulanmalı çevresinde minimum etkide olup <i>tarihi ve kültürel süreklilik korunmalıdır</i>

Şekil 33 Uluslararası antlaşmaların yeni ek ve işlev konularını kapsayan maddeleri [URL-18], [URL-19], [Yazarlar tarafından derlenmiştir.]

Tablodan elde edilen veriler ışığında toplamda 10 adet değerlendirme kriteri oluşturulmuştur. Bu kriterler tarihi binalarda yapılan yeni işlev ve/veya yeni ek konularını kapsayan maddeler için hazırlanmıştır. Aşağıda bu kriterler ifade edilmiş ve ne anlama geldikleri belirtilmiştir.

1. Tarihi binaya saygılı yaklaşım

Tarihi binaya gelecek yeni ek, yeni işlev mevcut tarihi binanın ve çevresinin kültürel değerlerini ve geleneksel karakterini değerini düşürecek ya da geri planda bırakacak tasarımsal yaklaşımda olmamalıdır.

2. Tarihi binadan ayırt edilebilirlik

Yeni ek ve/veya yeni işlev asıl yapıda orijinalinden mutlaka fark edilir olmalı, belge niteliğinden dolayı sonradan gelecek araştırmacıları yanıltmamalıdır.

3. Kütle, biçim, ritim açısından uyum

Yeni ek ve/veya işlev, mevcut tarihi bina ve çevreyle kütleli, biçimsel ve ritimsel olarak fazla farklılaşmamalıdır. Tarihi binayı gölgeleyecek biçimlerde olmamalıdır.

4. Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtma

Tarihi yapıya gelecek yeni ek ve/veya yeni işlev uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtmalı, geçmiş dönem tekniklerini taklit etmemelidir.

5. Strüktürel ve estetik değer

Yeni ek ve/veya işlevle birlikte kalite ve tarihi binadaki strüktürel ve estetik değer düşürülmemelidir.

6. Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum

Yeni ek ve/veya işlev, tarihi binanın mekânsal organizasyonuna uygun olmalı, eski yapı değil yeni ek bu kompozisyona uydurulmalıdır. Yani tasarım aşamasında tarihi binaya uygun olacak ek ve/veya işlev seçmek gerekmektedir.

7. Renk, malzeme, materyal bütününe uyum

Tarihi binada kullanılan malzemelerin materyallerin ve renklerin uyum içerisinde olmasına özen gösterilmeli ve baskılamamalıdır.

8. Özgünlük

Yeni ek ve/veya işlev özgün olmalı, gelecek nesillerin tarihi olacağı ön görüşüyle yaklaşılmalıdır. Belge niteliğinden dolayı sonradan gelecek araştırmacıları yanıltmamalıdır.

9. Kullanılabilirliğini artırma

Tarihi binada uygulanacak uygulama ne olursa olsun mevcut haline göre binanın kullanımını artırmalı, kalitesini yükseltmelidir.

10. Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik

Tarihi bina uygulanan işlemlerin ardından tarihsel değerini korumalı

- Bu anlamda;
- Yerel kimlik vurgulanmalıdır.
- Tarihi ve kültürel devamlılık sağlanmalıdır.
- Mekân kalitesi artırılmalıdır.
- İnsan odaklı ulaşım sağlanmalıdır.
- Sürdürülebilir ve çevreyle ilgili yaklaşımlar içermelidir.

C. Bölüm Sonucu

Tarihi değer taşıyan yapıları koruması anlayışı geçmiş zamanlardan beri konu üzerinde uzman olan düşünürlerin katkılarıyla bugün birçok eski zaman eserini hayatımıza kazanmasını sağlamıştır. Tarihi binaları koruma anlayışı zamanla gelişen teknolojinin de katkılarıyla bambaşka boyutlara taşımıştır. Geçmişte sadece onarım amacıyla, yapıyı ayakta tutmak adına çalışmalar yapılırken, şimdilerde toplumsal bilincin de artması ile birlikte bu binaların tarihsel bir belge olarak da var olduğu kabul edilmiştir. Bugün yapılan restorasyondaki en büyük ayırım ise yapılan çalışmaların kuramsal bir alt yapıya dayanmasıdır. Bireysel zevk ve görüşlerden sıyrılmış, standart bir ana temel kazandırılmıştır.

19. yüzyıllardan UNESCO'ya kadar uzanan bu süreç mimari mirasın en iyi şekilde korumanın yollarını aramakla geçmiştir. Koruma kavramıyla ilgili ortak bir karara varmak için büyük tartışmalar verilmiş ve bugün ki halini almıştır.

Yapılan restorasyon çalışmalarında alınmış olan kararlar halen günümüzde de tam olarak uygulandığını söylemek güçtür. Hem lkemizde hem de Dünya genelinde kötü restorasyon uygulamalarına rastlamak halen mümkündür. Ortak değerler kapsamında bakıldığında doğru bir restorasyon çalışması toplumsal bir sorumluluk taşımaktadır. Uluslararası yapılan antlaşmalar, bildirgeler ve tüzüklerde alınan ortak kararlara uymak mesleki bir sorumluluk olarak da değerlendirilmeli ve bu bilinç doğrultusunda kararlar alınmalıdır.

IV.TARİHİ BİNALARDA YENİ EK ve İŞLEV UYGULAMALARININ, ULUSLARARASI ANTLAŞMA VE BİLDİRGELER BAĞLAMINDA ÖRNEKLER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

A. Örnek Binaların Seçimi ve İncelemede Esas Alınacak Kriterler

Tez de kullanılacak örnek binaların seçiminde Dünya'nın farklı noktalarından olmasına özen gösterilmiştir. Avrupa'nın birçok ülkesinden, Kanada'dan ve Türkiye'den olmak üzere toplam 6 adettir. Bu örnek tarihi binalar restorasyon olarak işlev değişikliği ve/veya yeni ek almış binalardır.

Uluslararası antlaşmalar, bildirge ve tüzüklerden elde edilen değerlendirme kriterlerine olumlu veya olumsuz anlamda cevap verebilecek örneklere yer verilmiştir. Bu anlamda da uluslararası antlaşmaların yapıldığı dönem ve sonrasında yapılmış tarihi binaların restorasyon çalışmaları özellikle göz önünde bulundurulup, seçilmiştir. Seçilen örnekler çağdaş, güncel, popüleritesi yüksek yapılardır.

İncelemede esas alınacak kriterler, her bir örnek için uluslararası antlaşmalardan elde edilen değerlendirme kriterleriyle değerlendirip, bu binaların araştırma sorusunda yer alan soruyu cevaplamak ve bulguları objektif olarak sunmaktır.

Bir önceki ana başlıkta yer alan on adet kriter tablosu her örnek için doldurulacaktır.

B. Örnek Binaları İncelemede Kullanılacak Yöntem

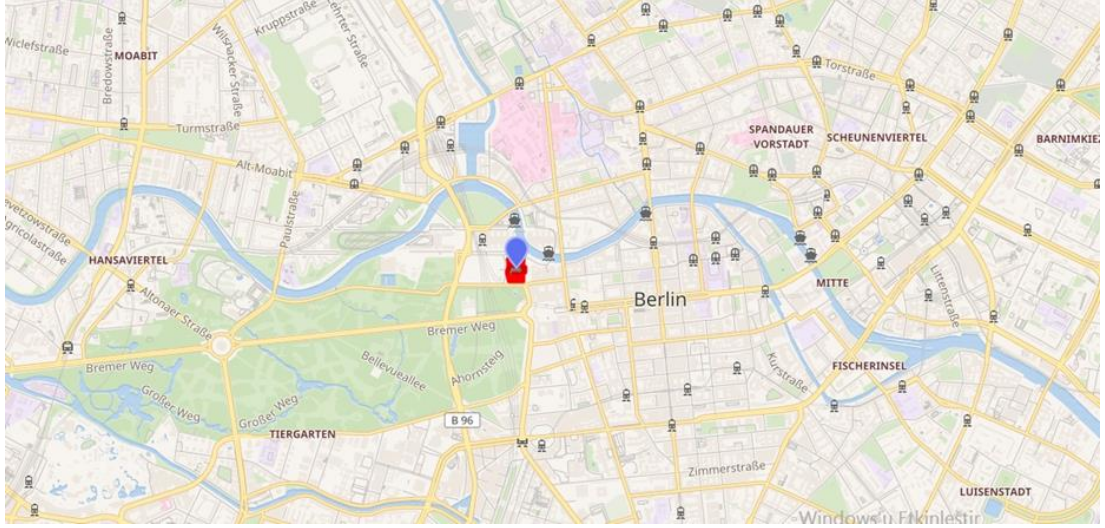
Dünya'dan ve Türkiye'den incelemek için seçilmiş tarihi bina örneklerinin orijinal yani müdahaleden önceki ve yeni ek sonrası durumu; plan, görünüş, kesitler ve görseller (fotoğraf, 3D çalışmalar vb.) üzerinden karşılaştırmalı analiz edilmiştir. Bu analiz; tezin III. Bölümü'nde, yeni ek ve işleve yönelik uygulamalarının değerlendirilmesinde kullanılmak üzere tespit edilmiş ilkeler üzerinden yapılmıştır.

C. Çalışma Kapsamında İncelenen Örnek Binalar

- Berlin Parlamento Binası (Reichstag)
- Amsterdam Stedelijk Müzesi
- Santral İstanbul
- Nürnberg Nazi Dokümantasyon Merkezi
- Beyazıt Devlet Kütüphanesi
- Kanada Royal Ontaris Müzesi

1. Berlin Parlamento Binası (Reichstag)

Almanya'nın demokrasi ve birliğini ifade eden Berlin Parlamento binası Almanya'nın en önemli binalarından biridir. Aslında Alman İmparatorluğu'nun parlamentosu olarak 1894 yılında inşa edilen, bugün dünya siyasetinin dikkatle takip edildiği önemli kamu yapısıdır. 1871 yılında kurulan Alman İmparatorluğun başkenti olarak seçilen Berlin'de İmparatorluğun parlamento binası olarak işlev görece Berlin Parlamento binası inşa edilmesi için 1872 yılında mimari tasarım yarışması açılmıştır. Alman mimar Ludwig von Bohnstad'ın tasarımı birinci seçilmesine rağmen arsanın mülkiyet sorunları nedeni ile inşa edilememiştir. 1882 yılında ikinci defa yarışma açılmıştır. Mimar Paul Wallot'in; anıtsallığı vurgulayan cam kubbeli ve Alman İmparatorluğu'nun dört temel direğini (Prusya, Bavyera, Saksonya, Wrütemberg) temsil eden dört kuleli, net ve işlevsel tasarımı birinci seçilmiştir. 1884 yılında inşaatına başlanan bina, Kayser (imparator) II. Wilhelm'in projeyi sürekli değiştirmesi ile on yılda tamamlanmış ve 1894 yılında kullanıma açılmıştır (De Haan, 1988; Chametzky, 2001) (Şekil 35).

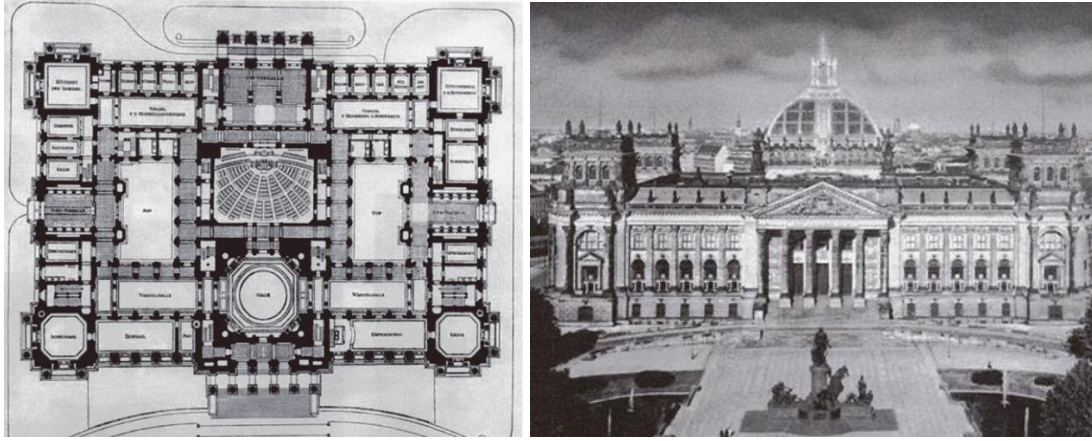
Şekil 34 Berlin Parlamento binasının harita üzerindeki konumu [URL-20]

Şekil 35 Berlin Parlamento binası [Sirel, 2015]

Rönesans ve Barok stillerini birleştiren bina rustik taş duvarlar, devasa kolonlar, camlı manastır tonozu biçimindeki üst örtü ve dört köşe kulesinden oluşmuştur. Batı cephesinde tasarlanan ana giriş, kolonlu ve alınlıklı tapınak görüntüsü ile binanın resmi girişini oluşturmuştur. Doğu girişi ise imparator, başbakan, hükümet üyeleri ve meclis üyelerine ayrılmıştır. Dikdörtgen formlu tasarımında, ana girişten ulaşılan giriş holü ile 400 sandalyeli meclis toplantı salonunu binanın merkezinde konumlanmıştır. Simetrik planın, dış cepheye bakan dört köşesine; kütüphane, okuma salonu, meclis oturum salonu, dinlenme salonu gibi büyük mekanları ve bu mekanların arasına ise daha küçük çalışma ofislerini yerleştirilmiştir (Şekil 36). Meclis salonunu, inşa

edildiği dönem için ilerici olarak tanımlanacak 75 metre yüksekliğinde, dikdörtgen bir tabana oturmuş, çelik ve camdan oluşan kubbe önerisi ile Almanların modern malzeme ve inşaat tekniğindeki üstünlüğünü ispat etmek istemiştir (Chametzky, 2001; Sirel ve Sirel, 2021).

Şekil 36 Berlin Parlamento binası orijinal plan ve ön görünüşü [Sirel ve Sirel, 2021]

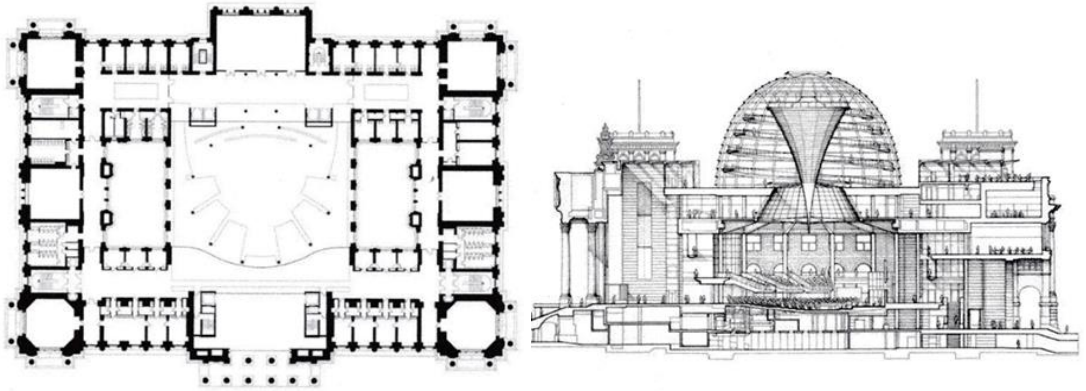
Almanya’da Bismarck döneminin en önemli binası olan Berlin Parlamento binası, daha sonraki süreçlerde, politik nedenlerle pek çok badireler geçirmiştir. 2. Dünya Savaşında çok fazla tahrip olan bina (Şekil 37), 1961 yılında Almanya’nın ikiye bölünmesi ile örülen ‘Berlin Duvarı’nın batısında, Alman Demokratik Cumhuriyeti sınırları içinde kalmıştır. Aynı yıl mimar Paul Baumgarten tarafından restore edilen binanın iç mimarisinde bazı değişiklikler yapılmıştır. 1991 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılıp, doğu ve batı Almanya’nın birleşmesinden sonra, başkent Bonn’dan Berlin’e taşınmıştır. Birleşmenin ardından Berlin Parlamento binasının, ‘Almanya Federal Cumhuriyeti’nin Meclis Binası olarak kullanılmasına karar verilmiş tir (Sirel ve Sirel, 2021).

Şekil 37 II. Dünya Savaşı sonrası Berlin Parlamento binası görünüşü [URL-21]

1992 yılına yıpranmış durumdaki Berlin Parlamento binasının yenilenmesi için üçüncü defa tasarım yarışması açılmıştır. Yarışmayı İngiliz mimar Norman Foster kazanmıştır. 1995 yılında başlayan yenileme çalışmaları 1999 yılında tamamlanmıştır. Foster, Berlin Parlamento binasını yenileme projesinde konseptini dört ilke üzerinde geliştirmiştir. Federal Meclis'in demokratik bir forum olarak önemi, tarihe duyarlılık, halkın erişebilirliği ve güçlü bir çevre gündemi. Tasarımında tarihi binanın dış kabuğunu koruyarak, iç mekanlarda bazı önemli alanlarını iyileştirilmesini hedeflemiştir (Sirel ve Sirel, 2021).

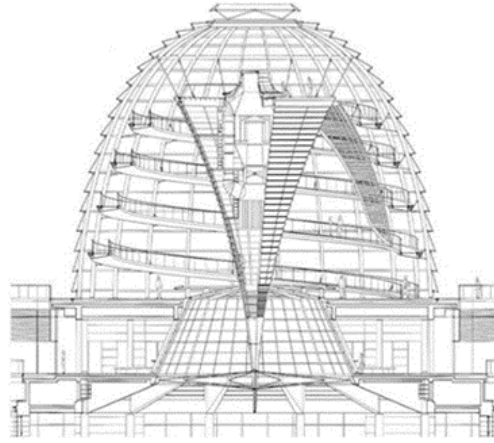
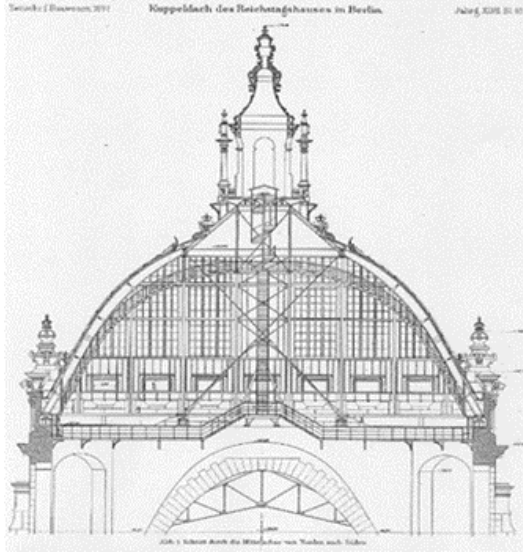
Restorasyon çalışmaları: 1990'lı yıllar Almanya'da çevre bilincinin dorukta olduğu yıllardır. Bu bağlamda Foster verimli çevre teknolojilerini kullanarak, binada pasif sistemlerin kullanımını optimize eden ve aktif sistemleri en aza indirgeyen, ekonomik tasarruf sağlayan bir tasarım yapmıştır. Binanın içine doğal ışık ve hava getirmek için, çatıda meclis salonunun üzerine gelen kısmına, binanın bir önceki mimarı Paul Wallot'un yapıldığı dönem için ilerici olan eski dikdörtgen tabanlı çelik-cam kubbesinin yerine, içinde gezilebilir büyük bir çelik-cam kubbe yerleştirmiştir (Şekil 40).

Şekil 38 Berlin Parlamento binasının yenilenmiş planı ve şeffaf çatı eki [URL-22]

Ek yapılan şeffaf kubbenin merkezinde huni şeklindeki ayak üzerine yerleştirilmiş aynalar, doğal gün ışığını meclis salonuna yönlendirmektedir. Kubbenin ayağından aşağı bakıldığında toplantı salonu görülebilmektedir. Cam kubbeden Alman parlamento salonunun görülebilir olması, Alman demokratik sürecinin şeffaflığını ve canlılığını göstermesi açısından önemlidir. Foster, bir dönem mutlak otoriteyi temsil eden imparatorluk binasının çatısına yerleştirdiği cam kubbe ile (orijinalinden farklı) binaya çağdaş bir yorum katmış ve onu erişilebilir kılmıştır. Aynı zamanda enerji etkin tasarımı aracılığı ile Berlin Parlamento binasının; hem Almanya'nın 21. yüzyıla

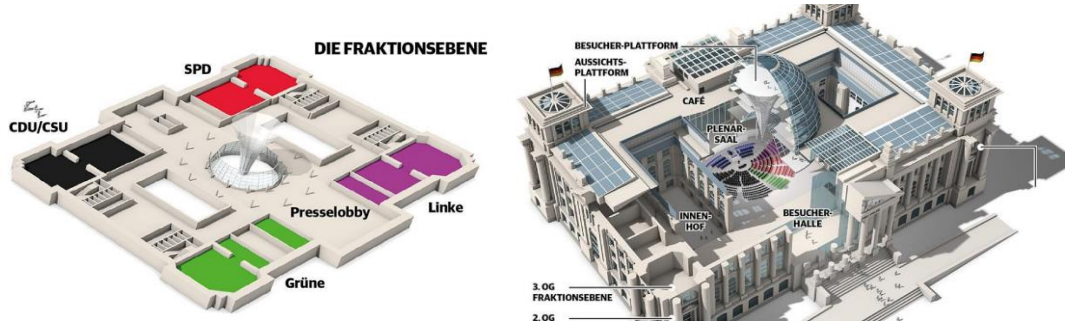
ait demokrasi ve özgürlük anlayışını hem de yenilenebilir enerjiye olan bağlılığın bir sembolü olduğunu mimarlık dili ile ifade etmiştir. Foster, özgün karakteri koruyarak yaratmış olduğu yeni kullanım alanı ile binayı zenginleştirmiştir (Sirel ve Sirel, 2021) (Şekil 35, 38, 39, 40).

Şekil 39 Berlin Parlamento binasının orijinal çatısı ve ek almış şeffaf kubbe [URL-22]

Şekil 40 Parlamento salonu üzerindeki ek şeffaf kubbenin iç ve dış görünüşleri [URL-22], [Sirel, 2015]

Şekil 41 Berlin Parlamento binası iç yerleşim görünümü [URL-23]

- **Uluslararası Antlaşma ve Bildirge Kriterlerince Değerlendirilmesi**

Tarihi binaya saygılı yaklaşım: Restorasyon çalışmalarında yapıda olabildiğince az değişiklik yapılarak saygılı bir tutum içerisinde bulunulmuştur.

Tarihi binadan ayırt edilebilirlik: Uzun yıllar kubbesiz kalan parlamento binası biçim algısını korumak adına yenisi eklemlenmiş ve özel bir tasarım olan cam kubbesiyle fark edilebilir bir biçimdedir (Şekil 40).

Kütle, biçim, ritim açısından uyum: Yapıda az sayıda olan değişiklikler yapının orijinal kütle, biçim algısıyla örtüşmekte, baskın bir farklılık göstermemektedir.

Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtma: Restorasyon çalışmasının en göze çarpan yapı olan kubbe çelik-cam malzemeler kullanılarak yapılmıştır. Verimli çevre teknolojisini binaya uyarlamıştır. Bu nedenle yapı döneminin malzemelerini yansıtmaktadır (Şekil 40).

Strüktürel ve estetik değer: Kaliteli malzemeler ve teknolojik unsurları tasarımında ve uygulamasında barındıran bu restorasyon çalışması strüktür ve estetik açıdan belli kendini belli etmektedir.

Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum: Orijinal işlevine devam edilen yapıda mevcut plan şemasına uygun restorasyon çalışmaları yürütülmüştür (Şekil 41).

Renk, malzeme, materyal bütününe uyum: Yeni eklemlendirilen kubbede şeffaflık esas alınmış, binada kullanılan çelik malzemeler göze batmayacak biçimde konumlandırılmıştır.

Özgünlük: Çağını yansıtan, orijinal çizgiler barındıran kubbe eklentisi özgünlük tanımına oldukça uygun bir niteliktedir.

Kullanılabilirliğini arttırmak: Bugün orijinal işlevini sürdüren yapı tarihi izlerin korunmasıyla kültürel bir sürdürülebilirlik elde etmiş ve kullanımını atıl durumdan kurtararak arttırmıştır.

Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik: Berlin Parlamento binası şeffaf bir meclis ortamı sunması dışında, binanın şeffaf kubbesi ve çatı terası ziyaretçi kabul etmektedir. İki çelik spiral rampa kubbenin tepesine doğru sarılarak, ziyaretçilerine Berlin'in 360 derecelik manzarası izletebilmektedir. Berlin Parlamento binası bugün Berlin'in kent manzarasında turistler tarafından görülecek bir nesne haline gelirken aslında Almanya'nın ekonomik ve politik gücünün bir simgesi olarak da görülmektedir (Sirel & Sirel, 2021).

Binaya ilişkin uluslararası antlaşma ve bildirgelerin analizi sonucu hazırlanmış olan kriterler ve bu kriterlerin sonucu aşağıdaki çizelge 1'te yer almaktadır.

Çizelge 1 Berlin Parlamento Binası analizi

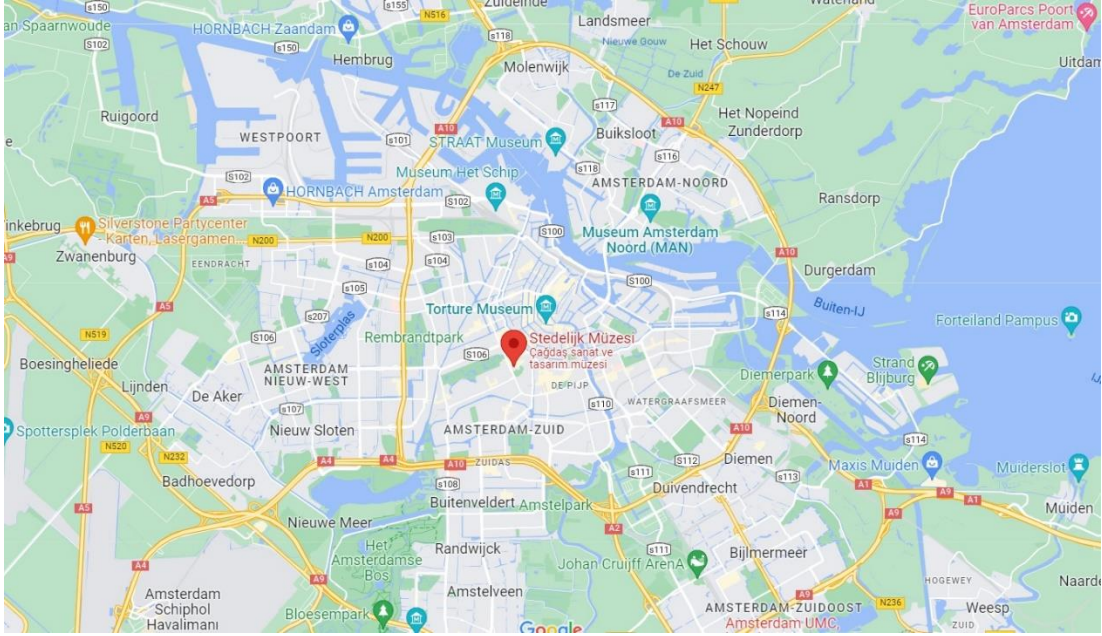
Tarihi Bina	Restorasyon Türü		Antlaşmalardan elde edilen Kriterler										
	İşlev Değişikliği	Yeni Ek	Tarihi binaya saygılı yaklaşım	Tarihi binadan ayırt edilebilirlik	Kütle, biçim, ritim açısından uyum	Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtma	Strüktürel ve estetik değer	Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum	Renk, malzeme, materyal bütünlüğüne uyum	Özgünlük	Kullanılabilirliğini arttırmak	Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik	
Berlin Parlamento Binası	Var	Var											
	Yok	Yok											
	Yok	Var	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Uluslararası antlaşmaların içeriğinden elde edilen değerlendirme kriterlerine göre yapılan analizde; Berlin Parlamento binasına yapılan yeni ek müdahalesinin ve işlevin mimari-sosyal-kültürel ve çevresel açıdan olumlu olduğu görülmektedir.

2. Amsterdam Stedelijk Müzesi

Stedelijk Müzesi 19. Yüzyılın sonlarında 1895 yılında belediye mimarı olarak görev alan Adriaan Willem Weissman tarafından tasarlanmıştır. Yapının tasarlandığı yerde Rijksmuseum ve Van Gogh Müzesi'ni de barındıran Museumplein'in olduğu Paulus Potterstraat'ta konumlandırılmıştır. Neo-Rönesans tarzı ile tasarlanan yapının duvarları kırmızı tuğla ve taş ile yapılmıştır. 20. Yüzyılda çok geniş bir sanat koleksiyonuna sahip olduğu için oldukça önemli bir müze haline gelmiştir.

1938 tarihinde Williem Sandberg müzenin iç duvarlarını beyaza boyayarak bugünkü sergi ve müze anlayışının başlangıcı niteliğindeki ‘beyaz küp’ adıyla anılacak adımı atmıştır. Binadaki bu beyaz boya fikriyle sanat eserlerine olan odağın dağılmamasını hedeflemiştir.

Şekil 42 Stedelijk müzesi harita üzerindeki görünümü [URL-24]

Zaman içerisinde müze yetersiz iklim kontrolü, binanın modern standartları ve yönetmelikleri karşılayamamasının gibi büyük çapta problemler ortaya çıktığı görülmüştür. Artan sanat eserleriyle birlikte sergi alanları ve depo gibi eksikler ortaya çıkmıştır. Son olarak çatıdaki sızıntı nedeniyle sergilenen önemli eserlerin zarar görmesi gerekçesiyle yapının restorasyon ihtiyacı gündeme gelmiştir. Yapının eksiklerini gidermek ve modern çağın ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına bir yarışma yapılmasına karar verilmiş ve yarışmanın kazananının olmasına rağmen yüksek maliyet gerekçesiyle iptal edilmiştir (Ibelings, 2013; Yıldız ve Dağgülü, 2021).

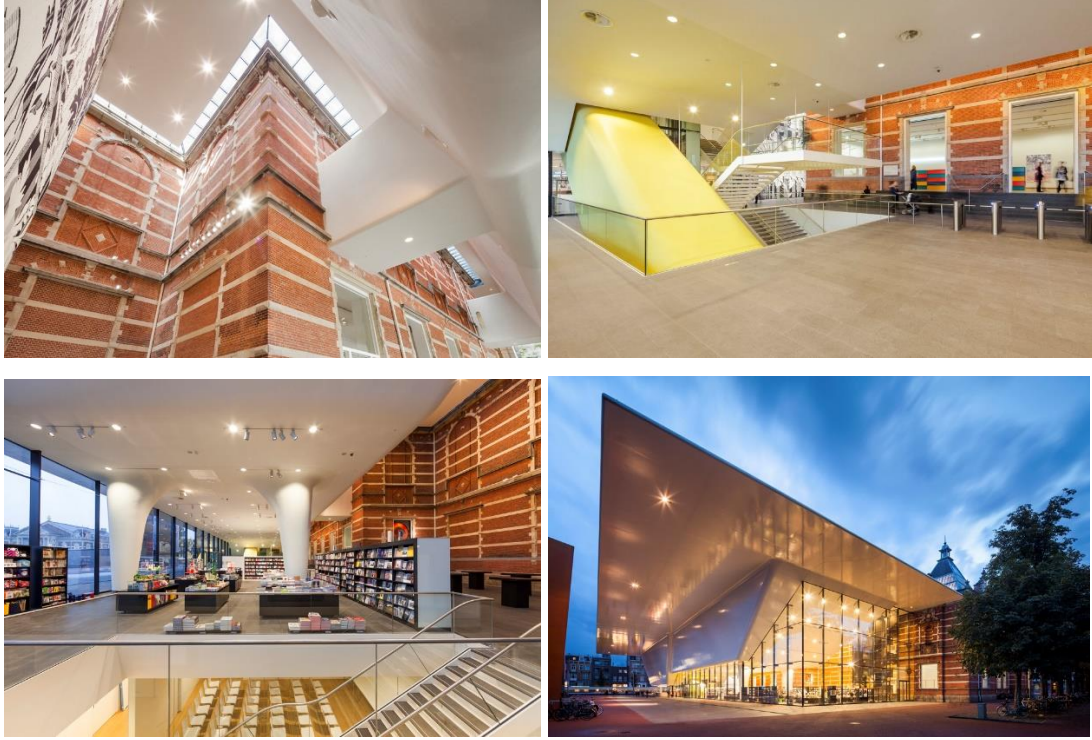
Şekil 43 Amsterdam Stedelijk müzesi restorasyon sonrası görünüşü [URL-25]

2004 tarihinde, beş Hollandalı mimarlık ofisinin davet edildiği bir yarışma düzenlenmiştir. Davet edilen mimarlık ofislerinin kamu yapıları konusunda uzmanlığını kanıtlamış; restorasyon, tarihi yapılara ek yapı tasarımı ve uygulaması hakkında deneyimli olması gözetilmiştir. İlan edilen sonuçlara göre yarışmayı, müzenin ana girişini var olanın ters yönüne alarak, Museumplein'a doğru çeviren; küvete benzetilen tasarımlarıyla Benthem Crouwel Mimarlık Ofisi kazanmıştır (Yıldız ve Dağgülü, 2021).

Restorasyon çalışmaları: Yarışmayı kazanan mimarlık ofisinin tasarım yaklaşımı aşamasında birçok etken rol oynamıştır. Öncelikli olarak yapının çevresinde yer alan Museumplein, kamusal alanın ve kent hayatının yoğun olduğu Amsterdam halkı için buluşma noktası olan bir öneme sahiptir. Stedelijk müzesinin girişi restorasyon öncesinde Museumplein'ın ters yönünde yer alıyordu. Benthem Crouwel yeni ek aracılığı ile girişi bu yöne doğru tasarlamış ve böylelikle yapının kent yoğunluğuna karışmasını hedeflemiştir (Şekil 44).

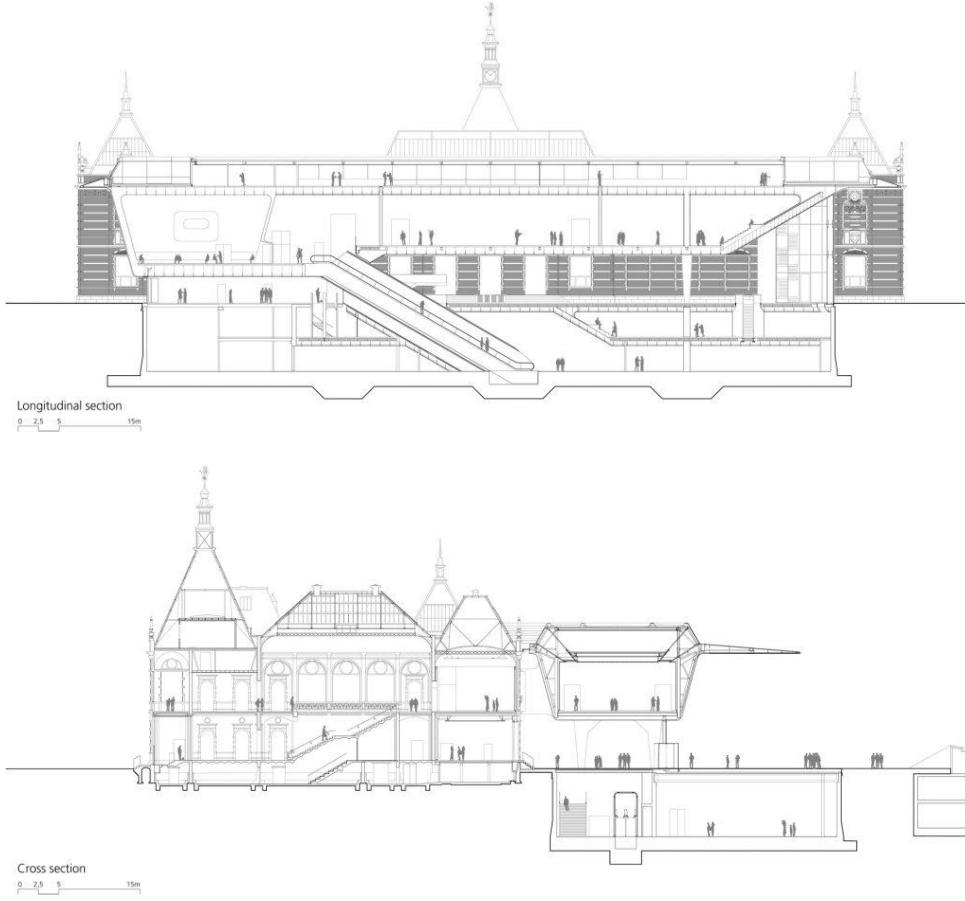
Yapının ilk yıllardaki önemi olan 'beyaz küp' kavramı yapıya gelen yeni ek için tasarım fikri olarak ortaya çıkarılmıştır. Ekin özellikle göz alıcı, zıtlık barındıran şaşırtıcı bir etkide olması istenmiştir. Böylelikle şekil 43 de görülen küvet şeklindeki

beyaz kompozit yapı ortaya çıkmıştır. Bu uzun saçak yapı modern teknolojinin kullanılmasıyla ortaya çıkmış ve toplanma alanı olarak nitelendirilmiştir.

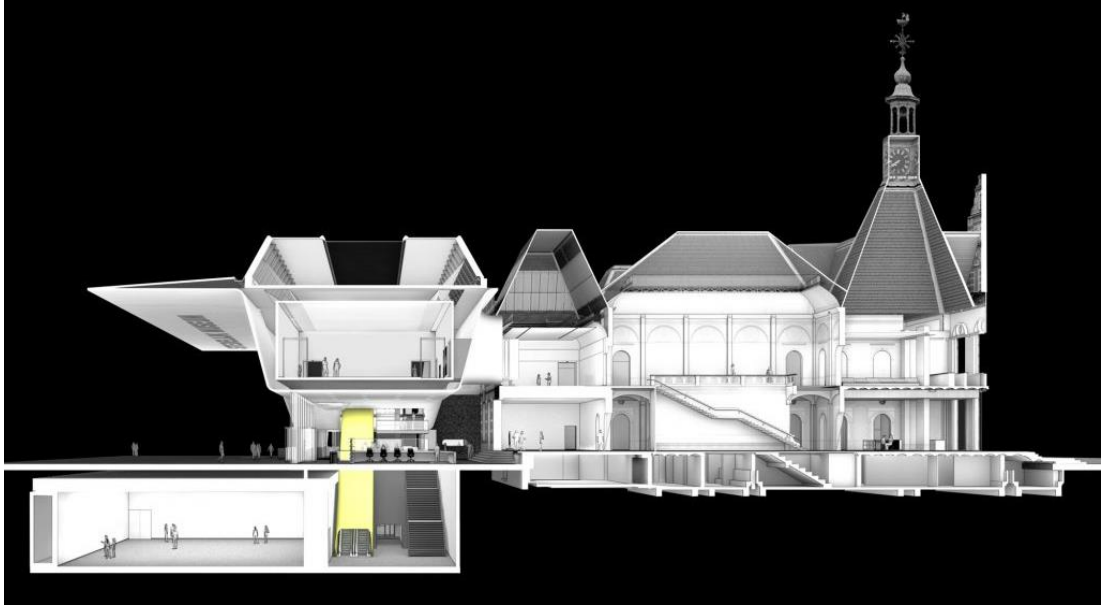
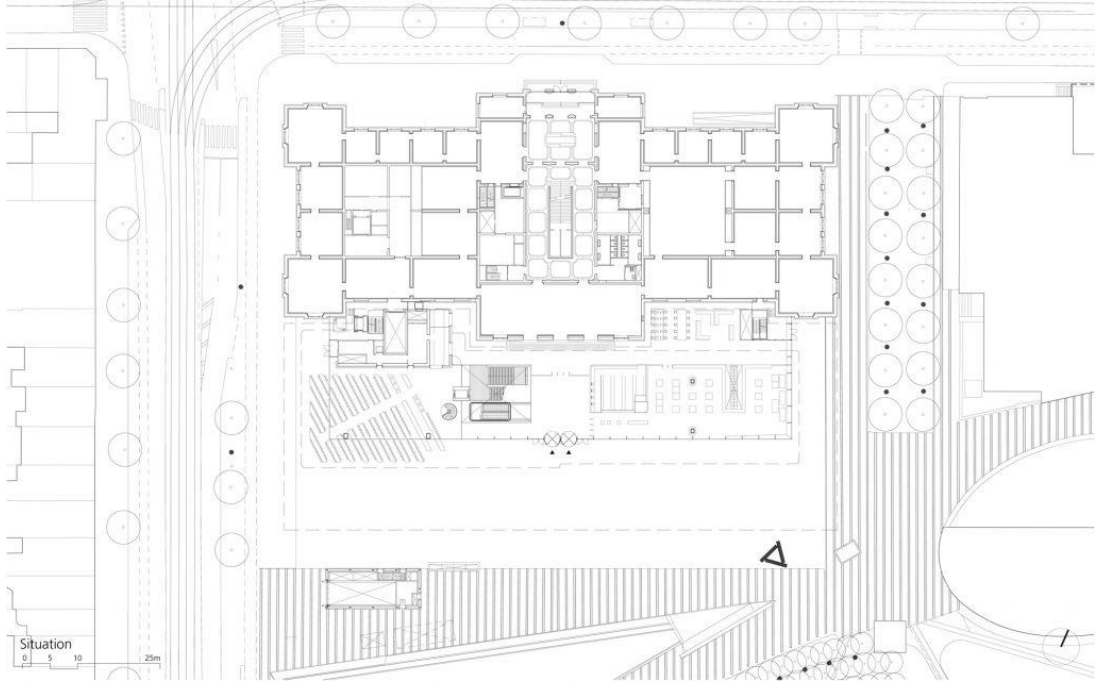
Şekil 44 Amsterdam Stedelijk müzesi restorasyon iç ve dış görünüşleri [URL-25]

Tasarlanan bu saçığın teknolojik alt yapısına bakıldığında iklimlendirme ve iklimlendirmeden kaynaklı olumsuz etkiler ortadan kalması için Statik bakımından çelikten beş kat güçlü ve çok daha hafif olan, ateş ve darbeye dayanıklı fiber malzeme sayesinde kabuk bütününde etkili olan, dış minesini parlaklığında, kir tutmayarak sürekli temiz kalan görünüme ulaşılmıştır (Yıldız ve Dağgülü, 2021).

Şekil 45 Amsterdam Stedelijk müzesi kesitleri [URL-25]

2012 yılında restorasyonu biten ve bugün ki son halini alan Stedelijk müzesi modern sanat müzeciliğinde konumda olmasını vurgulamak için içerisinde barındırdığı sayısız önemli eserden ve restorasyonu ile birlikte endüstriyel teknolojiden yararlanmıştır.

Şekil 46 Amsterdam Stedelijk kat planı ve üç boyutlu dijital gösterimi [URL-25]

- **Uluslararası Antlaşma ve Bildirge Kriterlerince Değerlendirilmesi**
Tarihi binaya saygılı yaklaşım: Yeni ek yapı tarihi bina yanında oldukça büyük bir yer kaplamakta ve tarihi binayı neredeyse baskın gelmektedir.
Tarihi binadan ayırt edilebilirlik: Yapıdan oldukça farklı bir stilde tasarlanan yapı ayırt edilebilmekte, hatta odak noktası olarak konumlandırılmaktadır.

Kütle, biçim, ritim açısından uyum: Yeni ekin tasarımında başvurulan teknik oldukça modern çizgilerde yapılmış ve biçimsel olarak tarihi yapıya benzememektedir. Kütle olarak tarihi yapıyla yarışır bir gabaridedir.

Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtmaya: kullanılan malzemeler özellikle modern ve teknolojik olarak tercih edilmiştir.

Strüktürel ve estetik değer: Endüstriyel, çağdaş bir teknik kullanılan yapı saçağı strüktürel olarak beklentiyi karşılamaktadır.

Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum: Mekânda oldukça yeni mekân ihtiyacı bulunmaktaydı. Bu açıdan bakıldığında yeni ek içeriden kompozisyonu bozmayacak biçimde tasarlanmıştır. Hem yer altı hem yer üstü organizasyonu ile tarihi yapıya uyumlu çalışmıştır.

Renk, malzeme, materyal bütününe uyum: malzeme ve materyal seçimi oldukça modern görünümde olmuş ve tarihi yapıya dair herhangi bir çizgide ilerlememiştir. Bu tasarım seçimleri açısından uyumlu olarak nitelendirilememektedir.

Özgünlük: yeni eklenti tasarımı bakımından mimarın kendi fikirlerini yansıtarak tasarlanmış ve özgün olarak tamamlanmıştır.

Kullanılabilirliğini arttırmak: Yeni eklentiyle birlikte yapının girişi daha işlek olan diğer yöne çevrilmesiyle kullanımını arttırmıştır.

Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik: Tarihi eserlerin devamlılığı sağlanmış ve halk tarafından ulaşılabilirliği artmıştır ancak yapının kendisine baktığımızda fiziksel olarak yeni ekin baskın geldiği ve bu kriterin tam olarak yerine getirilemediği görülmektedir.

Binaya ilişkin uluslararası antlaşma ve bildirgelerin analizi sonucu hazırlanmış olan kriterler ve bu kriterlerin sonucu aşağıdaki çizelge 2’te yer almaktadır.

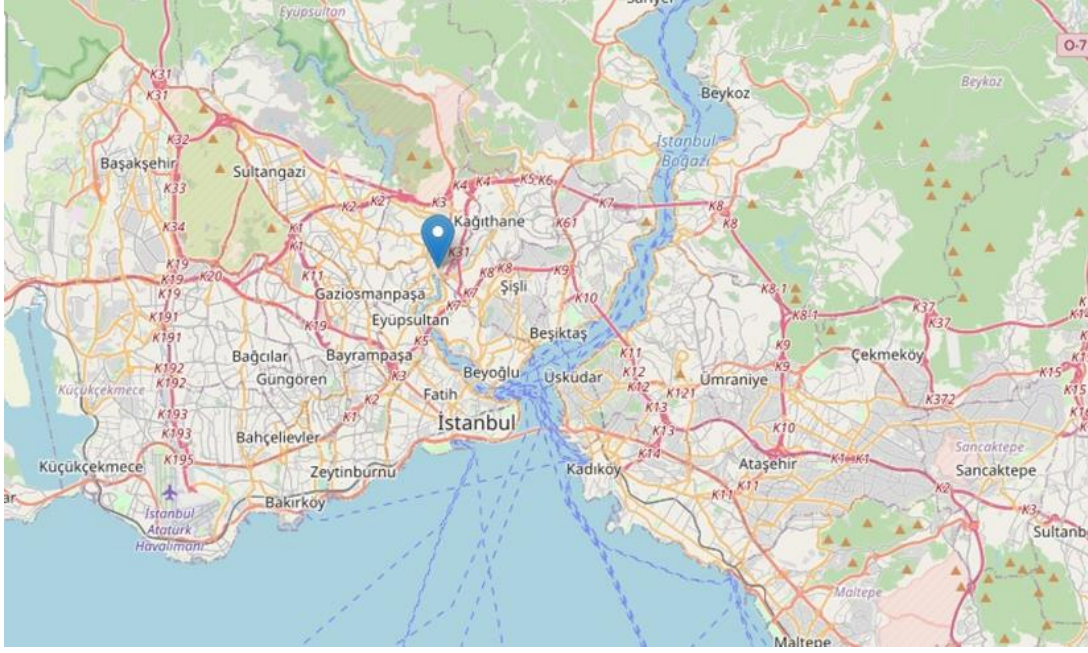
Çizelge 2 Amsterdam Stedelijk Müzesi analizi

Tarihi Bina	Restorasyon Türü		Antlaşmalardan elde edilen Kriterler											
Amsterdam Stedelijk Müzesi	İşlev Değişikliği		Yeni Ek		Tarihi binaya saygılı yaklaşım	Tarihi binadan ayırt edilebilirlik	Kütle, biçim, ritim açısından uyum	Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtır	Strüktürel ve estetik değer	Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum	Renk, malzeme, materyal bütününe uyum	Özgünlük	Kullanılabilirliğini arttırmak	Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik
	Var	Yok	Var	Yok										
	Yok		Var											

Uluslararası antlaşmaların içeriğinden elde edilen değerlendirme kriterlerine göre yapılan analizde; Amsterdam Stedelijk müzesi binasına yapılan yeni ek müdahalesinin ve işlevin mimari-sosyal-kültürel ve çevresel açıdan olumlu olduğu görülmektedir ancak Uluslararası antlaşmaların 3 maddesi mimari görüşler sebebiyle uygun davranılmamıştır.

3. Santral İstanbul

İstanbul'da tarihi yarımadaanın Haliç bölgesinde yer alan Silahtarağa Elektrik Santrali, Avusturya-Macar şirketi olan Ganz tarafından, kente elektrik sağlamak üzere kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşma etkilerinin görüldüğü dönemde 1914 yılında inşa edilmiştir. 1983 yılında faaliyeti durdurulan fabrika, İstanbul Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1991 yılında kültürel miras yapısı olarak olarak tescillenmiştir (Aksoy 2007; Sadrı, 2008).

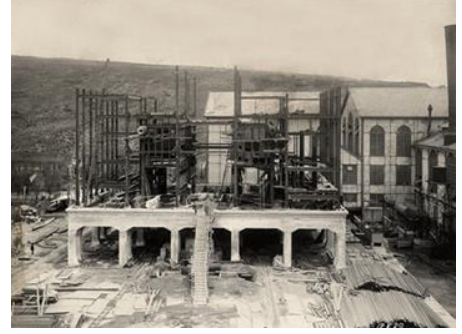

Şekil 47 Santral İstanbul'un İstanbul harita üzerindeki konumu [URL-26]

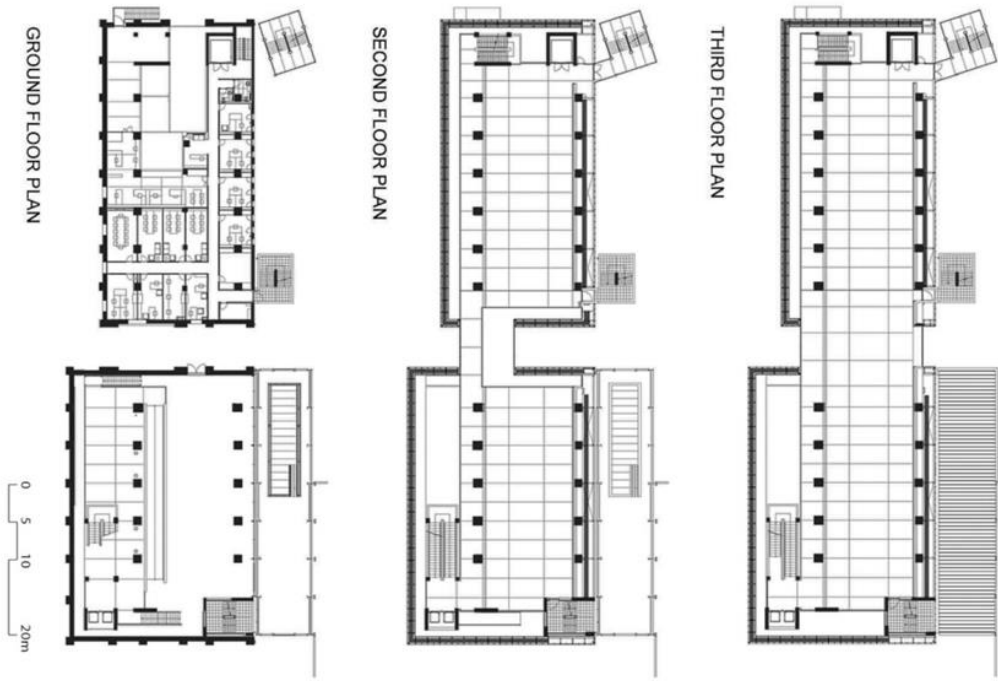
Şekil 48 Santral İstanbul binası [URL-27]

Yapı 2004 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesinin kullanımına verilmiştir. (Kaşlı, 2009). Türkiye'nin en önemli endüstri yapılarından ve bütünlüğü bozulmamış olduğu için en tanınmış endüstri arkeolojisi anıtlarından birisidir. Çağdaş Sanatlar Müzesine dönüştürülerek yeni işlev alan bina Türkiye'nin ilk endüstriyel arkeoloji müzesi unvanını elde etmiştir. Batıdaki benzerleriyle karşılaştırıldığında çok eski sayılmasa bile, doğu coğrafyasındaki tarihi değeri açısından önem barındırmaktadır (Resim 9, 10).

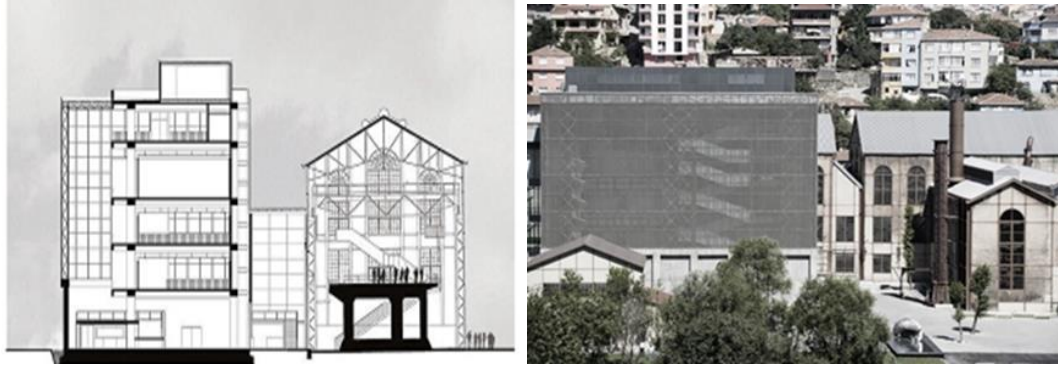

Şekil 49 Silahtarağa Elektrik Santralinin orijinal görünümü [URL-28]

Restorasyon çalışmaları: 2017 yılında yeniden kent yaşamına kazandırılan Santral İstanbul, mimar Nevzat Saygın, Emre Arolat ve Han Tümertekin'in gerçekleştirdiği bir restorasyon projesidir. Planlamasında orijinal binaya bağlı kalmıştır. Yapının orijinal plan şemasında yer alan ve betonarme kullanımının ilk örneklerinden olan türbinlerin oturduğu çerçeveler, içindeki makine daireleriyle birlikte korunmuştur. 2 ve 4 numaralı kazan daireleri kütleleri bozulmadan Çağdaş Sanatlar Müzesi'ne dönüştürülmüştür. 1 ve 2 numaralı makine daireleri ise minimum müdahaleyle Enerji Müzesi olarak işlevlendirilmiştir. Yapının özgün kütesine en az müdahalenin sağlanması adına delikli yeni bir dış kabuk tasarlanmıştır. Yarı geçirgen metal tül ile kaplı bu kabuk betonarme ayaklar üzerinde oturtulmuştur. Yapının altı kazan dairesinden iki tanesi restore edilerek kütüphane olarak yeniden uyarlanmıştır. Okuma salonlarının oluşturulması için eklenen betonarme duvarlar ve döşemeler çelik kolonlarla desteklenmiştir. 120.000 m² olan eski yapının formu korunarak restorasyon tamamlanmıştır (Tabak & Sirel, 2022).

Şekil 50 Santral İstanbul kat planları [URL-27]

Şekil 51 Santral İstanbul kesit ve cephe görünümü [URL-27]

- **Uluslararası Antlaşma ve Bildirge Kriterlerince Değerlendirilmesi**

Tarihi binaya saygılı yaklaşım: tasarım sürecinde var olan binanın planlamasına oldukça sadık kalınarak, saygılı bir yaklaşım içerisinde olunmuştur.

Tarihi binadan ayırt edilebilirlik: tarihi yapının cephesinde kullanılan malzemelerle ayırt edilebilirlik sağlanmıştır.

Kütle, biçim, ritim açısından uyum: kütle ve ritmi bozacak hiçbir ekleme ve müdahale yapılmamıştır.

Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtma: Yarı geçirgen metal tül ile kaplı bu kabuk betonarme ayaklar dönemin teknolojisi kullanılarak yapılmıştır.

Strüktürel ve estetik değer: malzeme kalitesi çağdaş nitelikte olup var olan yapının sağlamlaşmasını ve estetik olgusunu geri kazandırmıştır.

Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum: oldukça saygılı yaklaşılan bu restorasyon çalışmasında mekânsal organizasyona uygun ilerlenmiş bazı bölümler sergilenmek için olduğu gibi bırakılmıştır.

Renk, malzeme, materyal bütününe uyum: seçilen malzemeler ve renkler yapının bütünüyle uyumlu, baskın olmayan dokusal malzemelerdir.

Özgünlük: Hem işlev değişikliği hem yeni ek alarak günümüz koşullarına uygun hale getirilmiş özgün büyük bir alan çalışmasıdır.

Kullanılabilirliğini arttırmak: Boş bir halde ve günümüz şartlarında işlevsel olarak ihtiyaç duyulmayan yapının yeniden düzenlenmesiyle birlikte hem kullanımı sağlanmış hem de var olan tarihi malzemelerin korunması ve sanatsal bir ifadeyle kullanılması açısından kültürel bir aktarım olanağı sağlamıştır.

Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik: Santral İstanbul projesi Türkiye'nin endüstriyel yapıları ve tarihsel süreci açısından oldukça önemli bir yenileme projesi olarak yakın dönemde hayata kazandırılmış bir restorasyon çalışmasıdır. Ünlü mimarların da tasarım sürecinde yer aldığı ve yapının tarihsel önemini her aşamada yaşatmaya çalıştıkları bir örnektir. Bu yaklaşım neticesinde sürdürülebilirliğe olumlu etkileri olmuştur.

Binaya ilişkin uluslararası antlaşma ve bildirgelerin analizi sonucu hazırlanmış olan kriterler ve bu kriterlerin sonucu aşağıdaki çizelge 3'te yer almaktadır.

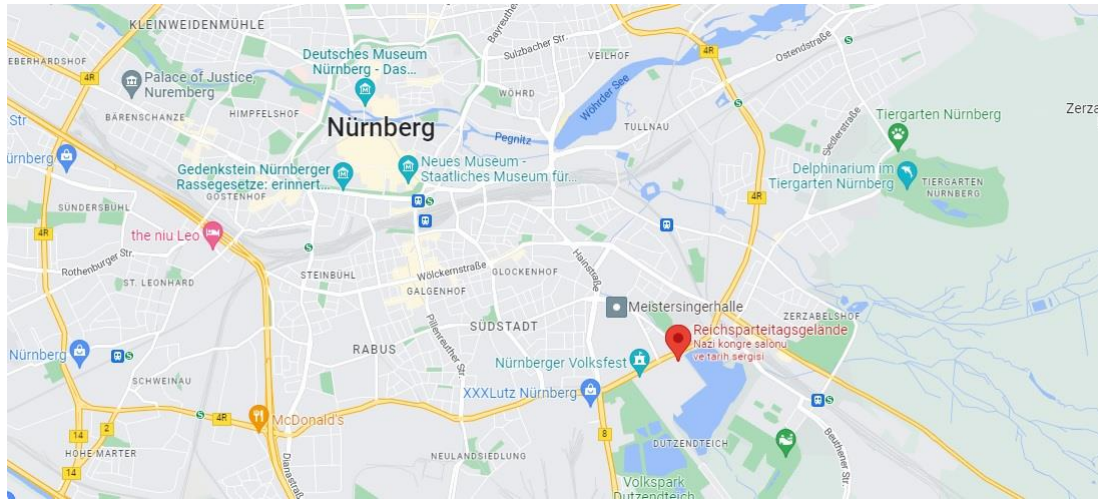
Çizelge 3 Santral İstanbul analizi

Tarihi Bina	Restorasyon Türü		Antlaşmalardan elde edilen Kriterler									
	İşlev Değişikliği	Yeni Ek	Tarihi binaya saygılı yaklaşım	Tarihi binadan ayırt edilebilirlik	Kütle, biçim, ritim açısından uyum	Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtırma	Strüktürel ve estetik değer	Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum	Renk, malzeme, materyal bütünlüğüne uyum	Özgünlük	Kullanılabilirliğini arttırmak	Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik
Santral İstanbul	Var	Var	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Yok	Yok	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Var	Var	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Uluslararası antlaşmaların içeriğinden elde edilen değerlendirme kriterlerine göre yapılan analizde; Santral İstanbul binasına yapılan yeni ek müdahalesinin ve işlevin mimari-sosyal-kültürel ve çevresel açıdan olumlu olduğu görülmektedir.

4. Nürnberg Nazi Dokümantasyon Merkezi

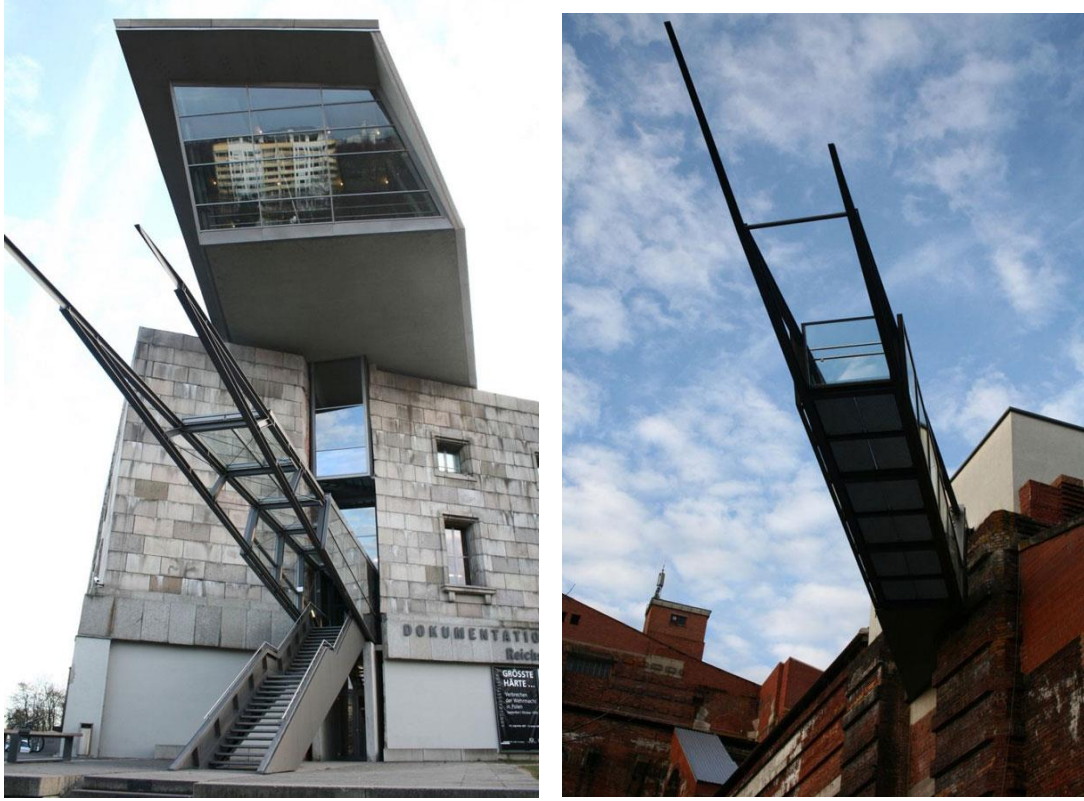
Almanya'nın Nürnberg şehri 1933 yılında, Nasyonal Sosyalist Parti'nin toplantılarının gerçekleştirileceği ayrıcalıklı bir şehir olarak resmileşti. Nürnberg için 'kongreler şehri' unvanı verildi. Bu parti toplantılarının gerçekleştirileceği alanın planlanması için Alman mimar Albert Speer görevlendirildi. Büyük mitinglerin gerçekleştirilmesi planlanan bu alanın tasarımında dört yüz bin kişilik bir stadyum, geçit alanları, zeplin sahaları, salonlar, kışlalar ve diğer yapılar vardı (Brooker, 2006).

Şekil 52 Nürnberg Nazi dokümantasyon merkezi harita görünümü [URL-29]

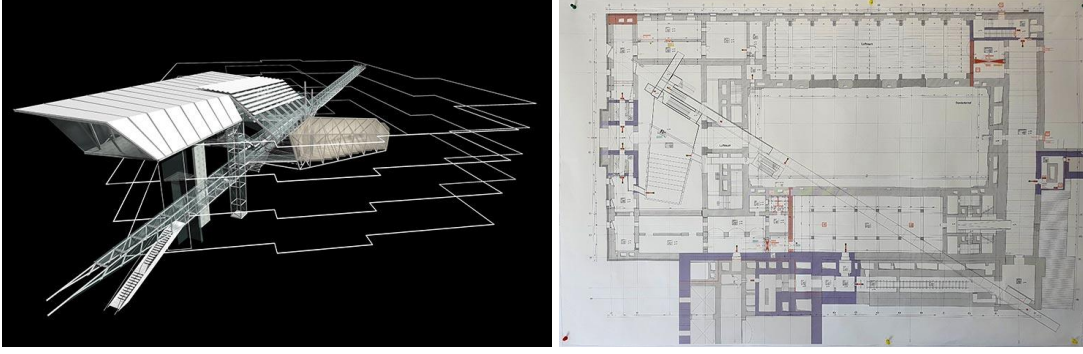
Master planı için Ludwig Ruff ve oğlu Franz görev aldı ve kolezyum planında oval yerine u formunu kullandılar. 50.000 kişilik olan bu alan bir oditoryum ve iki dik bloktan oluşacak şekilde planlandı. İnşaat 1935 yılında başladı ve normal şartlarda

1943 yılında bitmesi hedeflenen yapı 1938-1940 yıllarında hala çatı yapısının tasarım aşaması tamamlanmamış haldeydi. Çalışma 1939'da Hitler Polonya'yı işgal ettiğinde kesintiye uğradı, daha sonra yeniden başlatıldı ve 1940 ile 1941 arasında devam etti, ancak Savaşın sonunda terk edildi. Oditoryumun çatısı halen tamamlanmamıştı (Handa, 2017).

Şekil 53 Nürnberg Nazi dokümantasyon merkezi binasını görünüşü [URL-30]

Restorasyon çalışmaları: 1998 de düzenlenen yarışmada Graz mimarlık profesörü Günther Domenig (1934-2012) yarışmayı kazandı. Yarışmanın ve restorasyonun amacı Nazi partisinin bu büyük kongre alanını bir dokümantasyon merkezi haline getirmektir. Bu binanın sadece bir müze işlevinde olmasından daha derin anlamlar yüklenen bu restorasyon çalışmasında insanların Nazi mimarisine yüzleşmesi hedefleniyordu. Birçok insanın hatırlamak istemeyeceği bir tarihi anlam bu şekilde sürdürülebilir ve toplumsal ders çıkarılabilir bir anlama sahip olacaktı. Böylelikle Nürnberg'deki Dokümantasyon Merkezini hem bir anma hem de bir uyarı olarak tasarladı (Handa, 2017).

Şekil 54 Cam ve çelikten yapılan koridor eklentisinin plan ve üç boyutta görünüşü [URL-30]

Tasarımı, tarihi yeniden değerlendirmenin bir yolu olarak, binanın tarihi aksel düzenini kırmakla ilgiliydi. Tasarımda mevcut yapının simetrik düzeni ve ideolojik yapısına karşı eğik çizgiler kullanıldı. Binanın orijinal yapısı beton, tuğla ve granitten meydana gelmekteydi buna karşın restorasyonla daha hafif malzemeler; cam, çelik, alüminyum gibi malzemeler tercih edildi. Tarihi surlar, yeni eser tarafından hiç dokunulmadan orijinal hallerinde bırakılmıştır (Domenig, 2002; Brooker, 2006).

Şekil 55 Tuğla duvarlardan geçen koridor iç görünüşü [URL-30]

Dış cepheden görünen koridor 130 m boyunda ve 1,8 m genişliğinde binaya çapraz ve eğimli bir biçimde konumlandırılmıştır (Brooker, 2006). Dokümantasyon Merkezi'ni ziyaret edenlere, Nazi geçmişini Domenig'in yeni eklediği formlar ve malzemeler aracılığıyla keskin bir karşıtlık anlayışıyla sunmaktadır. Bu keskin zıtlık

birçok noktada ziyaretçilerin karşısına çıkmaktadır. Devasa polikrom mermer binadan çıkan koridor ucu, giriş için kesin bir işaret görevi görüyor. Çelik basamaklı merdivenle girişe ulaşıldığında, ağır mermer ve tuğla duvarın içine açılan açıklıktan hole ulaşılır (Şekil 53, 54).

Şekil 56 Nürnberg Nazi Dökümantasyonunun dışa uzanan cam ve çelik koridoru [URL-30]

2001 yılında açılan yapının içerisinde halen bölgesel restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

- **Uluslararası Antlaşma ve Bildirge Kriterlerince Değerlendirilmesi**

Tarihi binaya saygılı yaklaşım: Tarihi bina bir Nazi yapıtı olması nedeniyle ülkenin saklamak istediği, utanç duyduğu tarihi bir değere sahiptir. Bu nedenle tamamen yok edilmek istenilen yapının restorasyon çıkış noktası yok etmek değil kabullenmek ve ders çıkaracak bir tarihi bina olması yönündeydi. Bu nedenle tasarım fikri mevcut yapıya zıt bir duruş sergileme fikrinden dolayı saygılı bir bakış açısı olmadığı söylenebilir.

Tarihi binadan ayırt edilebilirlik: dışa uzanan cam ve çelik koridor hem malzeme hem de form olarak ayırt edilebilir yapıdadır.

Kütle, biçim, ritim açısından uyum: Tamamen zıt bir biçimde boydan boya binayı kesen cam ve çelik koridoru nedeniyle yapı biçimsel ve kütleli uyuma sahip değildir.

Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtma: cam, çelik, alüminyum gibi malzemeler tercih edilmiştir.

Strüktürel ve estetik değer: Tüm tasarım boyunca yapının ihtiyacı olan strüktürel değerler sağlanmış, teknik ve estetik yapısına hassasiyet gösterilmiştir.

Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum: Binayı kesen koridoru nedeniyle yer yer binanın mevcut duvarlarında kesikler açılmış ve Nazi gizliliğini ortadan aldırma istediğinden ötürü mekansal kurguda oynamalar yapılmıştır.

Renk, malzeme, materyal bütününe uyum: çelik ve cam malzeme kullanılan restorasyonda şeffaf bir görünüm elde edildiği için bir zıtlık barındırmamaktadır.

Özgünlük: tasarım ve tasarım anlayışıyla oldukça özgün ve kendine has bir merkez olmuştur.

Kullanılabilirliğini arttırmak: Âtıl durumda olan tarihi yapıda bugün sayısı her gün artmakta olan bir yapı haline gelmiştir. İşlev değişikliğindeki doğru adımlar bunu tetiklemiştir.

Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik: hiçbir zaman tam olarak bitmemiş bir yapı olan dokümantasyon merkezi, alman halkının sevmediği kirli bir tarihin önemli bir ürünü olarak yer almaktadır. Bu restorasyon çalışmasıyla birlikte tarihi değerlerin iyi ve kötü arka planına bakmaksızın sunulması ve bugünün ve geleceğin insanları için bir ders niteliği taşıması ideolojisiyle hedeflenen sürdürülebilir fiziksel, sosyal ve kültürel anlamda sağlanmıştır.

Binaya ilişkin uluslararası antlaşma ve bildirgelerin analizi sonucu hazırlanmış olan kriterler ve bu kriterlerin sonucu aşağıdaki çizelge 4’te yer almaktadır.

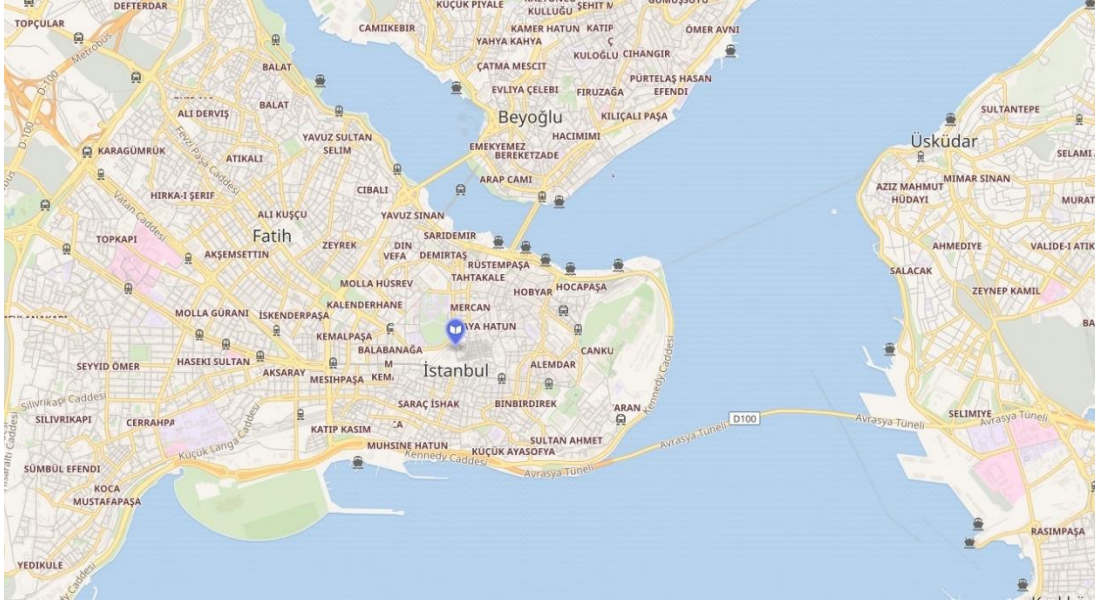
Çizelge 4 Nürnberg Nazi Dokümantasyonu analizi

Tarihi Bina	Restorasyon Türü		Antlaşmalardan elde edilen Kriterler									
	İşlev Değişikliği	Yeni Ek	Tarihi binaya saygılı yaklaşım	Tarihi binadan ayırt edilebilirlik	Kütle, biçim, ritim açısından uyum	Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtırma	Strüktürel ve estetik değer	Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum	Renk, malzeme, materyal bütününe uyum	Özgünlük	Kullanılabilirliğini arttırmak	Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik
Nürnberg Nazi Dokümantasyonu	Var	Var										
	Yok	Yok										
	Var	Var	X	✓	X	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓

Uluslararası antlaşmaların içeriğinden elde edilen değerlendirme kriterlerine göre yapılan analizde; Nürnberg Nazi Dokümantasyonu binasına yapılan yeni ek müdahalesinin ve işlevin uluslararası antlaşmadan elde edilen kriterlere birebir uymamasına karşın hem mimari-sosyal-kültürel hem de ekonomik ve çevresel açıdan olumlu olduğu görülmektedir.

5. Beyazıt Devlet Kütüphanesi

Beyazıt devlet kütüphanesi, 1506'da Sultan II. Beyazıt tarafından yapılan Beyazıt caminin bitişiindeki meydanda yer almaktadır. “Kütüphane-i Umumi-i Osmani” adıyla 1884 tarihinde kurulmuştur. Bu kütüphane İstanbul'un en eski kütüphanelerindedir. Kütüphane ilk olarak Naima Tarihi ciltleri yerleştirildi. Daha sonraları kütüphaneye çevre tekke ve zaviyelerden gelen kitaplar, satın alınanlar ve bağışçılar aracılığıyla zenginleştirildi. Açılışından 3 yıl sonra kitap sayısı 4164 rakamlarına ulaştı ve kütüphaneye büyük ilgi gösterilmeye başlandı. Sonraki yıllarda peş peşe yaşanan savaşlar kütüphaneyi bir depo haline çevirdi. 1946 yılında kütüphane müdürlüğüne atanan Muzaffer Gökman önderliğinde aynı yıl kütüphanede büyük bir restorasyon çalışması yapılmıştır. Geniş okuma odası; konferanslar ve müzik konferansları artık mümkün. Külliye'nin bir bölümü de 1948 ve 1953 tarihli Bakanlar Kurulu kararları ile kütüphaneye tahsis edilmiştir. 1950'de 40.000 kitap içeren en son katalog faaliyete geçirildi [URL-31].

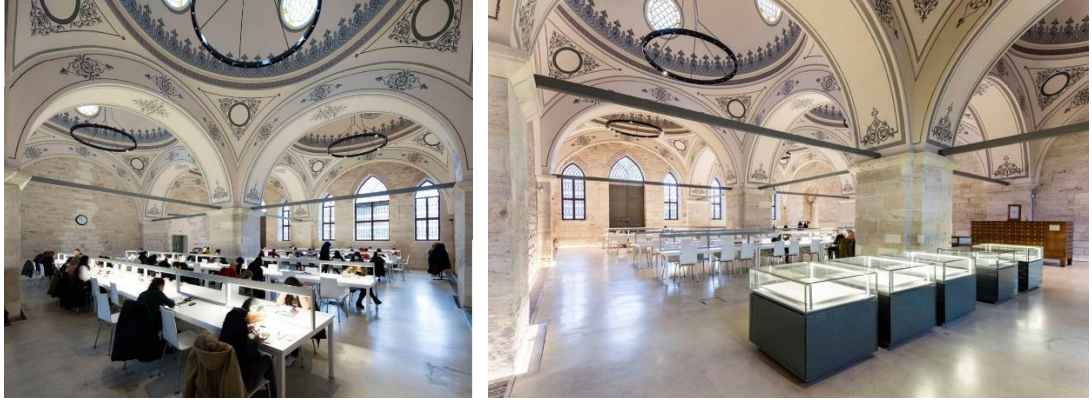
Şekil 57 Beyazıt devlet kütüphanesi İstanbul haritası görünümü [URL-31]

1999 İstanbul depreminin verdiği hasar nedeniyle tarihi yapılar bu ender kalıntıları korumak için gerekli fiziki koşulları sağlayamamıştı. Günü kurtarmak adına yapılmış eklemeler tarihi yapı yanında oldukça basit durmaktaydı [URL-32]. Bu tarihi öneme sahip yapı için 2009 yılında kütüphane binasının restorasyonu İstanbul Devlet Özel Bürosu tarafından başlatılmıştır.

Şekil 58 Beyazıt devlet kütüphanesi eski görünümü [URL-31]

Restorasyon çalışmaları: 2006 yılında başlayan tasarım çalışmaları büyük bir hassasiyetle yapıldı. Bir arındırma projesi de olabilecek bu yapıdan neyin kalacağı ve neyin gideceğini belirlemek tarihi yapı uzun geçmişi için oldukça önem taşıyordu. Bu nedenle uzun süreli bir analiz dönemi oldu. Toplam inşaat alanı 2000 m² olan yapının inşaatı 2009 yılında başlayıp 2016 tarihinde tamamlanmıştır.

Şekil 59 Beyazıt devlet kütüphanesi restorasyon sonrası çalışma salonu [URL-32]

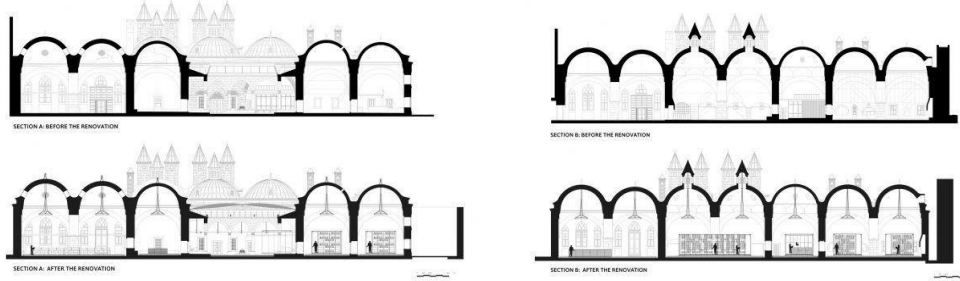
Kütüphanenin tarihi yapısına saygı duyulması ve aşırı müdahalenin önlenmesi için tüm düzenlemeler yapılmıştır. Kütüphanenin kuzeydoğu cephesinde de küçük bir eklenti tasarlanmıştır. Beyazıt Devlet Kütüphanesi içindeki dolaşımın daha iyi işlemesi için giriş binanın avlusuna taşınmıştır.

Yapının orijinal duvarlarıyla uyumlu malzemelerde iyileştirmeler yapılırken, cam gibi çevreyle uyumlu ve teknolojik potansiyel yaratan modern malzeme ve teknikler benimsenmiştir.

Şekil 60 Beyazıt devlet kütüphanesi iç ve dış görünüş [URL-33]

Avlu çatısının montajında olduğu gibi, tüm odaların orijinal unsurlarının tamamına az müdahale ve binaya yük olmayacak tasarım ve teknoloji teknikleriyle yaklaşıldı (Şekil 6)

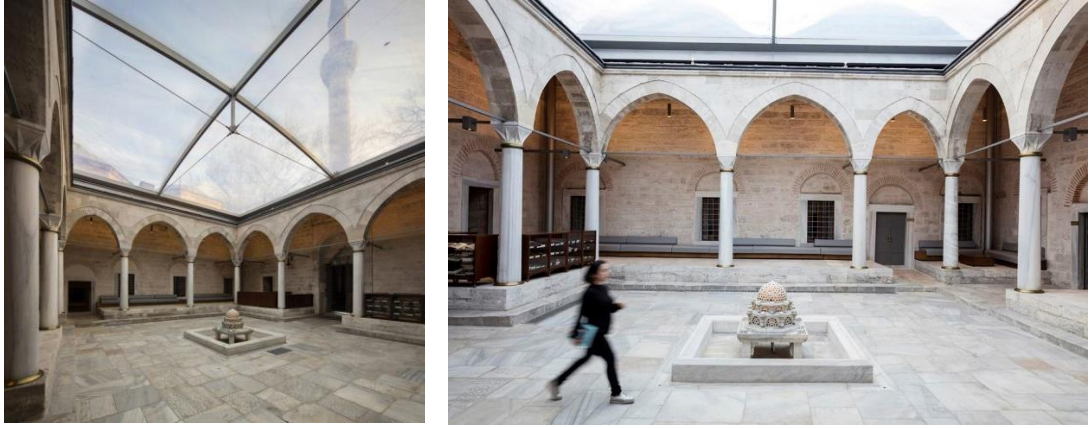
Şekil 61 Beyazıt devlet kütüphanesi A ve B kesiti [URL-33]

Tabanlıoğlu Mimarlık tarafından ve iç mekânın en önemli unsurlarından biri halini alan siyah cam kutulardır. Kütüphanenin belirli yerlerinde konumlandırılan bu özel yapılar özel ciltler, eski el yazmalarını saklaması ve sergilenmesi için kullanılıyor (Şekil 62).

Şekil 62 Beyazıt devlet kütüphanesi siyah cam kutu [URL-33]

Şeffaf camdan özel ışıklandırma ve havalandırma ile tasarlanmış bu kutular kütüphane içerisinde modern görünüşü ve dönemin teknolojisini oldukça güzel sunmaktadır. Tüm kütüphane içerisinde aydınlatmalar için özel çalışılmış ve yapay aydınlatmadaki kaliteyi üst düzeyde tutmak hedeflenmiştir [URL-32].

Şekil 63 Beyazıt devlet kütüphanesi avlusu [URL-33]

Tarihi kütüphanenin çatısını oluşturan büyük kubbe ve yapısal yapısı özenle restore edilmiş ve bu hassa dokunuş kütüphanenin iç tasarımı da önemli ölçüde iyileştirilmiştir. Kütüphanedeki mevcut beton çatı, daha hafif, şeffa bir malzeme olan cam ile kaplanmıştır. Bu, kütüphaneye giren ışık önemli ölçüde arttığına, binanın avlusundan kütüphanenin içini görmeyi sağlar (Şekil 60, 63).

- **Uluslararası Antlaşma ve Bildirge Kriterlerince Değerlendirilmesi**

Tarihi binaya saygılı yaklaşım: Beyazıt devlet kütüphanesi restorasyonu için yapılan tasarım çalışmalarının tamamı yapının orijinal işlev ve formuna saygılı bir yaklaşım temeliyle atılmıştır.

Tarihi binadan ayırt edilebilirlik: yapıya gelen yeni ilaveler ve dokunuşlar günümüz teknolojisini yansıtan dokunuşlar olup fark edilebilirliği vardır.

Kütle, biçim, ritim açısından uyum: kütüphanede kullanılan yeni ilave ve eklerde yapıya baskın gelebilecek herhangi bir üslup ve biçimde tercih edilmemiştir. Bu nedenle yapının kütleli biçimine, ritmine oldukça uygundur.

Strüktürel ve estetik değer: kaliteli ve uzun vadede korumayı hedefleyen çalışmalarda strüktür ve estetik değerler önemsenmiştir. Restorasyon öncesi derme çatma olarak yapılan tüm müdahaleler temizlenmiştir

Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum: mekânsal kurgu araştırılmış ve iç alandaki kütüphane dolaşımını daha sağlıklı hale getirmek amacıyla yeni giriş alanı belirlenmiş, ekle müdahaleler yapılmıştır.

Renk, malzeme, materyal bütününe uyum: tüm renk ve materyaller kütüphaneye daha göze görünür hale getirerek tarihi yapıya ışık ve renk olarak pozitif katkı sağlamıştır.

Özgünlük: gerekli noktalarda ihtiyaç oranında özgünlük sağlanmış, siyah cam kutu ile görünüş özgünleştirilmiştir.

Kullanılabilirliğini arttırmak: kütüphanenin dem modern anlamdaki yeni, temiz görüntüsü hem sunumlardaki estetik nedeniyle kullanılabilirlikte olumlu bir artış sağlamıştır.

Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik: kütüphanedeki kullanımın artması ve sahip olunan değerli eserlerin şeffaf ve estetik bir biçimde sunulmasıyla sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılmıştır.

Binaya ilişkin uluslararası antlaşma ve bildirgelerin analizi sonucu hazırlanmış olan kriterler ve bu kriterlerin sonucu aşağıdaki çizelge 5’te yer almaktadır.

Çizelge 5 Beyazıt Devlet Kütüphanesi analizi

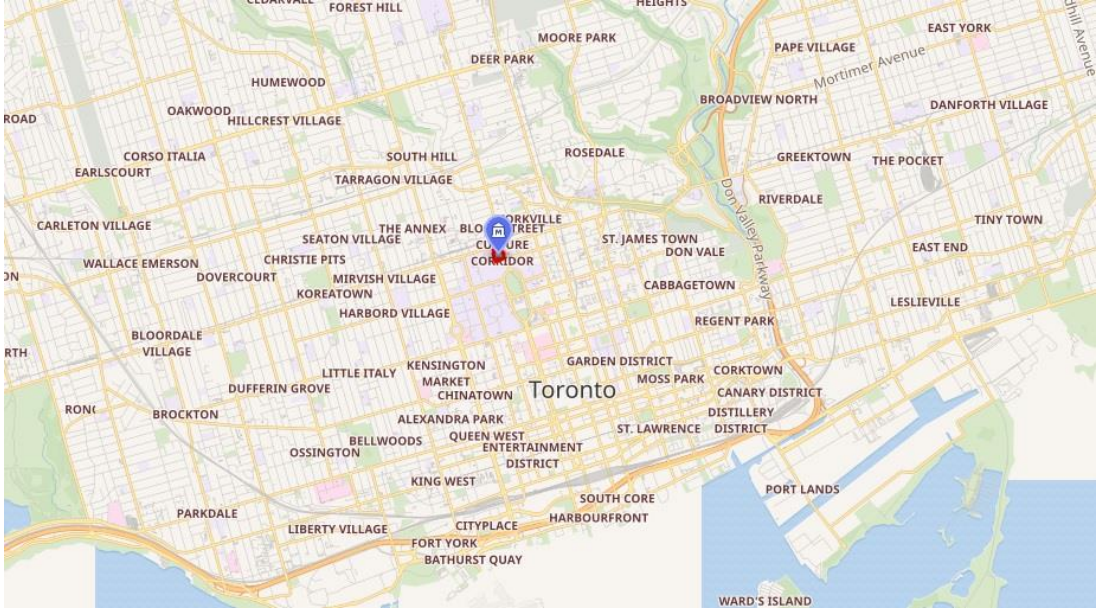
Tarihi Bina	Restorasyon Türü		Antlaşmalardan elde edilen Kriterler										
	İşlev Değişikliği	Yeni Ek	Tarihi binaya saygılı yaklaşım	Tarihi binadan ayırt edilebilirlik	Kütle, biçim, ritim açısından uyum	Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtma	Strüktürel ve estetik değer	Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum	Renk, malzeme, materyal bütününe uyum	Özgünlük	Kullanılabilirliğini arttırmak	Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik	
Beyazıt Devlet Kütüphanesi	Var	Var											
	Yok	Yok											
	Yok	Var	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Uluslararası antlaşmaların içeriğinden elde edilen değerlendirme kriterlerine göre yapılan analizde; Beyazıt devlet kütüphanesi binasına yapılan yeni ek müdahalesinin ve işlevin mimari-sosyal-kültürel ve çevresel açıdan olumlu olduğu görülmektedir.

6. Kanada Royal Ontaris Müzesi

1912 yılında Toronto da kurulan ve 1914’te açılan Kanada Royal Ontaris müzesi Queens Parkının kuzeyinde NeoRomanesk dönemden kalma tuğla & taş bir yapıdır. (Şekil 64). Kurulduğu günden beri yakın ilişkiler yürüttüğü Toronto üniversitesi ile 1968 tarihinde üniversite bünyesine dahil edilmiştir. Yıllar içerisinde birçok

genişletme projesi yapılan tarihi bina tüm süreç boyunca müze işlevini korumuştur.
[URL-34]

şekil 64 Kanada Royal Onteris müzesi harita görünümü [URL-34]

Restorasyon çalışmaları: 2002 yılında Toronto'da bir yarışma projesi düzenlenmiş ve bu yarışma projesini Polonya-Amerika asıllı mimar Daniel Libeskind kazanmıştır. 2007 tarihinde saha çalışmaları başlamıştır. Yapıya eklenen yeni eklenti yaklaşık 100.000 metrekarelik bir alan kaplamaktadır. Bu eklentiye Michael Lee-Chin Crystal adı verilmiştir. Dekonstrüktivist bir stili sahip bu eklentinin oldukça büyük bir kütleye sahiptir (Büyükmihçi vd, 2019), [URL-35], (şekil 65).

Şekil 65 Royal Onteris müzesi dış görünüm [URL-37]

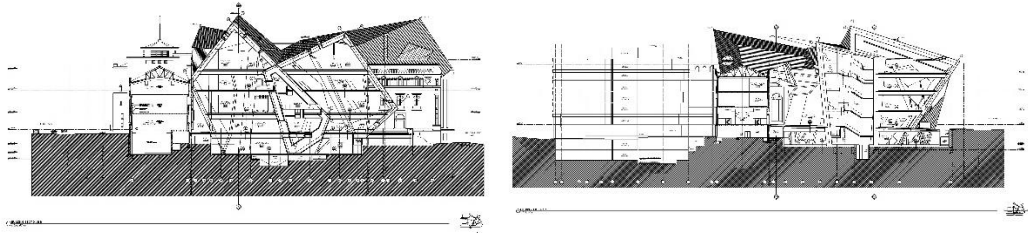
Libeskind ek yapı hakkında, ‘Bu bina, ROM’un (Royal Ontario Müzesi) programatik içeriğini ve alanın tekilliğini kristalize eden tek ve özel bir hikâye anlatıyor. Kristal, ROM’un karakterini, Müze’yi Toronto’nun dinamik merkezi olarak yeniden ortaya çıkarmaya adanmış bir atmosfere dönüştürüyor.’ demiştir (Büyükmihçi vd, 2019).

Binanın ikonik prizmasının şekli, orijinal müzenin mineraloji bölümünün kristallerinden ilham almıştır. Bu tasarımın oluşturulması için 3d teknolojiden yararlanılmıştır (Şekil 66).

Şekil 66 Kompozit ve çelik cephe montajı [URL-35]

Prizmatik şekli oluşturan beş kristal, çelik desteklerle özel bir açıyla birbirine bağlanmıştır. Ancak yapısal olarak tarihsel yapıya bağlı değildir. Geçmişe saygı duyarak, yeni ve mevcut binalar arasında kurulan ilişkiler mümkün olduğunca az müdahale ile sağlanmalıdır. Bu nedenle yanal yükün hassas duvara iletilmemesi için yeni binanın destek sistemini benzersiz bir şekilde çözülmüştür. Yeni yapıda, yapısal formu dengelemek için kompozit çelik ve betonarme birlikte kullanılmıştır (Büyükmihçi vd, 2019).

Şekil 67 Royal Onteris müzesi kesit planları [URL-36]

Şekil 68 Yeni ile eski yapının iç mekân görünüşü [URL-36]

Bir anda yerden fırlayan bir kristal gibi görünen bu eklenti ziyaretçilerin dikkatini çekmeyi başardı. Bu genişleme, ziyaretçiler için yeni bir giriş yaratırken, aynı

zamanda müze içindeki galeri ve sergi alanını cephenin şeffaf yapı malzemeleri ile sokak seviyesine yükseltti [URL-35].

- **Uluslararası Antlaşma ve Bildirge Kriterlerince Değerlendirilmesi**

Tarihi binaya saygılı yaklaşım: büyük bir eklenti olarak karşımıza çıkan prizma yapı tarihi yapının üzerine binerek müzenin tarihi izleniminden çok çağdaş görünüşünü temsil etmiş ve ana binayı baskılamıştır.

Tarihi binadan ayırt edilebilirlik: oldukça büyük ve asimetrik olan yeni ek ayırt edilmesi kolay bir haldedir.

Kütle, biçim, ritim açısından uyum: kütle ve biçim olarak aykırı bir görünüm ve planda olan eklenti, eski yapıyı gabari olarak geçmektedir.

Strüktürel ve estetik değer: yeni eklemenin 3d teknolojilerle tasarlanan formu için son teknoloji çözümler üretilmiş ve sağlam yapılmıştır.

Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum: Tarihi yapını mekânsal planı korunmuş yeni ek mevcut büyüklüğü sayesinde yeni mekân olanakları sağlamıştır.

Renk, malzeme, materyal bütününe uyum: %75 kompozit %25 cam olarak tasarlanan yeni ek orijinal yapının tuğla görünümünde oransal olarak baskın kalmaktadır.

Özgünlük: tasarım oldukça özgün dönemin tasarım anlayışını yansıtan bir yapıdır.

Kullanılabilirliğini arttırmak: ilgi çeken bir görünüşe sahip olan müze ziyaretçiler tarafından kullanımı arttırmıştır.

Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik: Fiziksel sürdürülebilirlik sağlanmış olmasına karşın tarihi binanın çok önüne geçen bir biçimde tasarlandığı için tarihi değer geri plana itilmiş ve daha çok ilgi çeken ve konuşulan yeni ekin özgün tasarımı ve malzemesi olmuştur.

Binaya ilişkin uluslararası antlaşma ve bildirgelerin analizi sonucu hazırlanmış olan kriterler ve bu kriterlerin sonucu aşağıdaki çizelge 6’te yer almaktadır.

Çizelge 6 Royal Onteris Müzesi analizi

Tarihi Bina	Restorasyon Türü		Antlaşmalardan elde edilen Kriterler									
	İşlev Değişikliği	Yeni Ek	Tarihi binaya saygılı yaklaşım	Tarihi binadan ayırt edilebilirlik	Kütle, biçim, ritim açısından uyum	Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtırma	Strüktürel ve estetik değer	Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum	Renk, malzeme, materyal bütününe uyum	Özgünlük	Kullanılabilirliğini arttırmak	Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik
Royal Onteris Müzesi	Var	Var										
	Yok	Yok										
	Yok	Var	X	✓	X	✓	✓	✓	X	✓	✓	X

Uluslararası antlaşmaların içeriğinden elde edilen değerlendirme kriterlerine göre yapılan analizde; Royal Onteris müzesi binasına yapılan yeni ek müdahalesinin ve işlevin mimari-sosyal-kültürel açıdan tarihi değerın sürdürülebilirliğine büyük katkısı olmamasına karşın kullanılabilirliğin artması ve çevrenin ilgisini kazanması ekonomik açıdan olumlu sonuç verdiğini göstermektedir.

D. Bölüm Sonucu

Seçilen farklı ülkelerdeki tarihi binalar, 1931 Carta Del Restauro dan Burra tüzüğüne kadar olan uluslararası antlaşmaların yeni ek ve işlev konularıyla alakalı almış olduğu kararlar ve bu karardan elde edilen kriterler doğrultusunda incelenmiştir. Altı önemli tarihi binanın analizleri değerlendirilecek olursa;

Uluslararası antlaşmaların analizi ile elde edilen kriterlerden,

Tarihi binaya saygılı yaklaşım; altı adet örnek içerisinde her biri için olumlu sonuç elde edilememiştir. Bu maddede aykırılığa sebep olan nedenler mimari tasarımda tarihi binanın önüne geçen ek tasarımları, zıtlık anlayışıyla yaklaşılın mimari üsluplar olduğu tespit edilmiştir. Royal Onteris ve Amsterdam Stedelijk müzesi ve Nürnberg Nazi dokümantasyon merkezi örneklerinin bu madde için tam uyum içerisinde olmadığı söylenilebilir.

Tarihi binadan ayırt edilebilirlik; ele alınan her örnekte tarihi binadan ayırt edilebilecek bir ya da birden fazla unsur olduğu görülmüş ve her örnek için tam uyum içerisinde olduğu yapılan analizlerle tespit edilmiştir.

Kütle, biçim, ritim açısından uyum; saygılı yaklaşımda olmayan her olumsuz örnek bu kriter içinde negatif bir tutum göstermiştir. Tasarımda abartılı kütle yaklaşımları, ek

yapının ön plana çıkarılması ile oluşan biçimsel ve ritimsel bozulma Royal Onteris ve Amsterdam Stedelijk müzesinde oldukça kendini göstermektedir.

Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtma; Tüm örneklerde yapılan ek veya işlev gibi uygulamalarda dönemin teknolojisi ve tekniği bariz bir biçimde görülmektedir.

Strüktürel ve estetik değer; Kullanılan malzemelerin döneme uygun olması ve yapının tadilatı için gerekli özenin sergilenmesi bu kriteri ele alınan her örnekte olumlu bir şekilde görmemizi sağlar. Estetiksel değer, tarihi binadaki restorasyon öncesi günü kurtarmak için yapılmış gelişi güzel uygulamaların kaldırılması ve binanın sağlamlştırılmasıyla sağlanmıştır.

Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum; özellikle yeni ek uygulamalarında bu kriter için olumsuz bir duruma rastlanmazken aynı zamanda işlev değişikliğinde de gereken özenin altı örnek için de sağlandığı görülmektedir.

Renk, malzeme, materyal bütününe uyum; bu kriterdeki uyumsuz örnekler tarihi binanın kendi mevcut düzeninden farklılaşan Royal Onteris ve Amsterdam Stedelijk örneklerinde görülmektedir. Bu binaların ek tasarımında oldukça modern malzemeler kullanılması ve kullanılan malzemenin materyal ya da renginde uyumluluk açısından herhangi bir tasarımsal çabanın olmadığı gözlemlenmiştir.

Özgünlük; Her ek ve işlev mevcut yapının taklit edilmesinden uzak, tasarım olarak dönemini yansıtan özgün örnekler olarak karşımıza çıkmıştır.

Kullanılabilirliğini arttırmak; tarihi binaların ya gerekli ihtiyacı karşılayamamasından ya da artık sahip olduğu işlevin karşılığının olmamasından kaynaklı kullanıcı sayısında azalma, ilgide eksilme görülüyordu. Bu durum örneklerin analizinde yeni ek ve işlevin uygulanmasının ardından pozitif anlamda gelişme sağlamış ve çevresinin büyük ilgisini kazanış olduğu tespit edilmiştir.

Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik; Fiziksel sürdürülebilirlik her altı örnekte de sağlanırken sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik Royal Onteris ve Amsterdam Stedelijk gibi örneklerde uluslararası antlaşmaların beklentisi oranında sağlanamamıştır. Bunun nedeni olarak tarihi binanın önüne geçen tasarımlar olduğu söylenebilir. Tarihi binayı geride bırakarak zaman içerisinde adını yeni haliyle hatırlanabilecek bir tutum sergilemiş olmalarıdır.

Yukarıda yapılan açıklamalara göre görülmek analiz çizelgesi aşağıda yer almaktadır (Çizelge 7).

Çizelge 7 Tarihi Binaların Antlaşmalardan Elde Edilen Kriterlerce Toplu Analizi

TARİHİ BİNALAR	☐ Uyumsuz ☒ Orta derecede uyumlu ☒ Uyumlu	ANTLAŞMALARDAN ELDE EDİLEN KRİTERLER									
		Tarihi binaya saygılı yaklaşım	Tarihi binadan ayırt edilebilirlik	Kütle, biçim, ritim açısından uyum	Uygulandığı dönemin teknolojisini yansıtırma	Strüktürel ve estetik değer	Mekânsal organizasyon ve kompozisyonuna uyum	Renk, malzeme, materyal bütününe uyum	Özgünlük	Kullanılabilirliğini arttırmak	Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik
Berlin Parlamento Binası	☐										
	☒										
	☒	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Amsterdam Stedelijk Müzesi	☐	✓		✓				✓			
	☒					✓	✓				✓
	☒		✓		✓				✓	✓	
Santral İstanbul	☐										
	☒										
	☒	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Nürnberg Nazi dokümantasyon merkezi	☐										
	☒	✓		✓			✓				
	☒		✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓
Beyazıt Devlet Kütüphanesi	☐										
	☒										
	☒	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Royal Ontario Müzesi	☐	✓		✓				✓			
	☒					✓	✓				✓
	☒		✓		✓				✓	✓	

V. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tarihi binalar, temsil ettikleri dönemin somut nesnel değerleridir. Bu değerler dönemin yaşam biçimine, ekonomik yapısına, kültürel bakış açılarına ışık tutarlar. Tarihi binalardaki kat biçimlendirme şemaları, dış cephede kullanılan süslemeler, yapının teknik uygulamaları ve kullanılan malzemeleri bulunduğu dönemi anlamak ve tanımak için oldukça önemlidir. Konunun uzmanları tarafından analiz edilip, değerlendirildiğinde binalar sosyo-kültürel birer aktarım aracı olarak görev alırlar.

Birçok değerli unsuru içerisinde barındıran tarihi binaların korunması toplumsal bir sorumluluktur. Bu sorumluluğun nedeni bir toplumun oluşumu, tarihi, kültürel örüntüleri olmadan toplumlar ayakta kalamazlar ve geleceğe ulaşmayan her değer unutulmaya mahkumdur. Tarihi binaların ayakta kalması ve nesiller boyunca aktarılması dünün ve bugünün birleşmesini sağlayarak anlamlı bir bütün ortaya çıkarır. Her bir birey bu aktarım sürecinden sorumludur. Bireysel sorumluluklar ve kurumsal sorumluluklardan farklıdır. Bireysel sorumluluk tarihi bir binaya gösterilen özen ve bilinçli yaklaşımla sağlanabilir. Kurumsal sorumluluklar daha geniş ölçekte ve özende olmalıdır. Tarihi bir binanın sürdürülebilirliği binayı âtil durumda bırakmadan hem kültürel hem de fiziksel sürdürülebilirlikle sağlanır. Kurumlar yapının ihtiyacının farkında olmalı ve ihtiyaç doğrultusunda hareket etmelidirler. Doğru bir yaklaşım sergilenmeyen durumlar gelecek nesiller için bir kültür karmaşasına ve yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilir. Ayrıca yapının değerlendirilmesi bir nevi çevresel sorumlulukları da yerine getirmeyi sağlar. Şöyle ki her bir yapı bir yapı stoğudur ve bu stok yok edilip yerine bir başkasının gelmesi doğadaki kirlenmeyi, ekonomik anlamda da gereksiz giderleri beraberinde getirir.

Tarihi binaları korumanın ve hayata kazandırmanın birçok yöntemi vardır. Restorasyon kavramının ortaya çıkması bu koruma yöntemlerini belirli bir sistemde ilerlemesini ve gelişmesini sağlamıştır. 1931 yılı öncesinde, restorasyon adının almadan önce yapılan uygulamalar mimarların görüşü, kişisel yaklaşımı ve geriye dönüşü olmayan sübjektif çalışmaların varlığıyla kendini göstermekteydi. Restorasyon

kavramıyla birlikte belirli teknikler ve her dönemin yeni teknolojik gelişmeleriyle yön bulmuştur. Amaç her zaman tarihi binayı en iyi şekilde korumak ve hem kültürel hem de fiziksel aktarımını sağlamak olmuştur. Bu doğrultuda yapının ihtiyacına göre ufak sağlamaştırma tekniğinden yeni ek ve işleve kadar uzanan restorasyon çeşitliliği olmuştur.

Tarihi değerler sadece bir toplumun belirli kesimlerini değil toplumun bütünü temsil etmektedir. Ulusalçılıktan çıkıp uluslararası bir bakış açısı kazanılmasıyla birlikte UNESCO varlık göstermeye başlamıştır. Tüm dünyada tarihi değerleri korumayı hedef edinen ve bu doğrultuda yöntemler geliştiren topluluk düzenli olarak toplantılar gerçekleştirmektedir. Uluslararası gerçekleşen bu toplantılar sonucunda uluslararası antlaşma, sözleşme ve bildirgeler ortaya çıkmıştır. Birçok ülkenin bir araya gelerek kabul etmiş olduğu bu antlaşmaların maddeleri konunun ilgilileri için global ölçekte yayınlanmaktadır. Bu maddelerin varlığı hem restorasyon kavramının durmaksızın gelişmesine ve en doğru, koruma kavramının yıllar içerisindeki ihtiyacına göre gelişmesine ön ayak olmaktadır. Tüm mimarlar için rehber niteliği taşımaktadır.

Uluslararası antlaşmaların maddelerinin incelenmesiyle tarihi bir binanın iyi bir şekilde sosyo- kültürel aktarıla bilmesi için, saygılı bir yaklaşım, kütleli ve biçimsel bir uyum, renk ve malzeme seçiminde denge ve birçok unsurun birleşip bir bütünü temsil etmesiyle olabilmektedir. Restorasyondan istenilen, gelecek nesilleri yanıltmayan böylelikle de geçirmiş olduğu restorasyon tarihiyle birlikte katmansal bir tarih meydana getirmektir. Bu demek oluyor ki her bir restorasyon yapıldığı dönemin teknolojisini, malzemesini yansıtmalı, özgün olmalıdır. Fiziksel, sosyal ve kültürel sürdürülebilirliği sağlamalı ve yapının kullanılabilirliğini arttırmalıdır.

Bu tez çalışmasında ek almış altı tarihi yapı uluslararası antlaşmalardan elde edilen kriterler bağlamında analiz edilmiştir. Sonuç olarak; tarihi binalara yapılan değişikliklerde, uluslararası antlaşmaların belirlediği ilkeler ve maddelerin, örnek olarak analiz edilen yapılarda büyük ölçüde dikkate alındığı görülmüştür. Uluslararası antlaşma ve bildirgelerin maddeleri gözetilerek yapılan restorasyon çalışmalarında tarihi binanın değerini kaybetmeden gelecek nesillere aktarılması yanında, bulunduğu kente hatta ülkeye sosyo-kültürel ve ekonomik katkı sağlaması bağlamında olumlu sonuçlar verdiği görülmüştür.

Yapılan analiz çalışmaları değerlendirildiğinde, uluslararası antlaşma ve bildirgelere tam uyumluluk gösteren örneklerin; tarihi mirasın sürdürülebilirliği açısından hem de sosyo-ekonomik açıdan olumlu örnekler olduğu görülmektedir. Bu uygulamalarda ülkenin ekonomisine kültürel turizm yönüyle katkı sağlamaktadır.

Altı örnek içerisinde uyumsuzluk gösteren bir örnek yer almamaktadır ancak orta ölçekli uyumluluk gösteren örnekler için; tarihi binanın sürdürülebilirliği açısından yeni işlev veya ek, tarihi binayı baskılayan tasarımlarda olması nedeniyle gelecek nesillere aktarılan binanın değerinde azalmaya sebep olmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilirlik açısından tam uyumluluk gösteren örneklerle geride kalmaktadır.

Sosyo-ekonomik açıdan ise ülkenin mevcut değerlerini kullandığı ve yok olmak üzere olan bir yapının tekrar kullanımını sağladığı için aynı zamanda yeni ek veya işlev alan binanın kullanımını arttırıp, yerel hak ve turistlerin ilgisini çektiği için oldukça olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Bu tezle birlikte tarihi binalarda restorasyon uygulamalarının bir ülkenin sosyo-ekonomik açıdan ve kültürel sürdürülebilirlik açısından ne kadar önemli ve gerekli olduğu görülmektedir. Restorasyon uygulamalarında uluslararası antlaşma ve bildirgelerde alınmış olan kararların uygulanmasıyla hatasız ve beklentiyi karşılayan uygulamalar ortaya koyduğu görülmüştür. Uygulamalarda uluslararası antlaşma ve bildirimlere tam uyumluluk gösterilmeyecek olsa bile mimarların tarihi binayı restore ederken tasarımlarında fiziksel ve kültürel sürdürülebilirliği ihmal etmemeleri bu tez sonucunda önerilmektedir.

VI.KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AHUNBAY, Z. (2019), Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, İstanbul, YEM Yayınları, 11. Baskı.
- ZEREN, M. T. (2010), Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu, İstanbul, Yalın Yayıncılık, 1. Baskı.
- Rodwell, D. (2007). Conservation and Sustainability in Historic Cities, London, Blackwell Publishing.
- SİREL, A. ve SİREL, O. Ü. (2021), İlham Veren Binalar ve Mimari Yarışma Öyküleri, İstanbul, İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 1.baskı.

MAKALELER

- AHMED, I.A., (2018). “Heritage Building Adaptation: Decision-Making for Contemporary Interventions”, **Journsl of Engineering Sciences Assiut University Faculty of Engineering**, cilt 46, sayı 6, ss. 719-737.
- BÜYÜKARSLAN, B., GÜNEY, D. E. (2013). “Endüstriyel Miras Yapılarının Yeniden İşlevlendirilme Süreci ve İstanbul Tuz Ambarı Örneği”, **Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi**, cilt 6, sayı 2, ss. 31-58.
- DOĞAN, E. (2018). “Yeniden İşlevlendirme Yoluyla Kültürel Mirasın Korunması: Belgrad Vuk ve Dositej Müzesi Örneği”, **Osmanlı Mirası Araştırma Dergisi**, cilt 5, sayı 11, ss.165-174.
- DEDEOĞLU, F. E., (2019). “Yeniden İşlevlendirilen Kilise Yapılarında İç Mekan Müdahalelerine Yönelik Analizler: Sivrihisar Ermeni Kilisesi Örneği”, **Dergipark**, sayı 23, ss. 77-103.
- GAZİ, S.G., BODUROĞLU, E. (2015). “İşlev Değişikliğinin Tarihi Yapılar Üzerine Etkileri ‘Alsancak Levanten Evleri Örneği’”, **Megaron**, cilt 10, sayı 1, ss. 57-69.

- GEDİK, S.G., YILDIZ, D. (2016). “Assessing the Role of Users in Sustainable Revitalization of Historic Urban Quarters: The Case of Bursa- Khans District”, **İtü A|Z**, cilt 13, sayı 1, ss.195-208.
- KAÇAR, A., SEMERCİ, F. (2022). “Tarihi Yapılara Eklemlenen Yeni Ek Yapının Uyumluluğu: Elbphilharmonie Kültür Merkezi”, **The Turkish Online Journal of Design Art and Communication**, cilt 12, sayı 2, ss. 240-257.
- BÜYÜKMIHÇI, G., AKŞEHİRLİOĞLU, A., MENGÜÇ K.G. (2019). “Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Birleşim Biçimleri Bağlamında Modern Yaklaşımlar”, Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Kayseri
- PENA, M., SVETLANA, G., MURGUL, V. (2015). “Revitalization of Historic Buildings as an Approach to Preserve Cultural and Historical Heritage”, **Procedia Engineering**, sayı 177, ss. 883-890.
- SAĞLAM, K., TAVŞAN, C. (2019). “Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Karşılaştırılması”, **Yakın Mimarlık Dergisi**, cilt 3, sayı 1, ss. 48-65.
- TANRISEVER, C., SARAÇ, Ö., AYDOĞDU, A. (2016). “Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Yapıların Sürdürülebilirliği”, **Akademik Bakış Dergisi**, sayı 54, ss. 1068-1082.
- TANAÇ, Z.M., (2013). “Adaptive re-use of monuments “restoring religious buildings with different uses” ”, **Journal of Cultural Heritage**, cilt 14, sayı 3, ss. 14-19.
- Wilczkiewicz, M., Mamcarczyk, M.W. (2015). “Revitalization-Definition,Genesis, Examples, Geomatics”, **Landmanagement and Landscape**, sayı 2, ss. 71-79.
- ZOGROBA, M. (2016). “Problems of the Revitalization of Historic Centres in Small Towns in the North-Eastern Poland”, **Gazi University Journal of Science**, cilt 29, sayı 4, ss. 723-729.

TEZLER

- AKBIYIK, N. (2013). “Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusu ve Bağlam İlişkisinin Güncel Uygulamalar Üzerinden İrdelenmesi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- GÖKDAĞ, B. (2019). “Tarihi Yapıların Sürdürülebilir Mimarlık İlkelerine göre Yeniden İşlevlendirilmesi: Boğaziçi Üniversitesi Erkek Yurdu (Hamlin Hall) Örneği”(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Güzel Sanatlar Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- İNAN, Z. (2013). “İşlevini Yitirmiş Tarihi Yapıların Büro Yapılarına Dönüştürülmesindeki Mekânsal Sorunlar”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- KAŞLI, B. (2009). “İstanbul’da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekân Müdahaleleri Santralistanbul Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- KANDEMİR, Ö. (2013). “Kültürel Miras Kapsamındaki Yapıların, Çağdaş Yaklaşımlarla Müze İşlevine Adaptasyonları: “Yeni” Mekânsal Deneyimler”, (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi), Güzel Sanatlar Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- ÖZEL, B. (2006). “Eski Yapıların Yeni İşlevle Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- SELÇUK, M. (2006). “Binaların Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekânsal Kurgunun Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- SOONSANİ, L. (2013). “Questioning the Compatibility of the Infill Architecture in Historic Environment, Case Study: Walled City of Nicosia”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), North Cyprus. Eastern Mediterranean University.

YÜCEER, H. (2005). ‘An Evaluation of Interventions in Architectural Conservation: New Exterior Additions to Historic Buildings’, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir Institute of Technology, İzmir.

ZAKAR, L. (2018). ‘‘Tarihi Binalara Ek Bina Tasarımında Yapısal Bütünleştirme Performansını Değerlendirmek İçin Bir Model Önerisi’’, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

DİĞER KAYNAKLAR

ABRAR, N. (2019). ‘‘Contemporary Architecture and Historical Context: a case study of Contemporary European Buildings’’, 4. International City Planning and Urban Design Conference, June 2019.

BÜYÜKÇAM, F. S., YALÇINKAYA, Ş. (2019). ‘‘Bir Yeniden Kullanım Uygulamasında Dönüşümün İzleri: Samsun Cerrahi Aletler Müzesi’’, Uluslararası 19 Mayıs Mültidisipliner Çalışmalar Kongresi, 17-19 Mayıs, Samsun.

ERKARTAL, P. Ö., ÖZÜER, M. O., (2016). ‘‘Tarihi Dokuyu Taklit Etme/Yok Sayma, FillInTheBlanks’’, Fener- Balat Workshop, İstanbul, 145-155.

KAYA, K. N. (2012). ‘‘İtalya’da Tarihi Yapılarda Yeni Ek Uygulamalarında Çağdaş Çatı ve Cephe Sistemleri ile Tasarım İlkeleri’’, 6. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu, 12-13 Kasım, Bursa.

KILIÇ, E. (2019). ‘‘Uluslararası Öneri ve İkelere Göre Yeniden İşlevlendirilmiş Bir Endüstri Mirası Yapısı: İstanbul Kadir Has Üniversitesi, Mekânlar, Kullanımlar ve Tarihselliğin Yaşanması Üzerine Gözlemsel Bir Çalışma’’, 3. Uluslararası Sanat ve Estetik Sempozyumu, 4-6 Nisan, Gaziantep.

PLEVOETS, B., PETERMANS, A., CLEEMPOEL, V, K. (2012). ‘‘(Re)using Historic Building as a Retail Differentiation Strategy’’, 3th International Conference on Heritage and Sustainable Development, Porto, Portugal.

SHIBUB, M, M. (2019). The Impact of Re-use of Historical and Cultural Buildings Upon Their Sustainability Standards, Study of Historical Buildings Re-use in the City of Tripoli.

TABAK, P. & SİREL, A., (2022), “Adaptive Reuse as a Tool for Sustainability: Tate Modern and Bilgi University Cases”, 5th International Conference of Contemporary Affairs in Architecture and Urbanism, (ICCAUA2022) 11-113 May 2018, Alanya HEP University, Alanya (Online)

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1 “Consolidation of “La Remunta” barrack buildings”, Archello, <https://archello.com/project/consolidation-of-la-remunta-barrack-buildings> , (Erişim Tarihi: 05.01.2022)

URL-2 “Moritzburg Museum Extension / Nieto Sobejano Arquitectos”, Archdaily, <https://www.archdaily.com/132838/moritzburg-museum-extension-nieto-sobejano-arquitectos> , (Erişim Tarihi: 17.12.2021)

URL-3 “Daylight Helps Transform a Once Victorian Prison into a Luxurious Hotel”, Archdaily, https://www.archdaily.com/977487/daylight-helps-transform-a-once-victorian-prison-into-a-luxurious-hotel?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all , (Erişim Tarihi: 20.04.2022)

URL-4 “Beyazıt Devlet Kütüphanesi”, Arkitektuel, <https://www.arkitektuel.com/beyazit-devlet-kutuphanesi/> , (Erişim Tarihi: 28.04.2022)

URL-5 “Küllerinden doğan bir şehir Varşova” , Merhaba Haber, <https://www.merhabahaber.com/kullerinden-dogan-bir-sehir-varsova-283441h.htm> , (Erişim Tarihi: 10.01.2022)

URL-6 “Washington University McKelvey School of Engineering / Perkins Eastman” Archdaily, https://www.archdaily.com/977002/washington-university-james-m-mckelvey-hall-perkins-eastman?ad_source=search&ad_medium=projects_tab , (Erişim Tarihi: 17.12.2021)

URL-7 “Crew Collective”, Archello, <https://archello.com/de/project/crew-collective> , (Erişim Tarihi: 12.05.2022)

- URL-8 “Driehaus Müzesi”, Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Driehaus_Museum , (Erişim Tarihi: 07.03.2022)
- URL-9 “Tarihi Hasanpaşa Gazhanesi Müze Gazhane Olarak Hayat Buldu”, Ekoyapı, <https://www.ekoyapidergisi.org/tarihi-hasanpasa-gazhanesi-muze-gazhane-olarak-hayat-buldu> , (Erişim Tarihi: 14.02.2022)
- URL-10 “Tate Modern”, Arkitektuel, <https://www.arkitektuel.com/tate-modern/> , (Erişim Tarihi: 15.05.2022)
- URL-11 “Salt Galata”, Coolcities, <https://www.cool-cities.de/salt-galata-17095/> , (Erişim Tarihi: 20.05.2022)
- URL-12 “Tuz Ambarı dünya birincisi”, Mimdap, <http://mimdap.org/2010/11/tuz-ambary-dunya-birincisi/> , (Erişim Tarihi: 06.03.2022)
- URL-13 “Beyoğlu belediye binasının”, Ecarch, <https://ecarch.com/works/beyoglu-belediyesi/> , (Erişim Tarihi: 17.12.2021)
- URL-14 “Çin The Great Wall Güzel Sanatlar Müzesi”, Arkitera, <https://www.arkitera.com/proje/the-great-wall-guzel-sanatlar-muzesi/> , (Erişim Tarihi: 23.04.2022)
- URL-15 “Restoration of Castello dei Doria a Dolceacqua / LD+SR architetti”, Archdaily, <https://www.archdaily.com/934655/restoration-of-castello-dei-doria-a-dolceacqua-ld-plus-sr-architetti> , (Erişim Tarihi: 01.06.2022)
- URL-16 “Wien Albertion”, Wikiwand, [https://www.wikiwand.com/de/Albertina_\(Wien\)](https://www.wikiwand.com/de/Albertina_(Wien)) , (Erişim Tarihi: 31.02.2022)
- URL-17 “Leuven Train Station”, Architizer, <https://architizer.com/projects/01-389-leuven-train-station/> , (Erişim Tarihi: 02.02.2022)
- URL-18 Uluslararası antlaşmaların yeni ek ve işlev konularını kapsayan maddeleri, <https://www.unesco.org/en> , (Erişim Tarihi: 17.12.2021)
- URL-19 Uluslararası antlaşmaların yeni ek ve işlev konularını kapsayan maddeleri, <http://www.icomos.org.tr/> , (Erişim Tarihi: 17.12.2021)

- URL-20 “Reichstag map”, Wikipedia, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Reichstag#/map/0> , (Erişim Tarihi: 14.05.2022)
- URL-21 “Geschichte des Gebäudes”, Deutscher Bundestag, <https://www.bundestag.de/besuche/architektur/reichstag/geschichte> , (Erişim Tarihi: 14.05.2022)
- URL-22 Berlin Parlamento binasının yenilenmiş planı ve şeffaf çatı eki, (Erişim Tarihi: 14.05.2022)
- URL-23 “Der Reichstag gestern, morgen und heute”, Rp, https://rp-online.de/politik/der-reichstag-gestern-morgen-und-heute_bid-18034945#1 , (Erişim Tarihi: 15.05.2022)
- URL-24 “Stedelijk müzesi”, Google maps, <https://www.google.com/maps/place/Stedelijk+M%C3%BCzesi/@52.3753755,4.8925784,12z/data=!4m5!3m4!1s0x47c609e567e9302b:0xec3c9aad1ccadbea!8m2!3d52.3580111!4d4.8797554?hl=tr> , (Erişim Tarihi: 17.05.2022)
- URL-25 SUDAŐ, İ. (2013). “The Stedelijk Museum Amsterdam”, Arkitera, <https://www.arkitera.com/proje/the-new-stedelijk-museum-amsterdam/> , (Erişim Tarihi: 17.05.2022)
- URL-26 “Santral İstanbul”, Wikipedia, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Santralistanbul#/map/0> , (Erişim Tarihi: 16.05.2022)
- URL-27 KILIÇ, G. (2014). “Santral Istanbul Museum of Contemporary Arts & Energy Museum Design by Emre Arolat, Han Tumertekin, Murat Tabanlıoğlu & Nevzat Sayın”, My Magic Attic, <https://mymagicalattic.blogspot.com/2014/06/santral-istanbul-museum-of-contemporary.html> , (Erişim Tarihi: 16.05.2022)
- URL-28 “Santralistanbul”, Arkitektuel, <https://www.arkitektuel.com/santralistanbul/santralistanbul-eski/> , (Erişim Tarihi: 16.05.2022)
- URL-29 “Reichsparteitagsgelände”, Google maps, <https://www.google.com/maps/place/Reichsparteitagsgel%C3%A4nde/@49.4406581,11.109158,14z/data=!4m5!3m4!1s0x479f59c4d80a84db:0x7ad04>

- [78b3d32e455!8m2!3d49.4339206!4d11.1127118](https://www.mimdap.org/2015/11/nuremberg-nazi-dokumantasyon-merkezi-gunther-domenig/) , (Erişim Tarihi: 25.05.2022)
- URL-30 “Nuremberg, Nazi Dökümantasyon Merkezi: Günther Domenig”, Mimdap, <http://mimdap.org/2015/11/nuremberg-nazi-dokumantasyon-merkezi-gunther-domenig/> , (Erişim Tarihi: 25.05.2022)
- URL-31 “Beyazıt Devlet Kütüphanesi”, Wikipedia, https://tr.wikipedia.org/wiki/Beyaz%C4%B1t_Devlet_K%C3%BCt%C3%B9phanesi , (Erişim Tarihi: 27.05.2022)
- URL-32 “Dünyanın En Modern 4. Kütüphanesi; Beyazıt Kütüphanesi”, Yapi, http://www.yapi.com.tr/haberler/dunyanin-en-modern-4-kutuphanesi-beyazit-kutuphanesi_171426.html , (Erişim Tarihi: 28.05.2022)
- URL-33 “Beyazıt Devlet Kütüphanesi”, Arkitektuel, <https://www.arkitektuel.com/beyazit-devlet-kutuphanesi/> , (Erişim Tarihi: 28.04.2022)
- URL-34 “Royal Ontario Museum”, Wikipedia, https://tr.wikipedia.org/wiki/Royal_Ontario_M%C3%BCzesi#/map/0 , (Erişim Tarihi: 20.05.2022)
- URL-35 “Royal Ontario Müzesi: Kraliyet Müzesi”, Archi101, <https://archi101.com/yapilar/royal-ontario-muzesi/> , (Erişim Tarihi: 20.05.2022)
- URL-36 “Royal Ontario Museum”, Studio Libeskind, <https://libeskind.com/work/royal-ontario-museum/> , (Erişim Tarihi: 20.05.2022)
- URL-37 “Royal Ontario Müzesi – Kristal”, Arkitektuel, <https://www.arkitektuel.com/royal-ontario-muzesi-kristal/> , (Erişim Tarihi: 20.05.2022)
- URL-38 What's The Matter With Historic Preservation? , <http://www.civicconservation.org/rethinking-preservation> , (Erişim Tarihi: 17.12.2021)

- URL-39 Tarihi Yapılara Çağdaş Ekler, Çatı ve Cephe, http://www.cativecephe.com/yayin/631/tarihi-yapilara-cagdas-ekler_18599.html#.X2tNxAzbiIU , (Erişim Tarihi: 17.12.2021)
- URL-40 https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020142910121_tur.pdf , (Erişim Tarihi: 15.10.2021)
- URL-41 <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Digeruluslararasibildirgeler&dil=tr> , (Erişim Tarihi: 18.08.2021)
- URL-42 http://www.alanbaskanligi.gov.tr/uluslararası_mevzuat.html , (Erişim Tarihi: 15.10.2021)
- DOĞAN, M. (2021). “Endüstriyel bir miras: Silahtarağa Elektrik Santrali – ÇSM”, Gzt, <https://www.gzt.com/arkitekt/endustriyel-bir-miras-silahtaraga-elektrik-santrali--csm-3579238> , (Erişim Tarihi: 05.02.2022)
- SÖNMEZ, A. (2021). “Tarihi Yapı ve Ek Yapı İlişkisinde Çağdaş Yaklaşımlar Alman Tarih Müzesi ve Çağdaş Ek Yapısı”, Yapı Dergisi, <https://yapidergisi.com/tarihi-yapi-ve-ek-yapi-iliskisinde-cagdas-yaklasimlar-alman-tarih-muzesi-ve-cagdas-ek-yapisi/> , (Erişim Tarihi: 19.12.2021)
- VURAL-CUTTS, A. (2018). “Yeniden Doğmuş Binalar”, Xxi, <https://xxi.com.tr/i/yeniden-dogmus-binalar> , (Erişim Tarihi: 19.12.2021)
- AVLAR, E., YILMAZ, S. (2017). “IBA Hamburg’da Bir Savaş Yapısının Yeniden İşlevlendirilmesi”, Yapı Dergisi, <https://yapidergisi.com/iba-hamburgda-bir-savas-yapisinin-yeniden-islevlendirilmesi/> , (Erişim Tarihi: 17.12.2021)
- KARSLI, U.T., AYTIS, S. (2015). “Eski Kabuk Yeni İşlev: Yeniden Kullanıma Adaptasyon”, Yapı Dergisi, <https://yapidergisi.com/eski-kabuk-yeni-islev-yeniden-kullanima-adaptasyon/> , (Erişim Tarihi: 20.12.2021)

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : İrem Cenik

ÖĞRENİM DURUMU;

Lisans : 2016, İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi,
Mimarlık Bölümü

MESLEKİ DENEYİM;

- Halen-2021** Alphaplan Gmbh, Münih, (Mimar)
- 2019-2017** Aknur Dış Cephe, İstanbul, (Mimar)
- 2017-2016** Agra Yapı, İstanbul, (Mimar)
- 2015-2015** Gü-en Bau Gmbh, Frankfurt, (Stajyer Mimar)
- 2014-2014** Suryapı, İstanbul, (Stajyer Mimar)

TEZDEN TÜRETİLEN YAYIN;

- Cenik, İ., Sirel, A., (2022). ‘Importance of International Treaties and Declarations for Adaptive Reuse in Historical Buildings: Berlin Parliament Building and Santral Istanbul Examples’, Journal of Education, Society and Behavioural Science, cilt 35, sayı 8, ss. 67-84. DOI: 10.9734/jesbs/2022/v35i830449